

Solymászévkönyv

1994.-1995.

Tartalom

1. Köszöntő	1.
2. Fiamnak	2.
3. Lóránd bátyánk emlékére	5.
4. Fegyvernek	6.
5. In Memoriam G.L.Gy.	9.
6. Pusztai ölyvek házi szaporítása	13.
7. A héja természetesen úton történő szaporítása	16.
8. Más népek solymászatai: I.	20.
9. A Maghreb solymászata	21.
10. Más népek solymászatai: II.	26.
11. Solymászat Ny.-Pakisztánban	27.
12. Az ellúnt sólymofiókák története	35.
13. Egy keresztények története	37.
14. Előszó Bátyai Lórántról cikkéhez	40.
15. A magyarországi solymászat története	41.
16. Miért az MME-n belül	52.
17. Köszöntőnyelvi ártás	62.
18. Bevezető Willi R. cikkéhez	64.
19. Ragadozómadár befogás Cedar-Grove-ban, az USA-ban	66.
20. Köszöntőnyelvi ártás	76.
21. Egy kis néprajz	77.
22. A solymászat őshazájában	79.
23. Nordemey szigetén solymászatunk	85.
24. V. Nemzetközi Solymász Találkozó	100.
25. Solymászatunk a Hortobágyon	102.
26. Solymászatalkozó-Heréd 94'	103.
27. Solymászat Jugoszláviában	108.
28. Solymász praktikák	110.
29. Macskaharapást penicillinnel	115.
30. Fiatal vándorsólyom szembebesége	117.
31. Sikertelen repítés	118.
32. Urbanizálási válpedezés	120.
33. Közérdekű információk	124.

Kedves Olvasó !

Szakosztályunk legfrissebb kiadványát tartod a kezében, mely két évet ölel fel. Ennek több oka van, amelyek taglálását főlegesenek tartottam. Hiszen szórakozást kínálok, örömeleket, aminek éppen az az egyik célja, hogy a napi gondokat háttérbe szorítsa, amelyeknek ügyis mindannyian szenvedő alanyai vagyunk. A könyvet végigolvasva visszetérünk-hetz a régmúlta és a tegnapi, olvashatsz a ragadozómadarak természetvédelmi mérő, tenyészteséről és gyógyításáról, elkalandozhatsz az őshazába keletre és nyugatra, egészen a tengertőlra, megismerve a világ más oldalát és szokásait. De vadászhatz velünk lithon, úja átélve az izgalmat és a szívdobogató pedzéseket. Megismerz majd külföldi solymászokat, melyek írásai-ból is tanulhatsz. Megemlékezünk - bár fájó - szeretettel halottainkra, kik a magyar modern solymászat megeremelői, voltak, vannak és lesznek. A végén ismereteinket bővítendő és felfrissítendő a közérdekű információk szolgáltatók adatait. Ez sokszínű és figyelme-nélőan gazdag anyag, mely tartalmaz és hénapyagában a világ bármelyik solymászközlőjének évkönyvével felveszi a versenyt, remélem egy nyugodt és élvezetes kikapcsolódást fog jelenteni számodra is, amelyhez jó szórakozást kíván,

a szerkesztő

Köszöntő Dr. Aradi János

Tisztelt solymásztársak,

Egy újabb év telt el felettünk. Öregbebb lettünk és azzal vígasztaljuk magunkat, hogy tapasztaltabbak. Előző évkönyvünk óta sok minden történt. Volt egy sikeres nemzetközi találkozóznk és egy sikeres tenyész-szezonunk, amelyben végre sólymokat is produkáltunk. Összesen 15 saját tenyésztesű sólyom nőtt fel solymásztársaink rőpdeiben (kiemelkedő Tóth János solymásztársunk nagyszerű eredménye: 11 sólymot tenyészített). Ez nagy siker.

A tavalyi találkozózn, évek óta visszatérő kedves vendégeink, a Voell házaspár egy szirtisast ajándékozott Sági Oszkár solymásztársunknak. Ez bizony nagy öröm és megbecsülés az egész szakosztály számára.

Nemzetközi meglítésünk egyre pozitívabb, amelynek alapvetően két oka van.

(1) Több olyan taglárunk van, aki világszínvonalon műveli ezt a szép vadászmdódot.

(2) A nemzetközi találkozózn légköre rendkívül jó.

Ez utóbbi kijelentést a találkozóznkon megjelenő nyugat-európai solymászok közlései erősítették meg. Ketten, egymástól függetlenül kifejtették, hogy sehol sem olyan kedvesek, segítőkészek és barátságosak a solymászok, mint nálunk. Bizonygálták, hogy nem udvariassághból mondják. Persze kiemelten tudni ezek mellett, hogy ellúnt az egyik vendég rozsdamentes héja állója, és jó néhány zaákmányolt vadnak is nyoma veszett.

Tavaly ősszel két szomorú hír döbbenett meg minket, solymászokat. Elhunyt a XX. századi magyar és európai solymászat két nagy "örögje", Bátyai Lóránd és Leovich György. Egész solymász nemzedék nőtt fel Lóránd bátyánk solymászkönyvében. Angliában élt, mégis nagyon sokat tett a hazai solymászatért. Nemzetközi fórumokon népszerűsítette azt, és mai napig jelentős része van hazai solymászatunk fentebb említett pozitív nemzetközi meglítésében. Ő volt az egyik fő szervezője a modern solymászat magyarországi beindításának. Nem felelem el azt, mikor 1983 őszén nagy lelkesedéssel felhívott az Egyesült Államokban, és közölte, hogy elintézte, hogy szakosztályunknak a Custom Elektronics ajándékozzon egy sólyom keresésére alkalmas rádió vevőkészüléket, hozzam azt haza a magyar solymászoknak. Nagyon szerette a magyar solymászokat. Barátja volt Leovich György. A rendkívül jó meglítésű, kitűnő szolymász volt. A Hortobágy solymásza, aki egy szezonban 72 szürkégemet vágott, egyetlen vándorsólyommal. Az ötvenes évektől kezdve volt alkalmam sokat solymászni Gyurka bácsival. Mindig csodáltam azt a rutint, hozzáértést, mellyel a természetben mozgott, solymásztott,

vagy madarat fogott be. Az Ő legfőbb specialitása a kesztyűről való vadászat volt vándorsólyommal. Azt hiszem ezen a területen egyedülálló volt az egész világban. Kedves alakját, személyiségét megörökítették az ötvenes évek híres természetfilmei, melyeknek nem csak szereplője, hanem tevékeny tervezője is volt. Sokoldalú műveltsége, nyelvtudása, és természetesen szakértelme, a ragadozómadarakkal történő vadászat terén méltán emelte Őt a legnépszerűbb európai solymászok közé.

Mindkettőjük halála nagy veszteség számunkra.

Tisztelt barátaim. Mire ezeket a sorokat évkönyvünkben olvassuk, nagyrészt túl leszünk az idei solymász-szezonon. Remélem jól fog sikerülni. Remélem, hogy a súlyos gazdasági terhek ellenére minden solymásztársunknak lesz alkalmá néhány jó repítésre, egy-egy kitűnő madár idomítására. Ez a legfontosabb. Hiába adminisztráljuk gondosan tevékenységünket, az igazi sikerünk az, ha madaraink jól vadásznak. Erre törekedjünk.

A szakosztály vezetősége nevében tisztelettel köszöntöm a solymász-társainkat.

2

Fiamnak Gilles Norrier

Mikor megtanulod kiválasztani a repülő társad, hogy megadd neki azt a gondoskodást, amit csak hercegek kaphatnak s hogy erős, hűséges és félelmetes vadászda nevelj, amikor megnyered bizalmát, nyugalmaddal, ügyességeddel és sok ezer kis gesztussal, amikor karod rugalmassága miatt társad a kesztyűdet kedves pihenőhelynek tekinti, amikor megtanulsz futni és ugrani anélkül, hogy megszólalának a csengők, amikor egy ügyes csúklómozdulattal a madarat megfelelő helyzetbe hozod az öklődön anélkül, hogy kezdeddel segítnél, amikor az első alkalommal látod szabadon repülni izgatottan felemelkedni az égbé megmámorosodva a fuvallattól, hogy visszajőjön hívásodra és megpihenjen a kesztyűdön, amikor a vad, a föld és a szelek ismerésével megtanítod neki a vadászat művészetének titkait, amikor a héjad fáról fára átrepül kutyád felett és a sólymod a felhőkben megállásra összpontosít, amikor az első repüléstől tudni fogod abbaahagyni a napodat, és hagyod madaradat hadd' lakmározzon a fogáson anélkül, hogy sajnálnád, hogy nem szaporítja vadászakmányod, vagy a kövér foglyot amely olyan jó lenne az asztalodon, amikor a madarad visszautasítja a repülést és a vadászatot figyelő barátaid előtt, akik csalódotok, néha gyúnyosak és nyugodtan, mosolyogva, gyengéden tudod megfogni és csak magadnak teszel szemrehányást, ha ki tudod javítani hibádat anélkül hogy büntesd a madarat éhezéssel, vagy a kutyád rúgásokkal, amikor a stílus kedvéért le tudsz mondani a könnyű fogásokról és követelményed nő a vedlések számával, amikor minden évben a vedlések után ugyan azt a madarat látod és soha nem tűrsz egy eltört kormánytóból, amikor megismered a csapat, a felszerelés jelentőségét és az időt, melyet képességeitől függően rá kell fordítanod, amikor megtanulsz nem lemondani a közepes adottságú madarról és minden tudásodat képességeinek fejlesztésére fordítod, amikor óvatosságod ellenére megszabadul csengőjétől és bélyegjétől

3

és képes lesz az egész nap módszeresen, következetesen, értelmesen keresni, hogy végül megkönnyebbülten és boldogan hazavidd az elveszett társad kit ezer leleménnyel fogtál meg, amikor megtanulod meghagyni az ügyes vad életét, ki kétszer kijátszotta társad támadását, ha megtanulod azonnal felismerni a betegséget madarad első látására, amikor olyan lesz magatartásod, hogy családdal felelettel passziodat, és nem felejtjed soha el hogy mit köszönhetsz családodnak, akkor és csak akkor fognak örömmel repíteni veled és a solymászatból semmi sem hiányzik már ha a kutyá a lábánál, madár az öklön és méz a mezőre. Meg lesz a hatalmad és ludásod, ez a legdrágább kívánságom ..... és akkor solymász leszel fiam.

Fegyverek In memoria Lelovich György Bereczki István

Kezdetben volt az álmódosítás.
Ifjú solymászként hallottam Lelovich Györgyről. Elérhetetlennek tűnt akkor, hogy valaha is megismerem, és ábránd, hogy ott élhessek Fegyvereken az általam óriásnak tudott solymász közelében. Azután 17 éves koromban vettem magamnak a bátorságot és írtam Neki. A hiányos cím dacára pár nap múlva már válasz is érkezett, nem is akármilyen. Szépen keretezett rajzos levél. Később tudtam meg hogy Ő mindenkinék ír, és alapelve volt, hogy levélre nem válaszolni olyan mint az "adon Isten"-t "fogadj Isten" nélkül hagyni.

Második levelében meghívott, hogy látogassam meg. Aludni is aig tudtam, annyira feidobott a helyzet. Aztán ott voltam, csodálatos, parkkal körülvett otthonában. Ő mesél és én hallgattam szájátva. Ez 1969-ben volt.

1964. Koppenhága (kép: Bogya)

Lóránt bátyánk emlékére Dr. Aradi János

A szomorú hírt már több mint egy éve tudjuk, Bátyai Lóránt nincs többé. Szeretett öreg barátunk eltávozott közülünk. Nem véletlenül írom: közülünk! Tudjuk, hogy egy fél kontinensnyi távolság választott el Tőle minket, mégis mindig éreztük, tapasztaltuk szerető gondoskodását, melyet írástunk, magyar solymászok írást kimutatott.

Először is az idősebb solymászgeneráció nevében nyugodtan mondhatom, hogy a könyvén nőtünk fel. Valamikor szinte szó szerint tudtam a könyvet, a "Vadászmadarólból vadászmadár" címűt. Megalkotta és kifejlesztette barátságával Lelovich Györgyvel együtt az újkori magyar solymászat szakmai nyelvét. Köszönet érte!

Neki köszönhető az, hogy az újkori magyar solymászok szervezetbe tömörültek. Kevesen tudják, hogy részben angol nyelven megjelent munkáinak köszönhetően nemzetközi jó hírneket. Minden munkáját ismeriem, elolvastam. Rólunk, magyar solymászokról mindig rendkívül elfogultan írt. A felcsókon írt dicsőreket sokszor talán meg sem érdemeltük. Az Ő dicsőreke közelez is minket. Ha úgy akarunk solymászni, ahogy kedves Lóránt bátyánk nyilatkozott rólunk, nagyon igyekeznünk kell.

Bátyai Lóránt kitűnő solymász volt, igazi mestere ennek a szép vadászati módnak. Ő tudott karvalyyal verekedni vagy héjával nyulat fogatni. Különösen vadászott sólyommal köröző stílusban és sapka alól repítve. Később, Angliában idomított egzotikus sólymokat és eredményesen vadászott a nehezen kezelhető héjasassal is. Egyszóval mindenhez értett a solymászat területén.

Búcsúzunk Tőled Lóránt bátyánk. emléked velünk marad.

Kedvenc solymai társaságában; Bla és Kicsi (kép: Bogya)

Jötték-mentek az évek, folyt közöttünk a levelezés és amikor lehettem meglátogattam. Mindig ugyanolyan áhítattal hallgattam. Minden álom valóra válhat egyszer, főleg ha teszünk érte.

Felnőtt lettem, családot alapítottam és még mindig solymásztam. Egyik alkalommal úgy jött össze minden, hogy a nagy solymász maga is biztatott hogy költözzek oda Fegyverekre, Ő is jobban érezné magát, és ott megvan a solymászatra minden lehetőség. Nem haboztam, megragadtam az alkalmat és vásároltam egy házat. Pár hét múlva már azon elmélkedtem mint fegyvereki lakos, hogy itt vagyok, Gyuri bácsi is itt van pár száz méterre, vajon mi vár rám, főleg solymászat terén a jövőt illetően. A beteljesülés.

Most nehéz leírni összefoglalva egy ilyen kis megemlékezésben hat évet, amit Fegyvereken töltöttem Lelovich György társaságában. Alig volt nap amikor nem találkoztunk. Bármilyen időegységben számolva is, rengeteget beszélgettünk és solymásztunk. Gyuri bácsi a solymászatot kívül hatalmas műveltségű, igazi magyar nemesi érnnyekkel rendelkező, hihetetlenül érdekes egyéniség volt. Nemesi származásáért kapott is bőven az elmúlt rendszeről.

Nagyon ritkán ivott meg egy pohár bornál többet, ott létem alatt tán három alkalom volt. Ilyenkor viszont olyan társasági embert ismerhettem meg benne, ami igen keveseknek adatott meg. Voltak kétkedők, hogy Ő mindazt a csodálatos solymászatokat megcsinálta-e amit leírt, vagy mások leírták. Gémpezés, vadlibapedzés. Nos kijelenthetem, hogy igen is megcsinálta, sőt még ügyebben, mint itt-ott olvasható. Nekünk manapság elérni ezt nagyon nehéz. Jölehet, a magam optimista feifogóságom szentni egy lucatnyi állatam ismert solymászársam meg is tudná csinálni. Csakhogy először sok gém, vadliba vadászati engedély, ilyesmire jó ló - ez itt aztán elengedhetetlen - jól idomított sólym és az a lucatnyi solymász valamelyike, aki olyan helyzetbe kerül amit leírtam, és alaposan megismertem Gyuri bácsi által. Bár lenne olyan szép solymászjövő, hogy mindaz megvalósuljon, amit Lelovich György tán Európában egyedül, több évtized alatt megtett, vagy megismételte a Mátyás király és azt megelőző solymászok magasiskoláját.

Hihetetlen akaratereje volt és igen következetesen csinált mindent. Sok mai fiatal, aki solymászni akar igen csak megirigyelhetné azt, ahogy Ő solymászatkor aktivizálta magát. Közé helyé vált annak, aki arra járt velünk solymászni, néhány ismételt mondata: "Itt átvágunk!" Ez akkor volt, ha téli mélyszántáson keresztbe mentünk, holott talán semmi értelme nem volt. Vagy "Ide bemegyek", ez gázos sűrűséget jelentett, ahonnan ki sem látszott madarastól együtt. Hiába mondta bárki, hogy bemegyünk mi, vagy be megy Attila fiam, Ő mégis a kényelmetlenebb szituációt kedvelte. Pedig már egészsége kezdett rommá válni, és nyolcvan felé közeledett a kora. Sok egyéb elfélet és másmilyen szokását lehetne még leírni, de összefoglalva a fentiekben kívül egy jelszóval lehet írni: aranyos volt. A gyerekeket úgy el tudta szórakoztatni, mint egy "övöbácsi". Karinthy sem

lailát ki annyi blöd szöveget mint Ó. Pl.: iszcir, fiszcir, pifiscir. Itak, vitem persze diárem stb.

Amióta Nemzetközi Találkozó van hazánkban, látam sokféle madarat, de Fegyvereken vadászunk Gyuri bácsi vendégével olyan madarakkal is, amelyeket csak a szakirodalomból ismerek. Tisztavérű fehér gránlandi, izlandi sólymokkal, ugyanis rengeteg látogatója volt hazai, és a világ minden részéről, külföldi sólymzások is. Legalább tucat szakkönyvet írt, és igen sérelmezte, hogy lithon egyet sem adtak ki, bezzeg Amerikában, Nyugaton. Gyakran hangsúlyozta, hogy a Homoki filmekben mekkora szerepe volt. Talán van is benne valami, hisz miután a filmezést oltogtatta, megszűnt nevezett filmek szakmai elismertsége és a színvonalis.

Azt hiszem, egykor Lovovich György etalon lesz és talán akad majd valaki, aki megírja teljes életregényét, ami főként érdekese még a nem sólymzások számára is. Nekünk, sólymzásoknak pedig etalon kell hogy legyen, mert meggyőződésem, hogy a sólymzászatnak nem csak a múltja nagy, hanem a jövője is óriási.

Most, hogy igyekeztem jó öreg sólymász barátomról néhány, a köz által nem ismert dologt leírni megemlékezésékképpen, kis összegzés megvalósult álmaimról. Fogattam 12 fajt, számtalan egyedben hőrcsőtől az ölküds nyúlig, furtját a szarkán át a fácánig mindent. Rengeteg sólymászársammal élvezhettük a sólymzászat csínjál-bínját, örömet, és ezzel egyidejűleg Gyuri bácsi társaságát. Puskás Lacin, Lakos doktoron, Salamon Endrén és Chalupa Lacin kívül sok kedves sólymászársannak volt része e világban.

Már nem kötöt oda, csak Gyuri bácsi, ezért eljöttem onnan Fegyverekről szűkebb pátriába. Utolsó levelében azt írta, hogy most már ulazni fog a világ minden részébe, a Földközi-Tengerre, a Csendes-Oceánra, stb.

Nem sokkal később tudtam meg, hogy meghalt, messze utazott. Míg élék bennem fog élni, és velem azokban is, akik ismerték. Nyomat hagyott maga után a sólymzásokban és a természetfilmekben egyaránt.

Isten áldjon jó barátom!

"A kisdíák mereng mappán, tarka képen
A mindenség neki mint lelke éke látg
Oh mily nagy is a föld a lámpák fénykörében
S ha már emlékeznük, mily piciny a világ."

(Bodler).

8

In memoriam Galántal Lovovich György (1913. július 7. - 1993. október 19.) Bogyura János

Madarász, sólymász, állatidomár, természetbúvár volt egy személyben. Napjainkban valószínűleg elismert előfőgus vagy vadbiológus lenne, aki kiválóan ismeri környezetét, a természetet és a vadon élő állatok viselkedését.

Fegyvereken született. Három flütesztvér közül Ő volt a legidősebb. Szülei a 480 hold földjüköz még 3000 holdat béreltek, s azon gazdálkodtak. Már gyermekkorában ösztönösen figyelte, szenvedélyesen kutatta a családi birtokhoz kapcsolódó Tisza-partot és a környék pusztáinak madarvilágát. Lóháton járt madarászni, elsősorban a ragadozó madarak érdekelték. Megfigyeléseiről feljegyzéseket készített, publikált és kiterjedt levelezést folytatott. Célja az volt, hogy minél jobban megismerje a hazai állatvilágot.

Miután 1937-ban elvégezte a debreceni Mezőgazdasági Akadémiát, gróf Károlyi Gyula nagybirtokoshoz szegődött egy évre, hogy szakmai tudását bővítsse. Ezután visszatért Fegyverekre, ahol átvette gazdaságuk irányítását, s egyben újult erővel folytatta madártani megfigyeléseit. Ekkor kötött örök barátságot Vasvári Miklóssal. Kora hivatásos természetvédővel, madarászival munkakapcsolatban volt, elismerték szakmai hozzájárulását, elhivatottságát. Kiemelkedő madártani megfigyeléseiről a Magyar Királyi Madártani Intézet igazgatójának, Vönöczky Schenk Jakabnak a kezdeményezésére 1942. április 20-án "Rendes megfigyelői oklevél"-rel jutalmazták. Ez időben a Nimród vadászújság hasábjain rendszeresen megjelentek fegyvereki madártani beszámói, a kor szokásainak megfelelően. A tűzok-róka kérdés és általában a tűzokvédelem problémáira elsősk között hívta fel a figyelmet. Lehetőségéhez mérten gyógyította a kézre került sérült madarakat.

A második világháborúban az orosz fronton teljesített sorkatonao szolgálatot, később Magyarországon kapott lövészi sérüléssel került Bécbe, ahonnan gyalog indult haza.

1940-47 között dr. Homoki Nagy István "Szárnyas vadászmeztetek" c. könyvének felvételeinél segítékezik idomított madaraival. A háború után dr. Homoki Nagy István, dr. Szederlei Ákos, dr. Hauer Lajos és ifj. dr. Tildy Zoltán segítségével a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek Központi Igazgatóságának (MÁLÉRD) támogatásával Fegyvereken létrehoztak egy állami ragadozómadár-kisérleti állomást, ahol Lovovich Györgyöt és Bástyai Lórántot, mint vadászati telepvezetőket alkalmazták. A telepen dolgozott még Böheim József és Böheim Mihály, és gyakori vendég volt Szigeli Kálmán. Számos szakember, politikus és diák tekintette meg a tiszta-parti ligeterdőben megépített telepet, ahol alkalmanként 150-200 madarat is idomítottak.

9

Telepüket 1949-ben az akkor megalakult Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI) keretein belül Gődöllőre helyezték át, ahová Gyuri bácsi segítségére szoruló idős édesanyja miatt már nem akart menni, de Fegyvereken dr. Homoki Nagy István és Kollányi Ágoston Kossuth-díjas rendezők kérésére továbbra is különféle állatokat idomított. Az ekkor készült filmek *(Egy kerecsensólyom története, Vadújszország, Gyöngyvérgetől lombhullásig, Kati és a vadmacska, Vadak az éjszaka)* nagy sikert arattak, s ehhez a sikerhez jelentős részben hozzájárultak a Fegyvereken idomított állatok. Gyuri bácsit kollégái az állatidomítás östehetségeként emlegették.

Miután birtokuk egy részét elvették, kísérletképpen Tusnádi Győzővel közösen idomított ragadozómadarakat alkalmaztak a halastavi halevő madarak ellen. Módszerüket a Földművelésügyi Minisztérium elfogadta, engedélyezték, így 1953-56 között a Hortobágyi Állami Gazdaság Onat-Pusztaköcsi tőrszállat tenyésztő telepén hivatalos sólymázként dolgozott, kiváló segítőjársával Böheim Józseffel, aki, míg Gyuri bácsi ismét természetfilmeknél segítékezett, egyedül is szakszerűen végezte a rá háruló feladatokat. Tusnádi Győző egyetemista éveiben továbbra is gyakori vendég volt a hortobágyi sólymász telepen, diplomamunkáját is e témakörből írta. Gyuri bácsi hortobágyi megfigyelési adatait az *Aquíában* publikálta.

Maradék gyümölcsösüket, házuk egy részét 1956-ban elvették. A megmaradt épületrészből egy kisméretű falusi házat alakítottak ki maguknak, melynek falára Gyuri bácsi színes hortobágyi sólymászjelvényeket festlett.

1957. februárjában sztrik esásával sikeres pedzés után hazatérve lakásáról rendőrök, politikai okokra hivatkozva elhurcolták. Először Debrecenbe, majd a tőkől fogolytáborba került, ahonnan támogatói közbenjárására októberben haza engedték. Ezután különösebb magyarázat nélkül még évekig rendőri felügyelet, megfigyelés alatt tartották.

1961-től a Fegyvereki Vörös Csillag Termelőszövetkezetnél telepvezetőként dolgozott, ahonnan kikerővel 1964. május 11. - szeptember 15.-ig, az akkor néhány éve megalakult, Veszprémi Kittenberger Kálmán Vadasparknál alkalmazták, mint szakértőt. Miután Veszprémből hazatért, megszűnt az állása, ezért iparengedélyt váltott, Trabantjával járta az Állami Gazdaságokat, ahol idomított vadászógrényekkel, kutyákkal írtotta az elszaporodott patkányokat.

Madaraival, lovával rendszeresen részt vett az országos mezőgazdasági kiállítások keretén belül rendezett sólymász bemutatókon. 1963-ban Koppenhágában megtartott Nemzetközi Mezőgazdasági Kiállításra hazánkbeli kiutazó delegáció programjának szervezős része volt az idomított ragadozó-madarak bemutatója, aminek szervezését és kivitelezését Gyuri bácsi és Kálló Ferenc vállalta.

10

1964. Koppenhága (Hep:Bogyura)

Kiemelkedő és meghatározó egyénisége volt a hazai sólymász-társadalomnak. Folyamatosan tagja, liszttségviselője volt az egymást követő sólymász szervezeteknek. Számos sólymászati témájú cikke, kézirat, könyve, festménye jelent meg lithon és külföldön egyaránt, eredményeit nemzetközileg is elismerték. Személyesen szerette a lovakat és a sólymokat. (Állatidő) Debrecenben van egy városi érdekességeket tartalmazó könyv, amibe feljegyezték hogy Gyuri bácsi lóháton ment Debrecenbe, s onnét fogadásból hazaküldte lovát. Lova rajta kívül másnak nem állt meg, és hazament).

Alapító tagja volt a Magyar Madártani Egyesületnek (ma Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület). Az MME Sólymász Szakosztályának 1990. őszi taggyűlésén a "Sólymászati" kiüntetés elsősként, egyidőben Gyuri bácsinak és az éppen hazalátogató Bástyai Lórántnak adományozták. Nyugdíjas korában tengeri malacokat tenyésztett, abból tartotta el magát.

A természethez közel élő emberként halálos betegségét és az elmúlás gondolatát, megértő békével lúte. Szellemi fitesszégét élete utolsó perceiben is megőrizte, nyugodt volt, pedig tudta, hogy el kell mennie. Sérült madarait a hortobágyi repatriáló telepre küldte, felszerelését, emlékiratát, levelezését a Mátra Múzeumnak ajándékozta. Életének egyik utolsó kívánsága az volt, hogy még egyszer elmehessen a Hortobágyra, ahol meglátogatta ismerőseit, elbúcsúzott a pusztától.

11

Madarásztársadalmunk példamutató egyénisége ment el közülünk. Szerény, egyszerű, nyílt szívű barátsága tiszteletre kötelez. Emlékét megőrizzük.

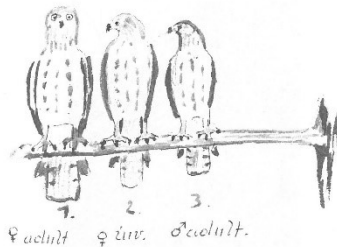
1986-tól tavaszanként fészket rakott s április eleje körül letojta. A tojások száma 3 és 7 között mozgott. Ezeket vadul védelmezte, bár sterilek voltak. Bereczki Istvánnal inszeminálni próbáltuk, hím héja és hím egerészőlyv spermájával. Ez sikertelen volt, bár Hans Bremh barátom Winsdorfbán inszeminált vörösfarkú ölyv (*Buteo jamaicensis*) tojót és hím egerészőlyvet. Ebből 5 jó nyúlógó fiúka lett.

12

Pusztai ölyvek házi szaporítása

Galántai Lelovich György

A pusztai vagy sasölyv (*Buteo rufinus*), a hím parlagi sas nagyságát eléri. Mint ritka kóborlók, vetődnek el hozzánk. A déli alfaj homoksárga, s az észak-afrikai hanga-ölyvek tövébe rak fészket. A keleti alfaj hasonló habitusú, csak színe a hazai egerészőlyvek csokoládébarna színére emlékeztet. Ezek Ukrajna sztyeppéin költenek és ettől keletre még több látható.

1978 augusztus 11.-én öreg mezőőrünk felkeresett, hogy egy "nagy sas" van Csikós-pusztán. Le akarta löni, de az röpképtelen volt. Meg akarta fogni, de erős karmaival átspekkelte csizmája száját. Röglőn motorra ültem, s egy napragorgó tábla kopasz szikfoltján találtam rá. Felvettem és hazahoztam. Egy öreg tojó madár volt, bal szárnyközépv lövéssel s a sebben légyenyűvek mozogtak. Előbb rendeztem a sebet, s a madarat lebélykőzve egy tuskóra kötöttem. Ezután sok ismerős és ismeretlen fotós keresett fel, hogy lefényképezzék a ritkán kézrekerült madarat. Bár a lőtt seb gyorsan gyógyult, de a szárnyközépv csont végei nem jól izesültek, miáltal csak 10 métert tudott repülni. De mégis igen szelid lett és jól jött kézre.

13

1986-tól tavaszanként fészket rakott s április eleje körül letojta. A tojások száma 3 és 7 között mozgott. Ezeket vadul védelmezte, bár sterilek voltak. Bereczki Istvánnal inszeminálni próbáltuk, hím héja és hím egerészőlyv spermájával. Ez sikertelen volt, bár Hans Bremh barátom Winsdorfbán inszeminált vörösfarkú ölyv (*Buteo jamaicensis*) tojót és hím egerészőlyvet. Ebből 5 jó nyúlógó fiúka lett.

A tojó kerti ülőkéjén (a szerző felvétele)

1987 őszén Kovács András vadár hozott egy elsőszíni hím pusztai ölyvet, kissé sörétezettlen. A két madarat egy költő volierbe tettem, amiben eszméletes mesterséges fészek is volt. A két madár láthatólag szerette egymást és egymáshoz simulva ültek a vízszintes ülőrudakon. A tojó ezentúl is fészket rakott, sőt letojta, 40 napig a tojáson ült, de utód nem lett. A hím nem sok hajlamot mutatott a szelidülésre. Szép és ép madár volt. Ezt dr. gr. Festetics Antal filmezte német stábjával a Hortobágyon. Meg is szoktunk, de utána menve megvált és hazahoztam. Közben én elméletet gyártottam az évről évre előadódó sterilizálásról. Mivel a repülőőr történet kemizáló mérgei beszívódnak a peremezett gabonák belsejébe. A TSZ ezekből készíti a csibetápot, s a madaraim a TSZ-nél nevelt csirkékkel

14

táplálkoztak, s a bevett mérgektől lettek sterilek. Ez a pácolva veletl gabonákkal táplálkozó galamboknál is bekövetkezett, sőt ezeket fogyasztó vad vándorsólymoknál is. 1992-ben a két madár a Hortobágyi Nemzeti Park rehabilitációs madártelepére került, s gondoltam arra hogy itt tojóússal etetve elműl a sterilizálás. Itt a tojó 1993 február végén újra fészkrakáshoz készülődt. Március végén letojta, szokása szerint 4 tojást rakott, s ezeket 36 napig ülte. Ezekből három kikelt. A tojó és a hím vadul támadták azt, aki a röpdébe be merészelt menni. A gondozó tömeges egynapos csibét tett be a madarakhoz, de a hím ezeket rakásra hordta a kicsinyekre. A rakás alatt két fiúka lefult, s egy tojó szépen felnőtt, ami ma is az öregekkel van. Szép és erős karmokkal rendelkezik, megpróbálható vele a mezei nyulakra való beavadászás annál is inkább, mert a Hortobágyon több esetben is megfigyelték az ott kóborló pusztai ölyvet, hogy a mezei nyulakat zsákmányul ejtették. Mint meggyőződésünk, a sterilizálást nem a mérgek okozták, hanem az a körülmény, hogy az első ősi tollruhában kézre került hím 5 éves koráig nem volt ivarérett. Úgy látszik, hogy ezeknél is mint a sasoknál több esztendő szükséges az ivarérettség eléréséig.

15

A héja természetes úton történő szaporítása

Dr. Aradi János

A ragadozómadarak tenyésztése a modern solumászat részévé vált. Nemcsak azért, tenyésztünk madarakat, mert beszerzések a természetből sokszor nem engedélyezett, hanem azért is, mert a ragadozómadarakat kedvő solumász számára a tenyésztés egy vadász-szezonon kívüli szórakozást, kikapcsolódást jelent, ráadásul egy vonzó kihívást is. Ugyanakkor a tenyésztésnek természetvédelmi jelentősége is van. Nem csoda tehát, ha a gyakori ragadozómadarak (héja, vörösvércse) tenyésztésével is foglalkozunk.

Ebben a cikkben azokat a szerény tapasztalatokat próbálom összegezni, melyeket, mintegy 10 éves látványban szerzem a héják természetes úton történő szaporítása terén, néhány hallott, vagy mások által publikált eredményt szintén megemlítek.

Ki kell emelnünk, hogy a héja különösen tenyészhető mesterséges megtermékenyítéssel. Ennek a módszernek hazai úttörője Dobner Lajos solumásztársunk. En, mivel elfoglaltságom miatt nem vállalkozhattam az imprintált madarak megfelelő kezelésére, a természetes úton történő szaporítással kezdem kísérletezni.

A héja tenyésztés azért volt vonzó számomra, mert hazai viszonyok között megfelelő tenyészanyag beszerzése sokkal olcsóbban megoldható, mint a solumok esetében.

Solumok természetes úton történő tenyésztése megfelelően kezelt tenyészanyag esetén nem túl bonyolult. Egy lágas, kényelmes röpdé, jó minőségű táplálék, nyugalom és türelem szükséges hozzá.

Miért nem működik ez a megoldás a héják esetében? Ez a megoldás azért nem működik, mert a héják agresszív természetű madarak, és előbb vagy utóbb a tojó megöli a hímét.

A tenyésztő solumász feladata, úgy öszerezni a hímét és a tojót szabadon a röpdébe, hogy a legrövidebb időn belül párkapcsolat alakuljon ki a madarak között, így minél jobban lerövidítve azt az időt, amíg a hímét veszélyezteti a tojó.

A tenyésztési célra történő héják nevelését már fióka korban el kell kezdeni. A madarak ne legyenek imprintáltak. Tehát ha a madár fészkből származik, minél később szedjük ki a fészekből, és lehetőleg több kis héját neveljük együtt addig, amíg teljesen ki nem tollasodnak. Minél kevesebb emberi kontaktussal neveljük tenyészmadarainkat életük első 8-10 hetében. Utána következhet egy szelídítési időszak, pl. mint vadászmadarat idomítjuk, vagy olyan helyen kötjük le, ahol láthat emberekkel, és ha lehet öreg tolnuhás fajársakal is. Többször kötöttem úgy le fiatal madarait, és ezt messzemenően javaslom tenyésztésük tartásánál, hogy a mellette levő érejtől madár, ha egymás irányába ülték le a földre, mindössze 10-20 cm-re volt a másiktól. Ha az így lekötött

16

madarakat úgy etetjük, hogy a húst egy deszkára kötjük, két porcióban, egymástól 20 cm-re, a madarak egymás mellett egyszerre esznek. Ennek az etetési módnak fiatal madarak nevelése során 8-12 hetes korban van jelentősége (ezzel erősítjük a saját fajra történő imprintálást), valamint ivarérett madaraknál a fészkelési szezon előtti hat héttel, december 20-tól január végéig.

En azt tapasztaltam, hogy héják esetén a közös röpdébe való behelyezést nem kell elisietni. Valamikor január végén, esetleg február elején történjen ez, és először a hímek rakjuk be, majd három-négy nap múlva az előzőleg jólékott, magas kondícióban levő tojót. Nem egyszer megtörtént, hogy a tojó berakása után néhány másodperccel már élelemkérő hang hallatszott ki a zárt falú röpdéből.

Milyen legyen a röpdé? A múlt évi évkönyvünkben részletes cikk jelent meg a tenyészrópdékről. Amit fokozottan hangsúlyoznunk kell a természetes módon történő héja szaporítással kapcsolatban, a röpdé legyen zárt falú. A fészkek legyen egy jó nagy gallyfészek, és a röpdé alján is helyezzünk el kisebb-nagyobb gallyakat, hogy madaraink kielhessék fészektalárzó, és építő kedvüket. Fontos azonban a már jól megkonstruált fészkek.

Hol legyen a fészkek helye? Az én röpdémekben csak egy fészek van, mely az észki oldalon levő fállal érintkezik. Hallottam olyan javaslatot, hogy a héjafészket legjobb a röpdé közepére helyezni, egy póznára. Nincs ezzel tapasztalatom, nem tudom jobb-e. A röpdékben legyen árnyékos hely bőven. Legjobb, ha valami nagy fa alatt tudjuk elhelyezni röpdéinket. És víz mindig legyen bennük!

A tenyészmadarak táplálása különösen nagy figyelmet igényel minden fajtánál, fészkelési szezonban. Különösebb specialitás a héjáknál sincs. Egészséges galamb, fűr, egér képezze a diétát. Naposított is adhatunk alkalmanként, de ne kizárólag ezen tartuk tenyészmadarainkat. A madarakat minél kevesebbet zavarjuk. Ha a lezárt röpdéből hajnalonként a héja riasztó hangja ébreszt (kellemes érdekes ez a solumásznak), biztosak lehetünk benne, hogy a párkapcsolat kialakulása jó úton halad. Jó jel, ha a fészkek formája változik.

Gyakori, hogy a tojások lerakása 2 héig is eltart. Ez ne aggasszon minket. A héja tojó tudja a feladatát, azzal segítünk legjobbat, ha minél kevesebbet zavarjuk.

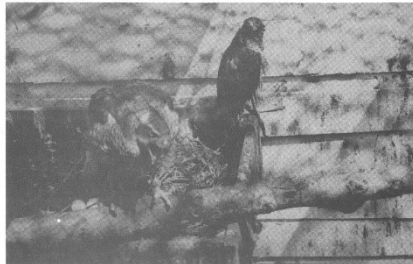
Had említsék meg két módszert, amelyet még alkalmaznak a héják szaporításánál.

(1) A tojót lekötik a röpdébe, és csak akkor engedik szabadon, ha a hím eteti.

(2) A röpdé két részre van osztva, egy nem átlátszó fállal úgy, hogy a hím egy átjáró ablakon, (melyen egyébként a tojó is átfér, bár nehezebben), elmenekülhet. Abban a pillanatban, mikor a tojó nem látja a hímét, megszűnik az agresszivitása. Egyik módszert sem próbáltam, valószínűleg ezek is működnek.

17

Mi a helyzet fiókanevelés idején? Általában az első két hét problémamentes. Azt tapasztaltam viszont, hogy a hím fél a tojótól, és ezért nem hord elég ételmet a fészekre. Nem egészen úgy történik minden, mint a természetben, ahol a tojó már a két-három hetes fiókákkal magára hagyja, amikor is a hím ételmet visz a fészekre, illetve korábban maga választja meg, mennyi ideig tartózkodik a fészken, a tojó közelében. A viselkedésük a madaraknak bizonyos fokig lorzi a szűk tér miatt. Lehet, hogy a fenti állításom téves. Szisztematikusan megfigyeléseket nem végeztem erre vonatkozólag. A fenti gyanítható problémát és úgy oldtam át, hogy a fészekbe felülről ejtettem be a hús egy részét.

A kép címe: A tojó agresszíven védi fészket, a hím a nemrég történt türeléstől vízesen, meglepetten nézi a betolakodó fényképezést.

Mikor támadja meg a tojó a hímét? Két esetben pusztult el hím madaram a tenyészrópdében. Egyszer úgy, hogy már korábban, októberben beraktam a röpdébe a madarakat, egyszer pedig a fiókanevelés utolsó stádiumában. Ezért az a javaslatom, hogy a hímek akkor vegyűk ki a röpdéből, amikor a fiókák három-négy hetesek. Megjegyzem, a tojó egyik alkalommal sem evett a hímét.

A fiókák zárt gyűrűvel való felszerelése nehéz probléma. Ez volt az első év, amikor ezzel szembe kellett néznünk. Be kell mennünk a röpdébe! Az idén elkövettem azt a hibát, hogy túl korán gyűrűztem meg a madarakat, és az egyik gyűrű leest, és valahol elkallódott a fészekben. Amint észrevettem, egy tojárvalló gyűrűt tettem rá, de úgy, hogy egy ócska flanel ingből levágott csíkot tekertem rá a gyűrűre, miután az már a madár lábán volt, majd a két végét összekötöttem a flanel csíknak, így nem tudott a gyűrű lecsúszni a madár lábáról.

18

Eddig a legnagyobb fészkekaj nálam hat tojásból állt, de csak négy kelt ki, és abból is egy fióka az első napokban elpusztult.

A fenti tapasztalatok nagyrészt saját eredményeken alapulnak. Természetesen nem elegendőek ahhoz, hogy abszolút egyértelműen jelentsék ki dolgokat a természetes héjatenyésztéssel kapcsolatban. Mégis összefoglalom azokat a megállapításokat, melyeket meglehetősen biztosan látok, és fokozottan érvényesek a héjakra:

1. Emberre imprintált tojó nagy valószínűséggel megöli a hímét, ilyenrel ne kísérletezzünk.
2. A röpdé legyen zárt falú.
3. Ne rakjuk össze a madarakat túl sokkal a tenyész-szezon előtt.

19

**Más népek solymászatai: I.
Maghreb,
Bogyal Frigyes-Diczházi Dénes**

Minden nép méltón büszke hagyományaira és itt Európában arra, hogy hozzájárult az oly sokszínű és mégis egységes európai kultúra kialakulásához.

Mi, magyarok méltón vagyunk büszké - a sztyepei népekkel való találkozásainkkor, ötvödésünkkor és sztyepei néppé való átalakulásunkkor elsajátított - vaskenyéves, visszacsapós íjas, lovas harci tudományunkra és magasszintű solymászati tudásunkra.

Ez a jogos nemzeti büszkeség nem szabad, hogy szükítőkörűvé tegyen bennünket, hiszen élt, él egy másik nép, egy másik kultúra is mely alapjaiban meghatározója volt az európai lovas és solymász kultúra kialakulásának.

Ebbe a kultúrába segít betekinteni Karl Stoiz.
Ezúton szeretném megköszönni kollégámnak és barátomnak Diczházy Dénesnek a cikke szakzerű fordítását és azt, hogy segítségével a mai magyar solymászok is betekintést nyerhetnek más népek solymászati kultúrájába.

**A Maghreb solymászata
(Karl Stoiz - des Falkner 1970. 26. - 27. oldal)**

Tudott dolog, hogy az arab világ már ősi idők óta igen nagy érdeklődést mutatott a solymászat iránt, s ez az érdeklődés különösen intenzíven jelentkezett és sajátos formákat öltött az arab-berber Észak-Afrikában. A Maghreb megjelölést - amely egyébként naplementét jelent - leztorosabb földrajzi értelemben vett Észak-Afrikára szoktuk vonatkoztatni.

Az Iszlám, mely röviddel Mohamed Próféta (632-ben Medinában bekövetkezett) halála után gyors előretöréssel hatalmába ejtette az egész Maghreb-et, a Kr. utáni VIII. század kezdetén az Ibériai félszigetet is meghódítva oly mértékben iszlamizálta és "arabosította" azt, hogy ezidőben Spanyolország a Maghreb kultúra részének számított. Az Omayyaden család Cordobában uralkodó emirjei és kalifái udvarukban egy olyan hivatali méltóságot is tartottak, akiknek feladata a solymászat megszervezése volt, e hivatalnokot Sahib Ul-bayazir-nak nevezték, amelyet jó közélettel és udvari fősolymásznak lehetne fordítani.

I. Abdurrahman emir (756-788) ódákat énekelt bátor solymainak sikeres vadászatairól. Abdullah emir (888-912) megtiltotta a kordóbai lakosságnak, hogy a Gvadalkvívir hídjaira, vagy annak bal partjára lépjenek akkor, ha ő solymászik.

A IX. században Észak-Afrika jelentős része fölött az Aglabiden-dinasztia uralkodott, s székhelye Tunisban volt. A dinasztia alapítója Ibrahim ben Aglab volt, akit Harun al-Rashid kalifa Északnyugat-Afrika helytartójává nevezett ki, de ő, majd utódai az idők során egyre jobban függetlenítették magukat, önálló pénzt vertek és erős hajóhadukkal tartották a Földközi tenger egész nyugati részét. A keresztény világ számára félelmetes kalózok voltak, akik időnként Róma elővárosaira is lecsaptak. Ennek a dinasztiának egyik nevezetes tagjáról, a II. Mohamed néven uralkodó ben Ahmed Mohamed ben Al-Aghlab-ról - aki 864. december 24.-én lépett atyjának trónjára és 875. február 16.-án halt meg - azt írja Ibn Adhari al-Marrakeshi történelőről - aki később élt ugyan, de állítási hitelesek - hogy a dinasztikát e nevezetes tagja az Abu l-Gharanik ragadványnevet viselte, amely olyasmit jelent, hogy a "darumadarak ura", mivelhogy olyan eszeveszettel engedte át magát a solymászat szenvedélyének, hogy ragadozómadarainak 30.000 aranyért emeltett pavilont, s az ilyen módon véghezvitt pazarló költségekkel meghatározóan járult hozzá a dinasztia bukásához, ami 909-ben - Yunisznak az egyiptomi Fatimiden dinasztia által bekövetkezőkor - be is következett.

Az algéri múzeumban található egy dombormű, mely a tudósok (Louis Mercier) szerint az 1049 és 1078 közötti időből származik, egy solymászt ábrázol, amint egy lovas felé egy vadászadarat nyújt. A Maghreb arab uralkodóinak a solymászathoz fűződő szenvedélye bizonyára a későbbi idők során sem aludt ki. Erre utalón a XIII. századbeli

származó bizonyíték is van, mellyel a híres történész és történelmérfilozófus Ibn Kaldun szolgál Észak-Afrika iszlám és berber dinasztiáinak történelméről írt könyvében. Ebben az időben a Hafsids-ek dinasztiája uralkodott, amely eredetét a nagy Omar ben Alkhatlab kalifa leszármazottjához vezeti vissza. A Hafsids-ek dinasztiája egyike volt azoknak, melyek az Almohad-ok bukása után - mint azok egykori tuniszi helytartói - önállóították magukat. 1228-tól kezdve a Hafsids-ok úgyszólván független uraimat gyakorolhattak.

I. Mohamed Abu Abdullah al-Mustansirbillah akit a történelmi leírások egyszerűen csak I. Mustansir néven emlegetnek, atyjának, I. Abu Zakarya Yayha-nak 1249-ben bekövetkezett halála utáni trónralépésekor azonnal felvette a szultáni címet. Korának egyik legjelentősebb arab uralkodójának tartják számon, aki ápolta a tudományokat és művészeteket, s talán legnagyobb hatalmú uralkodója volt annak a korszaknak, amikor keletről a tatárok, nyugatról pedig a keresztény spanyolok fenyegették az arab világot. Trónralépése után néhány évvel (1252-ben) Bizertánál bekerítették egy hatalmas kiterjedésű területet, ahol aztán napokat töltött lovas vadászattal, sólymok, kutyák és gepárdok társaságában. Egy ilyen vadászat alkalmával azonban I. Mustansir megfázott és 1277. május 16.-án meghalt.

Két évszázaddal később, 1424-ben Brügge-ben született leszámazottja a Szent Földre utazván, útját megszakította Tunisban, és 1470. május 17.-től június 15-ig tartó ottléte során bebocsátást nyert az 1435-től 1488-ig uralkodó Abu Amr Osman al-Mutavakkil ala Allah szultán udvarába is. E szultán a Hafsids-ek dinasztiájának tagja, s ezáltal a fentebb már bemutatott al-Mustar egyik utóda volt. Jóllehet a Hafsids-ek politikai, kulturális és katonai hatalma ezidőtlajt már leáldozóban volt (s végül 1534-ben az Ozmánok elfoglalták Tuniszt) a vadászszervevény még mindig hevesen tombolt, sőt egyenesen túlhajszolták azt.

A Tuniszt őrvező vidékeken márciustól szeptemberig minden hétfő és minden csütörtök vadásznapp volt. A szeptemberi márciusig terjedő időszakban az ország nyugati részeire kiterjedően olyan vadászexpedíciókat szerveztek, melyeken esetenként 40.000 kiséró és 100 név vett részt, miközben 400 tevé kísérte őket.

A Maghreb solymászatának egy bizonyos sajátos stílusa, amely némileg eltért a keleti szokásoktól, s mindez igen jól érzékeltetik a már említett történelméről és utazók, de különösen a XIX. és XX. század francia gyarmatosításának hivatalnokai és katonatisztjei.

A sólymot nem "sólyom"-nak hívták (szó szerint lefordítva; nem a klasszikus arab nyelvben e célra használatos szóval nevezték meg) hanem többnyire "Tair"-nak, ami "madár"-t jelent, vagy néha "al-Tair al-hurr"-nak. A "hurr" szó szokásos használatában "szabad"-ot jelent, de ebben a szóösszetételben a maghrebiek inkább valami olyat értenek alatta, mint "nemesnek született", vagy talán még inkább azt, hogy "délceg". Az al-Tair-hurr tehát úgy lenne fordítható, hogy "a délceg madár".

Mindamellett azonban egyes nyelvészek szerint a kifejezés igazi értelme egy egyiptomi szó figyelembevételével adható meg, s az "al-Tair al-hurr" azt jelenti, hogy "Horus isten madara". Az egyiptomi Horus napisten volt, amelyről azt képzelték, hogy fenn lebeg az égen, sólyomfeljűnek ábrázolták, és hieroglifája a sólyom.

Az Észak-Afrikában élő emberek is hamított, miként az óegyiptomiak is azok voltak. Egyiptomnak a szomszédos népekhez fűződő kapcsolatát számos kulturális szál szőtte át. Természetes, hogy a "Horus madara" kifejezést helyesen úgy kellene írni, hogy "Tair al-Hur", de nem biztos, hogy ez irásban maradt fenn, így tovább adhatták egymásnak szájról-szájra is.

Bárhogy is volt, a Maghreb-iek ma a madarat "al-Tair al-hurr"-nak "délceg madár"-nak hívják, vagy egyszerűen csak "madár"-nak: "al-Tair"-nak.

A hivatalos sólymogondozók többnyire a Dukkala törzshöz tartoztak, ahol e foglalkozás apáról fiúra szállt, s az erre való rátermettségük is öröklődött, mert a hagyomány szerint Allah csodát téve a törzs ősapját ilyen képességgel ruházta fel, e hagyomány megléte a XIV. századig követhető.

A solymász lovon indult vadászatra három madárral, az egyik madár a bal öklén ül, jobb kézzel tartja a solymász a gyeplőt, tehát éppen fordítva csinálja, mint mi európaiak. A második sólyom a solymász fején ül, a harmadik pedig a lónapon a nyeregagyonban.

A már említett algériai domborművön ez a nyereggomb szokattanul magas feltételezhetően azért, mert a madár számára ez kényelmesebb volt, mivel így a ló mozgása nyomán bekövetkező hímbeledzés kevésbé zavarta őt. A nyergén jobbról és balról is élő galambokat tartalmazó kosarakat erősítettek. A sólymok sapkát viseltek, de nem voltak megbéklyóztva. Kutyákat általában nem vittek magukkal. A vadászcsoport erős vágásban haladt. Ha madarak szálltak fel, a csoport gyorsan egy kört alakított és a sólymokat sorjában egymás után vették utánuk. Ha egy sólyom zsákmányt ejtett, - pl. egy foglyot - a gazdája azonnal utána vágatott, a foglyot lefejezte, a sólymot pedig néhány falattal jutalmazta. A zsákmányt nem ejtő madarakat csalogató segítségével visszahozták. Ez ehelyütt valami egészen sajátos dologra kelt kitérnünk, amelyről Mercier írt (1927-ben Párizsban kiadott) az arabok vadászatairól szóló könyvében. A vadászszeton befejeződése után a sólymokat szabadon engedték! Az új szezon kezdete előtt két hónappal a sólymcsok galambok segítségével újra befogták őket. A legtöbb solymász így mindig megtalálta a saját madarát, amely rendszerint örömmel tért vissza hozzá.

1912-ben a fentiekben leírt szokások megtartásával rendeztek solymász foglyovadászatot egy francia lábormok tiszteletére és Mercier az említett könyvében éppen ezt ismertette.

Az alábbiakban ismertett 1857. évi algériai vadászélményét Marguerite tábornok írta le az algériai vadászatairól írt könyvében, amely több kiadásban is megjelent és különösen akkor vált keresetté, mikor

Margueritte, mint a legismertebb grammati tapasztalattal rendelkező katonai vezető az Akadémiának is tagja lett.

A vadászatot melyet Margueritte ismertelt és amelyen hatvan lovas vett részt, 15 napon időtartamra tervezték. Margueritte rövidesen rájött arra, hogy a helybéliek két táborra oszlattak, amelyek féltékenyen, sőt ellenségesen tekintettek egymásra. E helyzetből adódóan szerveztek egy olyan vadászményt, amelynek sikere fogadós tárgyat képezte.

Az egyik tábor versenyzőjeként egy al-Mukhtar nevű negyven éves férfi állt ki két sólymával, aki egyébként féltelmes kalandor volt és főleg vakmerő lőtulajdásaival tette nevezetessé magát. Állítólag az 1845-ben uralkodó Abdulkadir emir tizenegy lovát is ő lopta el, annak kastélyából. Egy sólymofogás alkalmával lezuhant egy szikláról és eltörte a bal vállát. A sólymot mindenek ellenére elfogta. A vállát úgy gyógyította, hogy a sólymot azon hordta és az volt a sólyom állandó ülőhelye is.

Az ellentábor versenyzője egy Abdulkadir ben Sahravi nevű hetvenéves agastyán volt. Zárkózott volt és szőfukar s igazi madár ábrázata volt. A verseny a vadászat első napjára volt megszervezve. Margueritte mindkét versenyzőt egyazon vonalra állította fel. Mindegyiküknek a bal öklén volt az egyik sólyom, és vállán a másik.

A menethez három nyulat tartottak készületben, s a "nyúl-eregető" a vadászok előtt állt, közel azokhoz. Margueritte elindított egy nyulat a háromból és mikor az már mintegy húsz lépésnyire eltávolodott, jelt ad Abdulkadirnak, aki elindította sólymát. Amint az később kiderült, ez volt a gyengébbik, a nyúl gyorsabbnak bizonyult, s így azt nem tudta megfogni.

Ezek után Muhas kapta meg a startjelet. Sólyma felemelkedett, s hatvan láb magasságból a nyúllal szembeni irányból lecsapott rá, megaragadván annak egyik fülét. A nyúl azonban bukfenccel vetett és elkezdett szaladni a körben álló lovasok felé. A sólyom másodsor is lecsapott rá, de az elugrott előle, s csak akkor tudta leteríteni mikor az a lovasok előtt kőzbősséget mutatva keringett, majd hirtelen előlről véletlenül magát a nyútra, s annak fejét megaragadvá, szemeit kinyomta, s ez a Maghreb országokban különösen szerencsét hozó jelnek számított a vadászaton. Szurkolóinak öröngő tetszésnyilvánítása ellenére Abdulkadir továbbra is szótlan és szemmel láthatóan kőzbős maradt.

A két nyúl meglehetősen gyengén, sebzett módon futott, ami megkönnyítette a sólymok dolgát. A harmadik nyúl azonban nagyon jó erőben lévő és szemmel láthatóan heves temperamentumú volt. Margueritte jelére most mind a négy sólymot egyszerre indították. A nyulat azonban csak az egyik találta el a négy közül, mégpedig Abdulkadir második madara. Az összecsapás féltelmes volt, nyúlászor és toll keverékéből álló forgatag vette őket körül, majd a nyúl is sólyom is ott

feküdt mozdulatlanul. A zárkózott, hallgatag Abdulkadir a kétségbeesés ragadta magát, mint egy gyerek úgy sírt és kiáltzott. Ez volt a kedvenc madara. Kis idő múlva azonban kiderült, hogy a madár sértetlen, csak kimerítette a küzdelem. Kimondhatatlan boldogsággal emelte "ó!" Abdulkadir az öklére és vendégének tiszteletére örmányt titulóta. Ez volt ugyanis a későbbi Margueritte tábornok akkori rendfokozata. "Kommandant" ugyanis a franciáknál azt jelent, ami a németek "major"-nak mondanak. (Kommandant németül parancsnokot, a commandant pedig franciául örmányt jelent, s a szerző ezt nyilván magyarázatra szorulóknak tartotta.)

A "sólyom örmány" híre még sokáig fennmaradt az algériai sólymászokörökben. A következő napon nyúlvadászatot tartottak két csoportra osztva, mely csoportok mindegyikében 25 lovas és öt sólymász vett részt, mindegyikük 2-2 sólymával. Ez alkalommal nem volt verseny.

A lovasok középre veték maguk között a sólymászokat, akik nagyjából egyszerre indították sólymaikat, mire a nyulak megkíséreltek a lovak alatt menedéket keresni, ahonnan lépten-nyomon elzavarták őket. Két óra leforgása alatt 18 nyulat fogtak. Jóllehet ezúttal versenyt nem hirdettek, a helybéliek két táborra között mégis súlyos veszekedés lármáit.

Egyes napokon a nyúlvadászatot tűzokvadászat váltotta fel, ez azonban meglehetősen veszélyes volt, s mindenképpen el kellett az olyan helyzeteket kerülni, hogy a tűzök a sólyom fölő kerülhessen. Az algériai tűzok vadászatot úgy is nevezik, hogy a sólymák a tűz felé repülnek megvakíthatják vagy legalábbis összeragaszthatják azok tollait.

Hogy a sólymázat mennyire benne van az arabok véreben annak legősibb írásbeli a Krisztus utáni 540. évben elhunyt - tehát még az iszlám korszakot megelőzően élt - költőnek, Imrulkis-nek négy versora mutatja. Természetesen ő még nem lehetett Maghreb-i, mivel a Maghreb-et jó másfél évszázaddal később hódították meg az arabok, de az említett kis versben, melyet a Maghreb-ben mindmáig jól ismernek olyan rajongó szeretettel és mesteri hozzáértéssel szöli a sólymázatról, hogy az e témáról írt cikket nem is zárhatnám melőbb szavakkal. A verset Rückert fordította, Seralba és Evral földrajzinek.

"Vagy magaddal engem is, s lendíts magasra széles szárnyaiddal te bátor sasmadár, aki Seralba kies tájainak magasságából villámlékvélődsz alá a hajnal sugaránál, hogy a nyúl a tiéd legyen, s Evral rókiá gyáván bújjanak előled!"

Más népek sólymászatai: II. Nyugat - Pakisztán Bogya Frigyes - Diczfáy Dénes

Mikor ezt az egzotikus tájakra kalauzó cikket elolvastam igen vegyes érzések kavargtak bennem. Megragadott a csak könyvekből ismert ősi "meseszerű" sólymász, a vadászmadár ősi tisztelete és a vadmadár rituális és oly szakszerű vadászmadárrá avarása. Ugyanakkor majd 40 év tárlatából szinte a szemem előtt perregtek le kezdő sólymász éveim emlékezetes eseményei Gizella telep, Tengszern utca, Sas-hegy, Cegléd, Nyársapát, Gődöllő, - hol madarainkat éjjel-nappal hordozva, szelídítve, ajnázva és idomítva igyekeztünk - nem eredménytelenül - nemes vadmadarainkból kezes és kitűnő sólymászmadarakat varázsolni. És akkor számunkra is rendelkezésre állt "a végtelen idő" mint Nawab sólymászainak, hisz két hónapon keresztül a nap 24 óráját töltöttük sólymászattal.

Kívánon, hogy a magyar sólymászok e cikk segítségével minél többet tanuljanak meg Nawab-tól és sólymászaitól.

Sólymázat Nyugat-Pakisztánban Élménybeszámoló Dr. Uwe Beyerboch (Deutscher Falkenorden 1972-1973, 74.-79. oldal)

Mielőtt a Nyugat-Pakisztáni sólymázatról szóló beszámolómmal elkezdem, meg kell említenem, hogy ennek az egész ügynek az előzményei 1960. évig nyúlnak vissza, amikor is barátomnál, Jack Mavogodatonál reggeliztem az angliai Tilshheadban.

Varjú vadászatra hívtam meg magához a sólymómmal együtt. Azon a reggelen arról beszélgettünk, hogy a sólymázat mennyire el terjedt világszerte és hogy eredete valahol Ázsiában lehetett. E téma kapcsán Jack elmesélte, hogy évekel eelőtte részt vett egy pakisztáni sólymázaton, amelyre Nawab-tól kapott meghívást, s e meghívásnak ő azonnal eleget tett. Jack Mavogodato részletes beszámolót tartott a héjával és kerences-sólymómmal folytatott vadászataikról. Elbeszéléseit fényképekkel is illusztrálta, sőt - legnagyobb meglepetésemre - igen jóminőségű filmeket is vitte el a héjával és kerences-sólymókkal üzőt svatagi nyúlvadászatokról.

Még sokáig beszélgettünk erről a témáról, s közben Jack megkérdezte, nem tudnék-e barátjának egy héját küldeni, mert a Nawab már régóta szeretne kapni egyet. Abban az időben a héják még nem voltak annyira szigorúan védve mint ma, és így a befogóktól simán szerezhetünk néhányat. Ezek közül egyet postán küldtem a nyugat-pakisztáni Lahoreba. Néhány napon belül megérkezett a köszönő levél, melynek nyomán élénk levelező kapcsolat alakult ki közöttünk.

Egy nap azután a Nawab meghívott, hogy látogassam meg. Ehhez tíz hét szabadságra volt szükségem, mert autóval akartam odautazni. Miután lehetőségem volt arra, hogy két évi szabadságomat egyszerre kivagyem, 1969. novemberében útrakeltem. E célra egy jól berendezett Volkswagen buszt szereztem, belerakodtam élelmiszert minden mennyiségben, felszereltem benzines kannákkal, pótkerekekkel és mindenféle tartalék alkatrészekkel és indult.

Felcsésem, egy ismerősöm és jómagam indultunk együtt, s mindnyájan tudtuk, hogy igen hosszú lesz az út. Teherán csak félúton van odáig. Mindezekkel együtt nekivágtunk.

A balkáni országokon gyorsan túljutottunk, a Törökország felé vettük az irányt, ahol egyik barátom tanító volt. Egy napot a Fekete tenger partján a Trabzon melletti erdősségben szalonka vadászattal töltöttünk. Innen, ahol még november közepén is meleg, napos idő járta, Közép-kelet-Törökországba mentünk át, ahol már kemény tél volt. Az Agri-ban töltött első napon az ottani mínusz 15°C hatására minden lelkesedésünk belénkfogott. Órák múltával azonban - immáron Perzsiában - ismét melegebb gözi időjárás fogadott minket.

Utunkat Teheránon át folytattuk a Kaspi tenger felé Szovjetunió déli határára mentén, majd az Afgán királyságba érkeztünk, ahol éppen egy nagy ünnepi időszaknak, a Ramadan hónapnak a közepénél tartottak. Innen Nyugat-Pakisztán felé vettük az irányt Kabulon és a Kaiber szoroson keresztül, amely nem annyira szoroshoz, mint inkább szurdokhoz hasonlított. Nyugat-Pakisztánban meleg fogadott minket, s a látni és fényképezni valóknak olyan egzotikus szinkavalkádja, amelyet még legmerészebb álmainkban sem sejtettünk előre.

Rövidesen megérkeztünk Lahoréba, ahol gyorsan rátaálunk a Nawab villájára. A Nawab felesége régóta várt kedves vendégekként köszöntött minket. Másnap a Nawab üdvözölt minket, s tájékoztatott arról, hogy három héttel a Lahore-tól mintegy 180 km-re nyugatra fekvő farnján leszünk elszállásolva.

Miután odaérkeztünk, elhelyezkedtünk a szállásunkon és megismerkedtünk a Nawab néhány barátjával akiknek sólymaik és héják voltak. A naponként ismétlődő üdvözlési ceremóniák kellemesek és érdekesek voltak, egyben azonban rendkívül időtrábiók is. Itt az időt nem órákban, hanem hetekben mérik. A szomszédságból az Nawab egyik fia a következő napon megnutlatta nekünk a vadászmadarát és egy kis sólymász bemutatást tartott héjakkal. Lenyűgözött bennünket ezeknek a héjakkal a szépsége, melyek közül 4 idősebb (3-4. rőtűt) és 2 fiatal volt.

Pakisztáni ifjait a vadászhejéjait a vadászat előtt.

Megtudtuk, hogy mindegyik madárnak van egy gondozója, akinek az a feladata, hogy az egész téli szezon (vadász szezon) időszakában törődjön a madárral. Ilyen módon a madarak gondozóikkal családias keretek között élnek. Egyrészt ez a szoros kapcsolat, másrészt az órákon át végzett rendszeres "hordás" az alapja e madarak bizalmas, nyugodt magatartásának. Alig-alig tapasztaltunk olyat, hogy ezek a madarak ugráltak, vagy vijogtak volna. Általában elazultan ülték gondozóik öklén, tollászkodtak, gyakran behúzták egyik lábukat és hunyorogtak a napsütésben. Ennek a bizalmas kapcsolatnak a magas foka azon keresztül is lemérhető volt, hogy a 6 madár közül egyetlen sem láttunk sérült, vagy megölt toltat, és mindegyiket meztelen öklén tartotta a gondozója. Csak vadászat alatt hordtak kesztyűt. Amint a héjakat a meztelen öklükön ülni láttam, alig tudtam elrejni azt a titkos óhajomat, hogy szájam összecúcsosírtva egy halálusájt vívó őrégi nyúl hangját próbáljam utánozni. A héjas sólymások világszerte ismerik ennek hatását. Összecúcsosítottam tehát az ajkamat, hogy próbát tegyek, de az egyik sólymász ezt rögtön észrevette és megfenyegetett, mire gyorsan abbahagytam a dolgot. Ezek után összebarátkoztunk, mert anélkül, hogy egymás nyelvét ismertük volna, nagyon jól megértettük egymást.

A sólymászhoz hasonló használati héják általában vonulómadarak, melyek a vonuló sólymokkal azonos útvonalon a Pakisztántól északra levő téjakra költöznek Pakisztánba, hogy ott áttelejenek. Az őszi időszakban a helyi lakosság azután befogja, s a helyi uraságoknak adja át őket meghatározott díjazás fejében. Általában vörös sólymokat szoktak fogni, mert ezek a legalkalmasabbak a vadászatra, s kezelésük is egyszerű.

Aki már látta Pakisztán legfontosabb mezőgazdasági egységének Pandzsabnak tájait, ahol a népsűrűség hallatlanul magas, annak arról is van már fogalma, hogy milyen biztos kézzel fogják el a vándormadarakat. Ezek a parasztok borraváló után sóvárogva állandóan az eget lesik. Tekintettel arra, hogy ott nincsenek olyan zárt erdőségek, mint nálunk, a héják kénytelenek azokon a különálló fákra éjszakázni, melyek szanaszét elszórtan találhatók a nagy síkságokon. Ha tehát egy paraszt - miközben földjén dolgozik - felfedez egy héját esti nyugovóra tért, másnap virradatkor - a jól ismert módszerrel - biztosan befogja azt. Az elfogott madarakat rögtön sapkázzák és napokon keresztül intenzíven "hordják".

"Nyugtató" gyógyszer készítése (2)
Ávató ünnepség (3)
Örvös tűzok (4)

Amikor a második pakisztáni utam során az egyik ottani barátomnak egy olyan vörös héja tojt viltem ajándékba, melyet röviddel azelett itt Németországban fogtak, ő egy teljes héten át lesapkázva "hordta" azt, de a madár már 2-3 nap után "kezesen" viselkedett vele szemben. A "sapkátlantás" egy nagy ünnepség keretében történt, melyen mind a szomszédság, mind a távoli vidékek sólymászai résztvettek, de ott volt a falu egész férfialakossága sőt maga a Nawab is. A sapka levétele előtt kb. egy órával egy kendővel óvatosan bekötik a héja evező és kormány toltait, hogy ha ugrana a tolla ne sérüljön meg. Majd beadnak neki egy igen nagy gondallal elkészített orvosságot, (2.sz. kép) amely erős nyugtató hatású és nagyban hozzásegíti őt ahhoz, hogy az új környezetéhez hozzászokjon. A

gyógyszer összetétele a Nawab titkát képezte és pézsmát, kámfort, borostyánt, sáfrányt, kändiszt tartalmazott, valamint egy olyan érvény speciális kivonattal, amely Tibetben és Afganisztánban található. Ezt a vadászszer három csepp vízzel keverték és éghyomorra adták be. A madár a sapka levételekor, miután először pillantotta meg a pakisztáni világot, s a pakisztáni arckokat, valóban nyugodtan viselkedett. Azután rázendített egy "faluzenekar" és két ifjú a zene ritmusára körüláncolta az állványt, melyhez a madár hozzá volt kötözve, miközben gondozója éberben figyelte és simogatta őt (3.sz. kép). A Nawab szerint ez a kemény avatóünnepség olyan stresszhatást vált ki, melyet a madár csak a gyógyszer bevitelének eredményeként képes elviselni. Ez a ceremónia egész napon át tartott. Végül még kutyákkal és lovakat is körbejártattak a madár körül, hogy mindenhez hozzászokhasson, amivel a vadászaton dolgozhat. Mindezek után a madár kezessé vált, betört. Következhetek az első "együttlovaglás" gyakorlatok, majd további három nap után a madarat már szabadon engedték rá a vadra.

A héjakkal főleg arra a fogoly fajra szoktak vadászni, amely Pakisztánban erdős területeken és a nagy kukornád ültetvényeken él. A vidéket vízlákkal és nagy állókutyákkal pásztázzák mindaddig, míg valahonnan foglyok riadnak fel, melyek néhány száz méteres repülés után csak meglepészenek valamilyen fán, vagy bokron kb. 10 méter magasságig, hogy ott meglapulnassanak. A sólymások követik a foglyokat, elhelyezkednek héjükkel együtt a fa alatt. Egy segéd sólymász a foglyot feliaszta. Ezek után a nyakzsinór segítségével a héját a menekülő fogolyra vetik. Vagy sikerül a foglyot leteríteni, vagy pedig az ismét egy fán keres menedéket, s csak a következő próbálkozás után sikerül elfogni.

A héják dolga annál könnyebb, minél nyíltabb a terep. Erősen fedett terepen a küzdelem fától fág tart, és csak ritkán végződik sikerrel. Nyakzsinór használatának itt különösen nagy jelentősége van, mert ez a legfontosabb feltetele annak, hogy a héja a földite elhúzó foglyot ültőkhessen. A leterített foglyokat szonnal a állvágják torkát, hogy teljesen kivérzhessen. Ezt az iszlám ritust a pakisztániak "hala"-nak mondják, s ennek elvégzése nélkül a foglyot nem szabad megenni. Azokat a foglyokat, melyeket a héják által történt elejtésük után csak hosszas keresgélés után sikerül megtalálni, nem szabad megenniük.

A sikeres bevetés után a héja mindig megkapja a fogoly fejét jutalomképpen, majd újra bevetésre kerül. Így aztán a sólymások vacsorája gyorsan összejön egy délutáni vadászaton. Ha a bevetés sikertelen volt, a héját öklőre, vagy csalátekre hívják vissza. Ezeknek a héjakkal a fogolyvadászat mellett az is a feladatát képezi, hogy elfogják az első örvös tűzokokat (4.sz. kép) a vadászatra tanálatkénti bevetendő tapasztalatlan sólymok bevetéséhez, de erre a dologra még visszatérünk a sólymokkal való vadászat ismertetésekor.

A Nawab és solymászi (5)
Tábor a sivatagban. (6)

nomádoknál vagy birkapásztoroknál jelentkeznek, abban a reményben, hogy azok enni adnak nekik. Végül is azok elfogják őket és visszaviszik a Nawab táborába. Ezért mindig igen tekintélyes borraivói jár számukra.

Mint fentebb már említettük, a szezon kezdetén néhány tűzokot héjával fognak el, hogy a lapaszattalán solymokat beethessék vele. Ez úgy történik, hogy két héjasz (olyan solymász aki héjával solymászik) egy dzsibben nagy sebességgel száguld a tűzokok bűvőhelyeül szolgáló terepen, s a hirtelen felriadó tűzokokat elejti. Ezekkel a tűzokkal azután "gusztus"-t csinálnak a solymoknak, melyre azért van szükség, mert a solymok egyébként félnek ettől a zsákmánytól. Végül is egy ilyen örvös tűzok akkora, mint egy jó 5 kilós pulyka-tojó. Esetenként a tábornoznél a tűzokból nyenc specialitások készülnek. Különösen a mellehúsuk igen izletes ezeknek a madaraknak, s aki egyszer megkóstolta, az nagyon jól megérti, hogy miért izzik oly szenvedélyei a solymászatnak ezt a fajtáját a Kelet közeli és távoli tájain egyaránt.

Nawabnak - aki egyébként egész életében szenvedélyes solymász volt - egy előre rögzített időrendi ütemterve volt a tűzokvadászathoz. Ez a terv a tűzokok életmódjával és vonulási szokásaival összehangoltan készült. Ezek a madarak novemberben és decemberben szoktak észak felől érkezni Észak-Pakisztánba, hogy azután januárban Közép-Pakisztánon át Dél-Pakisztánba húzzanak az Indiai Óceán közelébe. Februárban azután ismét visszaköltöznek a költőhelyükre a Pakisztántól északra eső vidékekre. Erre az időrendre épül tehát a két tábor november-decemberi, ill. február-márciusi időpontja, mert ekkor található a legtöbb tűzok a sivatagok vidékén.

Korábban úgy volt, hogy a második solymász szezon után, minden tavasszal minden solymot - beleértve a legeslegjobbakat is - szabadon engedték, hogy azok visszatérhessenek északra, ahol a költőhelyük van. Útravalóul egy ezüst gyűrűt kaptak az egyik lábukra, s aztán legtöbbször újra befogták, vadásztak velük, majd ismét szabadon engedték őket. Ez egy igen szép szokás volt, amelynek - sajnos - ma már egyre kevésbé vannak meg a feltételei. Ma már ezek a solymok igen gyakran a solymkereskedők kezébe kerülnek, akik azután eladják őket a világ legkülönbözőbb tájaira.

Hét helet töltöttem Pakisztán solymászi között és meggyőződhettem arról, hogy igen tiszteletreméltóan izzik a solymászatot. Kíváncsi, hogy sokáig megtarthassák nemes szokásaikat.

A Nawab, aki engem erre az expedícióra meghívott kb. 40 esztendője vadászik és így igen nagy tapasztalatra tett szert. Solymász vadászathoz csak tojókat - főleg kereszencet, rilkámban vándorsolymokat - alkalmaznak. A Nawab minden évben a madarak vándorútvonalába eső területen, kíséretével együtt maga fogta be a solymait, s az elfogott 30-50 madár közül kiválasztva magának a legjobb 10-15 db-ot (5.sz. kép).

A befogások szeptemberben és októberben történnek a szokásos módszerekkel. Az elfogott solymot azonnal felsapkazzák, egy solymász öklére ültetik és órákon át "nordják". Idomítják és szoktatják a csalétekhez s úgy foglalkoznak vele, hogy mielőbb szabadon röptethető legyen. A vadászától a szabad röptelenségéig mintegy 14 nap szokott eltelni, s ekkor a solym már szorgalmasan velődik a csalétekre. Ha már a madarak jól "be vannak járva", a Nawab a teljes solymász stábjának kíséretében a nagy homoksvatagok egyikébe vonul, s ott táborot üt (6.sz. kép) mely 15 sátorból 40 főnyi férfi személyzetből (melyen belül a solymások száma 20), néhány löbből, egy tehénből (mely a teához való tejet adja) és egy kisebb birkanyájból áll. A tábor, melyben 4 hétig maradnak, 3 nap alatt épül fel, s olyan mint egy kisebb fajta városka. A táborhelyről előzetes felderítés alapján a tűzok előfordulási szempontjából legkedvezőbb területet szokták kijelölni. A vadászatra minden nap 10 órák szoktak felkerekedni, s a solymások csapatát a tűzok-nyomolvasó szokta vezetni.

A solymások mintegy 0.5-1 km széles sávban vonulnak az enyhén dombos sivatagi vidéken, s így keresik a tűzok nyomát. A Nawab egy dzsibben követi a csatáránót egyik dombról a másikra, hogy onnan lehetőleg jól áttekinthesse a terepet. Ha egy tűzok valahonnan felrepül, azt fűty jelzéssel az egész solymázcsoport tudomására hozzák, hogy ezáltal a leszállásnak a helye jól megfigyelhető legyen. A tűzok leszállásakor azonnal felkűdenek egy szakert (keressen solymot), nehogy a madár a földön futva észrevétlenül folytathassa a menekülést. Két lovas a lehető leggyorsabban megközelelti a leszállás helyét, a felkűdött szakert tolibábúval vizsgálják és elengedik azt a solymot, amelynek a tűzokot le kell terítenie. Rutinos szakerek 40-60 méter magasságban szoktak szélesen körözni, miáltal a tűzok a földön "dekolni" kényszerül. Ezekután további lovasok és solymások közelítenek a helyhez, ahová a tűzok leszállt és megkísérik, hogy felszállásra kényszerítsék azt. Ez általában nagy "csalazajjal" történik, egyébként a tűzokok ismét leszállnak és a solymokat is a földre kényszerítik ahol aztán még rá is támadnak a solymok, ürülékkel fröcskölnek őket és megkísérik, hogy a földön futva bűvőhelyet találjanak.

A tűzokok általában akkor szállnak fel, ha a solymok nem fölöttük, hanem lávalabb köröznek. Ilyenkor nem buknak le rögtön, hanem hosszabb távon át repülnek. Ha kedvező azél van, arra "ráfűggeszkednek", s ilyenkor aztán sok kilométeren tartó "ülőözörrepülés" kezdődik. Ennél a lapos ívű üldöző repülésnél sok solymot elvész, melyeket aztán csak napok múlva fognak be ismét. Ezek a madarak gyakran néhány nap múlva a

Az elfűt solymflókák története (Egy különös kereszencsolym őrzés 1994.) Bereczky Anikó jegyzőit

Ez évben is megszervezte a 34. sz. Bükk helyi csoport a 94-es kereszencsolym fészek fokozatos őrzését. S erfőző József társammal Június 6.-13. közötti időszakra osztottak be.

Borongós, hétfői napon vitték ki a Bükk Nemzeti Park (BNP) területére, az eső is szemerkélt. Megérkeztünk és átvettük a fészek őrzését (4 fióka és 2 szülő). Lepakoltunk, meggyisztunk és kiülünk a megfigyelőhelyre. Rendesen etettek a szülők, a fiókák is jól érezték magukat. Más állatfajokat is sikerült megfigyelünk. Este a madarak csendesen, nyugodtan aludtak, mi eléggé rosszul, a rengeteg szűnyög miatt.

Kedden is jól telt a nap, a szülők főként galambokkal etették a fiókákat. 18²⁵-kor egy nyest mászkált a környéken, a fészek közelében. A fiókák jól voltak, este 21⁰⁰-kor viszont nagy kiabálás volt a fészekenél. Másnap reggel megdöbbenve láttuk, hogy a fészken 3 fióka van. Felmentünk a fészekhez is de csak 3 fiókat láttunk. Delben egy arra cirkáló Lada Nivát megállítottunk, hogy valakit kihívjunk a helyszínre. Utána derült ki, hogy a kocsiiban a BNP igazgatóhelyettese ült. Elmondtuk neki, hogy mi a baj, és hogy fellevésünk szerint egy nyest ült a fiókát. Javasolta, hogy rakjunk a fészek környékére néhány nyestriasztó dolgot. Mivel nem volt gázolajunk és rongyunk sem, zoknikat és gézt pakoltunk ki jódal leöntve, a sziklákat lefűjtük Oxicoort spray-vel.

Másnap a fészeken 2 fióka volt, valamint egy fióka el volt pusztulva benne. Már a kést és a ballátát észre fentük, hogy ha egy nyesttel látnak, agyonverjük. Szóltunk a területkezelőnek, hogy hívjon ki valakit. Este 21⁰⁰-kor megérkezett Konczai Zoltán, a BNP főállású munkatársa és a felesége. Az egész környéket begázolajozta és rongyokat helyeztet ki.

Éjszaka nyugtalanul aludtunk, pedig a fiókák nem hangoskodtak. Már hajnalban, alighogy világosodni kezdett kint voltunk a megfigyelőhelyen. Ekkor láttuk, hogy a fészeken már csak 1 élő és 2 elpusztult fióka van. Felmentünk a sziklára, átnéztük az egész környéket és főlem 5 m-re ott ült az egyik fióka a sziklán. Megpróbáltam megfogni, de elrepült és tett egy kört a szikla felett, majd továbbrepült és letelepedett kissé távolabb. A társam póljával sikerült elfogni. Ekkor láttam meg a szájafehérítését a diffeniára utaló tüneteket.

Beszólunk az erdősznek, hogy hívjon ki a BNP-től valami ragadozókkal foglalkozó szakembert. A solymot a lakókocsiban helyeztük el, igen nyugodtan viselkedett, kézen is megült. Közben látnak egy szelíd, veszett rókat. Gyanuba fogtuk, hogy az lehet a tettes, így agyonvertük. A gyomortartalom vizsgálatnál látni lehetett hogy csak fűvet evett. 10⁴⁵-kor

megérkezett Szitta Tamás, a BNP zoológiai felügyelője. A selymot beraktam egy zokniba. Tamás meglátta, hogy másnap kijönnek a maradék fiókákért. Mondta, hogy azt az egy fiókát valahogy védjük meg a nyesttel. Délben elmentek.

Este a sziklafalon kerestünk egy megfelelő parkányt, így én ott aludtam, ahonnan rá tudtam világítani a fészkekre, társam pedig a fészkek felett, a hegy tetején maradt. Este minden zajra felébredünk, még nyest is járt a fészkek környékén.

Szombat délelőtt megérkezett Bagyura János, Berkesi József, Szitta Tamás és Demeter Iván, akikkel felmentünk a fészkekhez. Iván leereszkedett a fészkekhez, a két elpusztult fiókát ledobta, az egy élő pedig lehozta. Az is diftériás tüneteket mutatott, és a másik kettő is abban pusztult el. Ekkor derült ki, hogy a nyest és a róka ártatlan volt, a bűnös élőlény a Trichomonas columbae volt, ami a galambgolyvát okozta.

A két élő selymot elvitte Bagyura János, aki Kilonnal gyógyította őket. Az őrzés befejeződött. Nekünk az utolsó 2 napra a zoológiai vizsgálatok és a fészkekutatások maradtak. Kijött Fördös Zsolt is, hogy megnézzék a kirepülő fiókákat, de sajnos nem láthatta meg őket.

Hétfőn hazafejünk és utólag kapjuk a visszajelzést, hogy csak 1 fióka élt túl a betegséget, amit visszavitték az eredeti helyére.

Igy ért véget ez a mozgalmas selymörzés, amit még emlékezetesebbé tett az, hogy még most is kapjuk a veszteltség elleni védőoltásokat.

36

Egy kerecsenfészkek története - 1994. Bogyal Fityes

Vadászterületemen, ahol már több mint harminc éve vadászom a mezőgazdaság jelentős változásokat hozott létre. A területet keltetőzítő út jellegében, két egymástól jól elkülönülő terület határára fut végig. Az északi terület magasabb, löszös részén nagytáblas monokultúras művelés alakult ki. Csak a bekötőutak mellett maradtak meg az akácok. A néhány méterrel kiemelkedő homokhátaikat kisebb akác, vagy vegyes erdőfoltok borítják. Nagy, lapos rétek, legelőket, vizes tócsogókat alkotnak. Sajnos a mélyebb területeket régen elborító vizeknek ma már nyoma sincs. Meglették hatásukat az elvezető árok, és az évek óta tartó szárazság. A vízzel együtt eltűnt a kacsák nagy tömege, és a liba sem gyakori már ezen a területen.

A vonulómadarakat követő ragadozók száma is megritkult. Pedig nem volt ritka még a kóborló szirtisas sem, bizonyították ezt a zugpreparátoroknál látott kitömött példányok is. Ma elsősorban fészkel a területen kék és vörösvércse, egyre több a lakott égerészlyv fészkek, és gyakran foglalja el fülesbagoly az elhagyott szarka fészkeket.

A terület másik fele jellegzetes homokos terület, a mélyebb részekben állandó vízzel telt árkokkal, és az árok mellett néhol tócsogókkal tarkított legelők és rétek vannak. A három évtized alatt azonban a táj alaposan átalakult. Gyorsan növő nyárfa erdők nőttek fel, a mezőgazdaságlag nem hasznosítható területeken. A majd három évtizede folyó intenzív fátan tenyésztés terített asztalt, a felnövekedett erdő pedig megfelelő fészkelési lehetőséget biztosított a nagyobblesű ragadozómadaraknak is. Megjelentek az őlyvek, majd a galambászhejék. Egyre gyakrabban láttam kerecsent is fészkelési időszakban.

1992-ben egy területbejárás alkalmával a fészket is megtaláltam egy kis nyárfa erdőben. A fészektől néhány száz méterre tanyák helyezkedtek el. A tanyák kis gyermekei nem egyszerűen a fészkek alatt játszottak, de ez sem a költést, sem a fiókanevelést nem zavarta, sikeresen kiröpültek a fiókák. A fészkek alatt talált maradványok azt bizonyították, hogy a selympár elsősorban a tanyák galambjaival nevelte fel fiókáit.

1993. telén a hó és a szélterhelés a kis erdő faállományának kb. 10%-át kidöntötte, vagy kettétörte. Erre a sorsra jutott a selympár fészkes fa is.

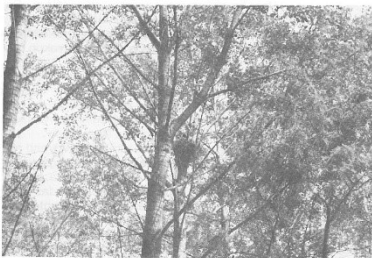
1994. tavaszán szarkagyérőre utaztam le a területre, közben átnéztem néhány erdőrészt, ahol úgy éreztem, hogy ragadozómadár fészket találhatok. Egy lakott, és néhány üres őlyvfészkek után bukkantam a kerecsen új fészkeire, melyben 3 db kb. 2,5-3 hetes fióka volt. Sajnos ennek az erdőnek már javában folyt a tarvágasos letermelése, és a fészektől már csak 30-50 m-re volt vágásterület. A helyi erdészetnél aznap már nem volt időm intézkedni. Nagyon aggódtam a kerecsenfiókák miatt.

37

de elfoglaltságom miatt nem tudtam a területre leulazni, hogy a helyszínen tudjak intézkedni, ezért felhívtam az egyesületet, hogy a Ragadozómadárvédő Szakosztály gyorsan és operatívan intézkedjen.

Egy kicsit csalódtam, Bagyura János külföldön tartózkodott, más pedig nem volt aki ilyen operatív feladatot meg tudott volna oldani.

Majd három hét múlva tudtam újra odautazni. Ahogy lehetett a kerecsen fészkekhez siettem. Igen rossz előérzettel közeledtem a fészkekhez, mivel a környék gépektől és emberektől volt hangos. A fészkek alatt deponáló és hozzá vezető széles írás volt, de a legnagyobb meglepetésemre a fészkekben ott voltak a fiókák, 3 gyógyrú selympfióka.

1. kép A kerecsenfiókák a fészkek peremén lesik az alattuk folyó munkát

A kitermelést végzők vezetőjét megkeresve elmondta, hogy az elmúlt hetekben ők is figyelték a madarak napi tevékenységét, gyakran ott ékezték, amikor a szülők jöttek a fiókákért etetni. Sőt, a helyi erdészekkel közösen - könyvből - meg is halározták a madarakat.

A vezetővel megbeszéltem, hogy még 2 hétig ne termeljük le a fészkek közvetlen környékét, és megköszöntem, hogy lehetőségeikhez képest vigyáztak az erdőben fészkelő ragadozómadár fészkekre. A már letermelt részen levő őlyvfészkek fáját is meghagyták (3. kép).

Tudom, sokan azon a véleményen vannak, hogy azonnal le kellett volna állítani a fakitermelést - ahogy a jog ez lehetővé is teszi - de tudom, hogy másnapra minden fészkes fa eltűnt volna az erdőből, hiszen ezek az emberek abból élnek, hogy teljesítményben fát termelnek ki.

38

3. kép A fát melyen a lakott őlyvfészkek volt nem vágták ki

Tapasztalataimból tudom, természetvédelmet csak az érintettekkel együtt-működve lehet megvalósítani.

Minden eddigi tapasztalatom ellenére meglepett, hogy ilyen nagymérvű zavarás mellett is sikeresen költött és replített mind az őlyv, mind a kerecsen. Azt is ki kell hangsúlyoznom, hogy a fiókák megmenekülése, csak a becsületes és madárszerető munkavezetőnek köszönhető.

Remélem, hogy jövő tavasszal új, és talán nyugodtabb fészkelő helyet talál ez a selympár.

2. kép Az erdőirtás elérte a lakott kerecsenfészket. Deponáló a fészkek alatt

39

Előszó Bástyai Lóránt posztumusz cikkéhez

Bogyal Fügyes

A magyar solymászat történelmében több törés és megújulás van. Sokan - nevükre ma már csak néhányan emlékszünk - a kritikus helyzetben igen sokat tettek azért, hogy a legális solymászat megtalálja méltó helyét a magyar természetvédelem, vadászat és az élő kultúrhagyományok között. Ezen segítők és küzdőtársak között foglalt el kiemelkedő helyet Bástyai Lóránt barátom.

A most közzétett cikkét a MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztály II. Évkönyve számára küldte. Sajnos ezt az évkönyvet nem jelentethetjük meg.

A MAVOSZ keretén belül legálisan és eredményesen működő szakosztályunkat abban az időben több megalapozatlan támadás érte, ezért a szakosztály elleni további támadások kikerülése érdekében felületesi szervünk sem a II. Évkönyv megjelenéséhez, sem az I.A.F.-hez való csatlakozáshoz nem járult hozzá.

A cikk előolvasásánál kérem vegyék figyelembe, hogy a Hun-Magyar eredetmondái idézése nem egyezik meg a jelenlegi történelmi kutatásokkal ill. a történetesek elméleteivel.

A cikket ajánlom mindenkinek, aki magát magyar solymásznak érzi, vagy aki érdeklik a magyar solymások iránt.

Bástyai Lóránt kedvenc magyar kerecsenével, Kicsivel (kép:Bogyal)

40

A magyarországi solymászat története napjainkig

Bástyai Lóránt

Cikkemet a következők emlékére írtam: Vönöczky Schenk Jakab, a Magyar Madártani Intézet volt igazgatója, prof. G. P. Gyementyev, a Moszkvai Zoológiai Múzeum Madártani Osztályának volt igazgatója, Nemeskér Kiss Géza, a Magyar Lovász és Vadász Rend volt vadászati főfelügyelője, Kálóczy László, a modern idők első magyar fősolymásza, aki nemrég halt meg, Mrs. MacLean, aki pakisztáni solymásokat hozott Magyarországra, és a néhai Biddulph ezredes, aki előjött solymászaival, hogy fellétszolja Magyarországon ezt a sportot.

Magyarországon a solymászat története, azt hiszem, messzebbre nyúlik vissza, mint bármelyik európai országban. A dokumentumok tanúsága szerint a magyarok nyugat-turkesztáni őshazájukból hozták magukkal a solymászatot. Ez az őshaza Szittya-Ország néven ismert. Akkoriban a hunok és a magyarok minden törzse nomád életmódot folytatott és sodródott a nagy népvándorlással, olyan nyugatabbi országok keresve, amely letelepedésre alkalmas. A magyarok hét törzse egy időben érkezett a hunokkal Magyarországra elfoglalására. Ezek a törzsek természetesen magukkal hozták szokásaikat és vadászati módszereiket is.

1090-ban Dél-Magyarországon álltak, ekkor lettek az első felfedezést a magyar solymászat történetéről. A csongrád-megyei Mártély nevű község szomszédságában magyar katonák és családtagaik temetkezési helyeire bukkantak. Egyik sírban az odatemetett harcos maradványai mellett megtalálták épségben maradt felszerelését is. Nyílhegyek, rézszatok, löcsontvázak és néhány ragadozómadárfaj csontváza került elő. Az ornitológusok szerint a ragadozómadarak kerecsenszerű solymok lehettek, de valamivel nagyobbak. A geológusok szerint a maradványok az V. vagy a VI. sz.-ből maradtak fenn. Az ornitológusok nem tudták indokolni, miért nagyobbak ezek a csontvázak a jelenlegi Magyarországon fészkelő kerecsensolymokénál. Két feltételezés volt lehetséges: vagy akkoriban nagyobbak voltak ezek a madarak, vagy a nomádok altáji kerecsensolymok (F. gyfalco allaicus menzbier) hozták magukkal, mivel ezek a magyarok és hunok nyugat-turkesztáni őshazájának legendás hírvadászmadarai.

Ezekről az altáji solymokról szólt mondák igen régen jelentkeztek a magyarok és hunok történetében. Sok törzsi esemény áll kapcsolatban ezekkel a madarakkal, melyeknek mondabeli nevük a "lurul" volt. Pl. Emeze, Altjának, a hunok vezérének anyja egy álomot látott, amelyben egy nagy saszerű solym jön el hozzá, megtermékenyítette és lángoló karddal elszállt nyugat felé. Az álom után született Altia, aki a hunokat és magyarokat Nyugat felé vezette. A monda szerint Altia pajzsát egy tollforgós fejű, hatalmas ragadozómadár ékesítette. Később a magyarok

41

ávtették a turul-mondát a hunoktól, azt azonban nem tudták, a turul sas volt-e vagy solym.

Vönöczky Schenk Jakab, a Magyar Madártani Intézet volt igazgatója, aki éveken át tanulmányozta a magyar solymászat történetét, felvette a kapcsolatot G. P. Gyementyev professzorral, az orosz és északi solymászat és a ragadozómadarak legelismerőbb szakértelmével. Gyementyev tudatta Vönöczky Schenk-kel, hogy Nyugat-Turkesztánban napjainkban is él egy nagytesű solymfaj, melyet toghrul-nak neveznek. Vönöczky Schenk és Gyementyev sok éven át leveleztek erről a témáról, igyekeztek megállapítani a turul jellemzőit. Gyementyev leírása alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a turul nem sas, hanem altáji kerecsen. En láttam dr. Vertse Albertnak, a Madártani Intézet Vönöczky Schenket követő igazgatójának egy turul-rajzát, amelyen a solym egy megölt Bewick hatlyún állt.

A magyar solymászat első írásos emléke a Bécsi Képes Krónikából való, 1350-ből Nagy László uralkodása idejéről származik. Ez a magyar Kálmán király öccsének, Álmosnak (1093-1116) csőri varjúpedzését beszéli el. A történetről Astur-nak (héja) nevezi a ragadozómadarat és Cronix-nak (varjú) a zsákmányt. Az írás korabeli, természetesen latin nyelven íródott. A történethez tartozó illusztráción a király öccse és lovas kísérete a zsákmányon álló madarat figyeli. A zsákmány megölésének módja annyira jellemző a solymokra, hogy a szövegben az Astur bizonyára tévedés, a zsákmány pedig nem dolmányos, hanem vetési varjú, mert a fehér rész a csőr mögött látható.

Későbbi emlékek szerint a magyar királyok közül sokan vettek feleségül orosz hercegnőket, akik elhozták hazájukból solymászatokat és vadászmadarokat. Érdekos például, hogy a magyar kerecsen elnevezés az orosz "krecset" * névből származik, de az oroszok gyakran emlegették ezen a néven a gyrfalköt is. Így tehát a krecset elnevezés Oroszországból került Magyarországra 1047-1161 között.

Az első magyar királyok az Árpád-házi királyok. Árpád volt a magyar törzsek vezére, és a régi királyok az ő családjának leszármazottai. A családát Árpád-háznak nevezték, amely azt jelenti, hogy "az Árpádok háza". Az írások tanúsítják, hogy II. András király évekig levelezett barátjával, II. Friggyessel, aki 1320-ban írta meg a "De Arte Venandi cum Avibus" című művét.

1231. körül a királyi lovászok, falkászok és solymások nagy tisztességben voltak Magyarországon. A solymások külön falvakban telepedtek le, erre emlékeztetnek ma is az ilyen települések, mint "Kerecsend", "Solymos" és "Szokol" * (ez utóbbi a vándorsolym szláv neve). Néhány hegyet és más földrajzi tárgyat is solymokról neveztek el, pl. Északkelet-Magyarországon a "Solymokör". Erről jut eszembe, hogy talán a Dover melletti Falkestone-nak is köze van a solymokhoz.

Az írások bizonyítják, hogy amikor valaki eladta birtokának azt a részét, amelyben kerecsensolym vagy más értékes ragadozómadár fészkel, kiköthette, hogy az erősségeknek meghatározott darabját, a

42

sziklát vagy sziklafalat megártja magának, egy őrt küld erre a helyre, aki vigyáz a fészkekre, amíg a fiókkát ki nem szerdik solymászatra.

Az első solymászkönyv a magyar solymászatról Nagy Lajos király uralkodása idején (1342-1382) íródott. Az író neve Ladislaus Ungarus (magyarul: Magyar László). Sajnos a könyv néhány részlete eltűnt, így csak hiányosan lehetett publikálni. A könyv ismert részlete Hickfield Eberhardus, XV. sz.-i bécsi könyvkiadó publikálta, aki magát a "gémvadászat mester"-ének nevezi. Ez a könyv a Bécsi Királyi Könyvtár tulajdona.

A XII. sz.-ban olyan jelentős és népszerű volt a solymászat Magyarországon, hogy még a papok is megfélemedtek a templomokban rájuk váró szent kötelességekről, egy jó kis macaraszás kedvéért. 1279-ben a budai (akkor még Buda volt a főváros, Pest jelentéktelen falucska a Duna túlsó partján, Budával szemben) egyházmegyei zsinaton a főpapok és híveik megtiltották a papok számára a ragadozómadár-tartást és a solymászatot. A törvény kimondta, hogy amennyiben valaki madarat lát egy papnál, katonák segítségével elkobozhatják azt tőle.

Zsigmond, Nagy Lajos veje 1395-ben foglalta el Magyarországot trónját (1437-ig), és akkor már lelkes solymász volt. Sok közbembet ütött lovagga csak azért, mert rátemett solymások voltak. 1418-ban pl. Zemplényi Dávid és családja három, díszes sapkájú solymot tartalmazó nemesi címet kapott. Akkoriban szívesen adták a királyok nemesi címet ügyes madarászoknak 1511-ben a Patonyi család kapott olyan címet, amelyben egy héja áll a kesztyűn bekélyőzve és pórázra.

A solymászat népszerűsége már szinte pénzügyi inflációval fenyegetett. Ezért foglalták törvénybe az észak-magyarországi Bártfa városában, hogy egy héjafőke nem kerülhet többé 5 forintnál, a legrágább, tőkéletesen idomított solym pedig 300 forintnál. Mindez 1460-ban történt. Azt azonban, hogy az akkori magyar forint milyen arányban áll a mai forinttal, nem tudom.

Az egyik legjelentősebb és leghíresebb király Mátvás, az igazságos volt (1458-1490). Uralkodása idején a solymászat olyan virágzó volt, mint Brilanniában a Tudor időkben. A magyar főpap, Jannus Pannonius, számos költeményében emlékezik a solymászatról. Költeményeiben különböző ragadozómadár és zsákmányfajokat említ. Sok solymászejelenetet ábrázoló pénzt verettek. Mátvás király solymásztanyája 25 km-re volt Budától (ahol királyi palotája állt). Ezt a falut, ahol egész solymászcsaládok telepedtek le, ma is Solymárnak nevezik.

Később több antiszociális törvényt fogadtak el a solymásztal kapcsolatban, 1504-ben pl. a törvény XVIII. paragrafusában kimondja, hogy "a parasztek nem kaphatnak engedélyt solymok és más ragadozómadarak tartására". Erdélyből a legjobb solymokat rendszeresen kiszélték a fészkekből, főleg a kéklábú solymokat (ezek fiatal kerecsenek). Írásos emlékeink szerint az erdélyiek solymokkal rótták le az addikat. 1602-ben

43

Erdély fejedelme, Bátyor Zsigmond kizárólag Gelence területét adózta meg, mert megletszettek neki azok a sólymok, melyek innen származtak.

1500-ban a törökök elfoglalták Erdélyt és elfogták 11 arisztokrata tisztet. A magyar király, II. Lajos, aranyt és ékszereket ajánlott váltságdíjjá a szultánnak. A török szultán nem válaszolt, de amikor a király 11 dániai vadászólymot küldött neki, azonnal szabadon bocsátotta foglyait.

II. László igen hátrányos helyzetben volt a törökök ismételt támadása idején, mert nem rendelkezett erős hadsereggel. A Duna melletti Mohács városánál csatát veszített, és itt halt meg maga is. 1525-ben özvegye, Mária királynő udvarával együtt Hollandiába menekült. Írások bizonyítják, hogy a nyitrai érsek (Észak-Magyarország, jelenleg Szlovákia) követte őt, és kéklábú sólymokat, valamint sólymzókat vitt magával, hogy nyúl és kacsapredézssel vidámsítsa fel a királynét.

Néhány Habsburg igen lelkes sólymász volt. Ferdinánd császár pl. (1526-1564) 70-80 sólymást tartott szolgálatában. Később I. Leopold 1705-ben, örököse, III. Károly 1705-ben és az utolsó császár, I. József valóban jelentős és lelkes sólymások voltak. Az 1390-ben Laxenburg mellett építtetett vadászkastélyt sólymáskastélyvá alakították. Minden rangidős tiszt és arisztokrata idejárt Ausztriából és Magyarországról egyaránt. A fő zskmányt géme és vízimadarak képezték. Hasonló volt ez a Holland Loo Sólymász Klub-hoz. Leopold király reprezentatív találkozóhelyre varázsolta a sólymáskastélyt. A madarászás természetesen lónáról folyt.

Az osztrák-magyar császárnő, Mária Terézia, szintén lelkes sólymász volt. Évente 24000 arany forintot költött erre a célra, fehér vadászólymokat hozatott magának Dániából. A történetíró Takács krónikájában arról tudósít, hogy a XVI.-XVII. század látványosan és színpompásan teltek Osztrák-Magyar Birodalomban.

Hívalóság sólymásokhoz hoznak melléjük. A legismertebb sólymok a kéklábúak, de sok "gyüvet és karvaly" is használnak (a héját akkoriban ölyvnek nevezték). Érdekes, hogy a vándorsólymot külön soha nem említik, talán azért, mert a kerecsensólyom egy alfajának tekintették. Úgy gondolom, hogy a madártani ismeretek nagy része a madarak idomlására vonatkozik.

1750. körül íródott az a levél, melyben valaki arról értesíti testvérét: "Jól halad az új karvaly behorodása. Éjfélig az én kezemen van, aztán segédem, Hováth veszi át és reggelig hordozza". Gyakran használtak akkoriban karvalyt, amit a nagy fúr-bőség indokolt.

Az Osztrák Császári Sólymáskastély Mária Terézia fának, II. Józsefnek a hatalomra kerülésével szűnt meg. II. Józsefet "Kalapos Királynak" nevezik, mert nem koronáztatta meg magát. A laxenburgi királyi Sólymáskastély tulságosan költséges volt, ezért lerombolták, a sólymokat eladták, a sólymások hazatértek, a hívalóság osztrák-magyar sólymázat 100 évre megszűnt.

képen a magyar kormányzó, Horthy Miklós, egy régi típusú autóban látható, poros ülőzetben és sapkában, előtte Biddulph ezredes, mellettük két pakisztáni sólymász madarakkal az öklükön.

En mindig lelkes ornitológus voltam, különösen ha ragadozómadarakról volt szó, nem csoda hát, ha éjjel-nappal a fényképeket nézegettem. Rádásul nagy szerencse is ért, amikor a nyári szünet végén visszautaztam szüleim birtokáról a budapesti iskolába. A vonaton egy kocsin utaztam egy lovaglónadrágos, hosszú kabátos, turbános emberrel. A fogason, amelyre a vonatokon az utasok a kabátjukat akaszthatták, egy sólymásziansznya lógott egy kesztyű és egy sapka társaságában. Leültem, természetesen a sólymással szemben és beszélgetni akartam vele. Sajnos ő sem magyarul, sem németül nem beszélt, én meg nem nagyon tudtam angolul, pakisztáni nyelven pedig egyáltalán. Amikor aztán megmutattam neki a szelíd vércsém és a kabasólymom fényképét, hamarosan kezdtük megérteni egymást. Meghívták, hogy nézzem meg a sólymokat Gödöllőn, így a következő vasárnap elmentem a sólymásziskolába, és attól kezdve minden vasárnapommal és szünidőmet ott töltöttem. Találkoztam Biddulph ezredessel és más sólymásokkal, Nemeskér Kiss Gézával, a Magyar Vadászati Főfelügyelővel és Mrs. MacLean-nel. Először néhány kabasólymot hordtam, aztán foglalkoztam héjakkal és karvalyokkal, jóval később sólymokkal is. Egyik vasárnap Biddulph ezredes vezetésével mentem ki, magyar lársasággal, Kálóczy László fősólymászával.

Miután már nagyjából tisztában voltam a sólymászattal, angol, német és USA-beli sólymások címeit szereztem be. Hamarosan kapcsolatba kerültem Gilbert Blaine kapitánnyal (akkor még kapitány volt, nem ezredes), Aylmer polgármesterrel, és olyan neves német sólymásokkal, mint Renz Wailer és Fritz Loges, valamint az USA-beli Harold M. Welster. Magyarországon erőteljesen fejlődött a sólymászati. Ha valamilyen magasan rangú hivatalos vendég érkezett Magyarországra magán vagy kormányhivatal látogatására, a vacsorán, hívalóság találkozókon és más szórakozásokon kívül sólymászaton is részt vettek.

10 hónap múlva a pakisztáni sólymások hazautaztak. A gödöllői sólymásziskola azonban tovább virágzott, és mi, "közemberek", elkezdődött a nagyon is első magyar "Sólymász Klub" szervezése. Emlékszem, hogy amikor az olasz király és királynő Magyarországra látogatott, nagy sólymászati volt Gödöllőn. A hívalóság sólymások egyenruhában, hatalmas tollakkal díszített kalapokban felsorakoztak, és Viktor Emánuel megszemlélte őket, mint valami hadsereget. A vadászatot a Vadászati Főfelügyelő nyitotta meg, aki egy csodálatos szarvasbőr sólymáskesztyűt viselt, amelyre arany és ezüst szálakkal a magyar nemzeti címet hímezték. Az egy kissé nagy volt, mert Viktor Emánuel meglehetősen alacsony ember volt, kis kezekkel, amelyek azonban nem voltak olyan kicsik, hogy a fősólymász rá ne tudott volna állítani egy héját. A következő nap minden újság közölte Viktor Emánuel képét, héjával az öklén.

1901-ben Odeschalch Zoárd magyar herceg támasztotta fel íjmet a sólymászati. Szibériából hozott hívalóság (Északkelet-Magyarország) birtokán, Tuzsérban, Britanniából hozott hívalóság sólymászokat, akik közül Mr. Best nevére érdemes említeni. A régi Sólymász Klub szolgálatában állt. A herceg hozatott 8 idomított sólymot is Radcliffe hercegtől, hamarosan azonban magyar madarakat is szerzett, így majdnem állandóan 17 idomított madara volt. Főleg foglyra vadászott.

Az első világháborúban a herceg és sólymászai arra idomították a sólymokat, hogy lyukasszák ki az ellenség felderítő léggömbjeit. A herceg elesett a háborúban, halála után a sólymászati ismét nem maradt semmi. A sólymások visszatértek Britanniába, a madarakat részben szabadon bocsátották, részben magukkal vitték.

1930-ban a Magyar Királyi Vadászterületek Vadászati Főfelügyelőjét, Nemeskér Kiss Gézát, skóciába hívták fajtavadászatra. Itt találkozott Mrs. MacLean kisasszonnyal. A hölgy ügyes sólymász volt. Amikor a vadászati főfelügyelő látta, amint vándorsólymát röpteti, nagyon meglepett neki ez a sport. Hazatérve Magyarországra meghívta Mrs. MacLean-t, aki az Alföldet látva megkérdezte: "Miért nem sólymázik senki Magyarországon?". A válasz az volt: "Mert nincsenek sólymászaink". A hölgy erre azt felelte: "Ne bánkódjanak, majd küldök egy párat". Mrs. MacLean-nek volt egy barátja Lahore-ban, Biddulph ezredes, aki 1931-ben eijöli Magyarországra három pakisztáni sólymással. Biddulph ezredes 72 éves volt akkor, a Brit Indiai Hadsereg nyugalomba vonult tisztje. Hoztak magukkal 8 idomított vándorsólymot, egy fekete sahnt és egy héját, de nemsokára 27 lett a madarak száma a magyar vándorsólymokkal, héjakkal és kerecsenekkel. Gödöllőn, Budapesttől kb. 30 kilométerre, a Királyi Vadászastélynál sólymásziskolát szerveztek magyar fiúk számára.

Kálóczy Lászlót, egy északnyugat-magyarországi kőbirtokost, megválasztották magyar fősólymásznak. A pakisztáni sólymások hamarosan munkához láttak. A speciális sólymászatiállokozokat a Hortobágyon rendezték, amely vízimadár-vonulásról és nagyszámú gémméről ismert. Összel a vándorsólymok a vízimadarak nyomában érkeztek észak felől. Az első nyáron a pakisztáni sólymások Biddulph ezredes vezetésével olyan gémpedézéseket rendeztek, amelyeket a középkor óta nem láttak Magyarországon. Számos sportember nézte végig ezeket a vadászatonkat. Még most is élénken emlékszem arra, amikor birtokunk intézőjének fia meglátogatott engem, és mutatót egy vasárnapi újságot néhány képpel, amelyek mélyen megindítottak. Az egyik képen egy pakisztáni sólymász egy megölt gémet tartott a kezében, amelyen egy vándorsólymom egyensúlyozott. A másik két kép sólymászati ábrázolt egy-egy vándorsólymossal, a harmadik sólymász egy megölt gémet tartott. A harmadik képen két pakisztáni sólymász tartott egy-egy vándorsólymot és egy-egy kiműlt gémet a szárnyuknál. A negyedik kép Biddulph ezredest ábrázolta, egy gazda szekerén ül, amelyet vadászatonk használtak, a szeker körül pedig három pakisztáni és két magyar sólymász állt. Az ötödik

Kedvezett a szerencsére az öregi nyulak görényes vadászatánál, de a második menet után Viktor Emánuel átadta a héját a hívalóság sólymásoknak, és maga csak figyelte a sólymászatonkat. Azután meglehetősen jó eredménnyel fészakokat vágattak vándor- és kerecsensólymokkal. Amikor Szlám király és királynője érkezett Magyarországra, német nagy sólymász bemutatott rendeztek.

10 hónap múlva lehát Biddulph ezredes és három sólymász elutazott, de a gödöllői sólymásziskola segítségével a sólymász Magyarországon ismét gyökeret eresztett. Amikor már mi, "közemberek" eleget tanultunk, megszerveztük a legelső hazai sólymászklubot "Magyar Sólymász Egyesület" elnevezéssel. (Angolul: Hungarian Falconry Association) Az első gyűlést a Magyar Nemzeti Történelmi Múzeumban tartottuk, amelyen Nemeskér Kiss Gézát választottuk elnökünknek. Én kaptam az alelnöki címet, és Nádler Herbert, a Budapesti Állatkert Főigazgatója lett a sólymázmester.

Vándóczy Schenk Jakab, miután befejezte jeles tanulmányát a magyarországi sólymászati történetéről, amelyből ciklem első részének anyagát merítettem, visszavonult.

Kitört a második világháború. Bevonultam a Magyar Hadseregbe, és mivel tudtam autót vezetni, teherautóvezető lettem (azelőtt persze soha nem veztettem teherautót). És ez volt a szerencsém - ha ugyan annak lehet nevezni - mert a parancsnokom lelkes sportember volt, és engedélyezte, hogy a sólymomat magammal vigyem. Így aztán a vándorsólymom melletttem állt a vezetőfülkében, amikor veztettem, és ha bármilyen rövid időre megálltunk, madarászunk egyet az ezredesemmel. Sajnos ez azonban nem tartott sokáig, mert a madaramt elvesztettem éppen Északkelet-Magyarország határának állépeksekor. Vétési varjakra vadásztunk, a madár átrepült a Tisza túlsó partjára, és mi nem mehettünk utána. Remélem, hogy életben maradt, annál is inkább, mert erről a vidékről származott.

Még mielőtt leszereltem volna, egy meglőgázdasági kiállításán megismerkedtem egy nagyon lelkes sportemberrel, Galániai Lovich Györggyel. Csodálatos lovas volt és mivel olyan szorgalommal ilykezett elajánlítani a sólymászati művészetét, a legjobb barátom lett. Kevésbé a leszerelésem előtt két héjafiókát ajánlkozott nekik, és megkértem, gondozza a kerecsenemet. Akkoriban Magyarországon még nem volt sólymáskönyv, ezért leveleimben "valahonnan a fronttól" irányítottam barátomat, aki valóban csodálatosan végezte el a feladatokat. Közben cikket írtam a népszerű "Nimród Vadászlap" című újságba, melynek szerkesztője az ismert Afrika-vadász és gyűjtő Kittenberger Kálmán volt, és amelynek segédszerkesztője, Katona János kézzel fogott biztosított helyet a sólymászati és a ragadozómadarakról szóló cikkeim számára. Emlékszem, mennyit vitakoztam a fészak- és fogolytenyésztőkkel a ragadozómadarak le nem lővéséről, és arról, hogy ezért a szerkesztők népszerűtlenné váltak a földbirokozók "magas társaságánál", akik lelőttek

a solymokat és a többi ragadozómadarat. Mindig volt tehát hely, ha a solymászatról vagy a ragadozómadarakról cikket akartam írni. Akkoriban még a kerecsen és a vándorsólyom sem élvezett törvényes védelmet.

A háború alatt a Szovjetunióban találkoztam olyan hadifoglyokkal, akik Ázsiából jöttek, és néhányukkal össze is barátkoztam. Legnagyobb örömemre megismerkedtem mongol solymászokkal, akik szíriassal vadásztak hazájukban. Kölsönösen megmutattuk egymásnak vadászmadaraink fényképeit. Azután közel egy évig beteg voltam, és így szerencsésen visszatérhettem Magyarországra egy vöröskeresztes vonaton.

Természetesen, amikor jobban lettem, azonnal felkeresem Lelovich György barátomat. Az ő birtokán lábadoztam, és ott kezdtem el ismét solymászni. Miután a háború véget ért és a dolgok rendeződtek, a Földművelésügyi Minisztérium elé terjesztettünk egy tervet a Ragadozómadár Központ létrehozására. Először barátom birtoka mellett szerveztük azt meg a nagy síkságon, de mivel panaszt emeltek elszigeteltsége miatt, a minisztérium áthelyezte a telepet Gödöllőre, és itt kezdődött el ismét a solymászat. Barátom nem jöhett el a birtokáról, így én lettem a Központi Ragadozómadár Állomás felügyelője és igazgatója. Előadásokat tartottunk, igyekeztünk a ragadozó-madarakat megismertetni az emberekkel. Együttműködünk a Magyar Erdészeti Egyesülettel, minden ragadozómadár fészket feljegyeztem, a fiókákat meggyűrűztem a Magyar Madártani Intézet gyűrűivel, táplálékmaradványokat gyűjtöttem különböző fészkek alatt. Kapcsolatot teremtettünk más országokkal, franciákkal és osztrák solymászokkal leveleztünk, pl. Aber Boyer és Count Friderich Mensdorff-Pouilly urakkal Ausztriából, Hannes Schmidler-rel és Michael Woodford-dal a B.F.C.-ből.

Sok évvel később egy mezőgazdasági folyóiratban olvastuk, hogy a rizsföldeken történő haltenyésztésben (ponly) roppant károkat okoznak a gémekek, és ez komoly problémát jelent. A haltenyésztők nem lőttek a halászó gémekekre, mert ezzel kárt tehetek volna a rizsben és a földet borító sekély vízben úszó halakban. Emellett a gémekek hamarosan megismerték a lőfegyverek hatótávolságát, és kissé távolabb leszállva háborítatlanul lakmározhattak tovább. Lelovich György barátommal elmentünk a Földművelésügyi Minisztériumba, és javasoltuk, hogy a gémekek elleni védekezésnek megfelelően hozzunk létre egy lovas-solymász brigádot. A minisztérium illetékesi beegyeztek, a módszer eredményesnek bizonyult, és solymászkiskolát szerveztünk azoknak az állami gazdaságoknak a haltenyésztői számára, amelyeknek voltak alkalmas rizsföldeik. Így a halászok madarakra cserélték fegyvereiket. Később ugyanezt a módszert alkalmaztuk a szőlőhegyek és gyümölcskertek védelme érdekében a seregélyek és más kártevők ellen. Erre a célra karaványokat és vércsákat alkalmaztunk. Ismét megindítottuk a Solymász Egyesületet, most azonban nem önállóan, hanem a Magyar Vadászok Országos Szövetsége keretében alakítottunk egy solymász szakosztályt. A

48

solymászat ismét elérte csúcspontját. Természet és solymászfilmeket készítettünk a magyar természetfilm rendezőjével, dr. Homoki Nagy Istvánnal, és ezekből a filmekkel közelebb vittük az emberekhez a ragadozómadarakat és a solymászatot. Ezeket a filmeket a BBC TV is bemutatta kb. 10 évvel ezelőtt. A vadőrök is kezdték megérteni, hogy a ragadozómadarakat nem kell irtani, amikor ezeket a filmeket látták vagy eljötték a Ragadozómadár Kutató Állomásra. Könyveket jelentettünk meg. Az illetékesek kötelességüknek érezték a ragadozómadarak és solymok védelmét. A vadőrök jutalmat kaptak, ha beszámoltak arról, hogy területükön eredményesen kirepültek a fiatal solymok. A fészkeket és a fiókákat természetesen mi tartottuk nyilván.

Bástyai Lóránt, Virág Árpád és Virág Jukó társaságában (kép:Bogyal)

Amikor eljöttem Magyarországról, egy virágzó solymászközösséget hagytam magam mögött két barátommal, Lelovich Györggyel és Fintha Józseffel, akik két különböző állami gazdaságban pedzelték lóhátról a gémekeit.

Sajnos később a becsületes sportemberek soraiba olyan fiatal "solymászok" furakodtak be, akiknek fő céljuk nem a sport volt, nem az, hogy illegális úton szerzett kerecsen- és vándorsólyomfiókákat jó pénzért eladják gazdag nyugati solymászoknak. Ez természetesen megbélyegezte a solymászatot, a Madártani Intézet és a Magyar Természetvédelmi Felügyelőség a magyarországi solymászat betiltását javasolta.

49

1968. Ausztria; Mare-hegy (kép:Bogyal)

Később hallottam, hogy Bogyal Frigyes, Dékány Péter (akik voltak Britanniában a Brit Solymász Klub Woodhall Spabeli találkozóján) és régi barátom, Lelovich György, kezükbe vették a Magyar Vadászok Országos Szövetségének újonnan alapított Solymász Szakosztályát, megölték azt és új lendületet adtak a magyar solymászatnak. Már egy évkönyvet is megjelentettek, amelyben eredményeiket, sikereiket írják le.

50

B.F.C. Nemzetközi Jubileumi Találkozásán (kép:Bogyal)
(Balról: Bástyai Lóránt; Dékány Péter; Marosi Iván; Bogyal Frigyes)

Oszintén remélem, hogy a Magyar Madártani Intézet volt igazgatójának, Vönöczky Schenk Jakabnak az álma valóra válik, és a parázsló modern magyar solymászat ismét lángoló sikereket mondhat magának.

* megjegyzés (Bogyal): A középkori orosz solymászirodalom szerint - és napjainkban is - Kerecsen = a vadászsolymok (falco rusticolus...) gyűjtőneve. Szokol az egyéb solymok gyűjtőneve. A kerecsent - balabán-nak hívják.

51

Miért az MME-n belül? Bogyai Frigyes

Szakosztályunk tagjai gyakran teszik fel a kérdést, hogy miért az MME-n belül működünk?

Ahhoz, hogy erre érthető választ tudjunk adni, egy kicsit meg kell ismerni az MME megalakulása előtti helyzetet, mely a solymászkok többségének ma már csak másoktól hallott emlék.

Gzellatelep 1959. (kép:Bogyai)

(Balról: Szvoboda Attila; Simon József; Bogyai Frigyes; ?; Korompaszky Attila; Kálló Ferenc)

1956. után hazánkban megszűnt a legális solymászat. Felszámolták a halastavak védelmét szolgáló solymásztelpeket is. Az amatőr és a volt profi solymások sok tervezetet készítettek, alakuló gyűléseket hívtak össze.

A Váci Hermann Ottó Solymász Club Vadászmadár Szentéje 1961. (kép:Bogyai)

52

A Váci H.O.S.C. Talabányai kosztüms bemutatóján (kép:Bogyai)

Az első - vadászati, jogi szempontból - féllégális szervezet az 1961-ben alakult váci Herman Ottó Solymász Club volt. A klub titkára a jó szervezőképességű és agilis Galambos József volt. A vezetésben jelentős szerepet vállaltak: Dékány Péter, Kálló Ferenc, Vancsó Géza, Bogyai Frigyes. 1962. telén Kiskunfélegyházán megalakult Mosányi Antal vezetésével a Magyar László Solymász Klub. A két klub 1963. őszi Kiskunfélegyháza határában sikeres közös solymásztalálkozót tartott az NDK solymászaik részvételével. Mindkét solymászszervezt részt vett az 1963.-as ausztriai nemzetközi solymásztalálkozón. Ez volt az első alkalom, hogy egy szocialista ország solymászaik nemzetközi találkozóhoz részt.

1963.-as Nemzetközi Solymásztalálkozó magyar résztvevői (kép:Bogyai)
(Jobbról: Szvoboda A.; Bogyai F.; Kálló F.; Bastyai L.; Gyököcsy Zs.; Dékány P.; Mosonyi A.; Galambos J.; ? ; Virág Á)

53

Az 1963.-as ausztriai nemzetközi találkozóval való sikeres részvételünk után, a klubnak helyet adó Művelődési Ház vezetésében változások történtek és a továbbiakban nem kívánták helyet biztosítani a solymásoknak, így a klubot feloszlattuk. Néhányan - akik tudtuk, hogy a solymászat fennmaradásának, jogi rendezésének feltétele, hogy saját "éredképviselői" szerve legyen egy új klub megszervezésén fáradoztunk. Ezért alakítottuk meg a Hungária Solymász Club-ot. Székhelye Leányfalu, titkára Galambos József lett. Azonban folyamatosan kerestük a lehetőségeket és a személyes kapcsolatokat, hogy a vadászok között legálisan solymászhassunk. A megfelelő (miniszteri ill. helyettesi) színű kapcsolatok kiépítésében nagy szerepet vállalt Udvari Péter, majd később Gróf József.

A sok fáradozás eredményeképpen 1967. jun. 5-én megszületett a MÉM Erdészeti Hivatal Erdészeti és Vadászati Igazgatási Főosztály 113130/1967 sz. állirata a MAVOSZ Intéző Bizottságának. Tárgy: Solymászás gyakorlásának engedélyezése (Előadó: Dr. Bertóti István).

Idézem a levél számunkra oly fontos részét: Földes László miniszterhelyettes... "felhatalmazása alapján, az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökével és a MAVOSZ Intéző Bizottságával egyetértésben az alábbiak szerint engedélyezem." Tehát megszületett az első egyeztetett minisztériumi szintű engedély a solymászat gyakorlására.

Ezt követte Beregszászi György - aki később is sokat segített - tervezete, mely szabályozta a solymászat MAVOSZ-on belüli helyzetét, vagyis a Hungária Solymász Club alapszabály tervezete.

Mare-hegyi Nemzetközi Solymász Találkozó 1968. (kép:Bogyai)
(Középen Dékány Péter, Jobbra Maros Iván)

54

Hosszú tárgyalások eredményeképpen 1968. júl. 10.-én az OTVH és a solymások képviselői aláírták a MAVOSZ Solymász Szakosztály Működési Szabályzatát. (Aláírók: Dr. Pátkai Imre, Dr. Györy Jenő, Galambos József, Vancsó Géza, Bogyai Frigyes).

1968. okt. 10.-én a MAVOSZ hivatalos helyiségében megalakult a MAVOSZ Solymász Szakosztálya. Alapító tagjai a jvk. sorrendjében: Bogyai Frigyes, Lelovich György, Udvardi Péter, Galambos József, Dékány Péter, Nagy Sándor, Gyököcsy Zsombor, Vancsó Géza, Jeszenszky Ede, Székely Attila, Dr. Tusnádi Győző, Váradi Emil és Dúcz László (az elnök Dr. Tusnádi Győző, titkár Galambos József lett).

Sajnos a beilleszkedés nem jól alakult. A Pest Megyei Választmány - akithez tartoztunk - nem tudta dolgainkat rendezni. A szakosztályunk közben eredményesen működött. Klubnapokat tartottunk. Egyre több amatőr solymász látta be, hogy a solymászatnak csak legálisan szervezett keretek között van jövője, egyre többen léptek be tagjaink sorába. 1968.-ban részt vettünk az ausztriai nemzetközi solymásztalálkozón és tovább fejlődtek addig is jó kapcsolataink az NDK-val. Csak a Pest Megyei I.B.-vel nem rendeződtek megfelelően dolgaink. Ebben sajnos bejelölt az is, hogy Galambos Józsefnek - a Szakosztály titkárának - nagyon lecsökkent a szabad ideje, így kevesebb jutott a szakosztály ügyeinek intézésére is.

A B.F.C. Jubileumi Találkozója 1969. Woodhall Spa, Lincolnshire (kép:Bogyai)
(Jobbról: Dékány Péter; Renz Walter; Bogyai Frigyes)

55

Közben elkezdődött a Vadászati Világkiállítás szervezése. A tervekben szerepelt egy komplett solymászbemutató, egy nemzetközi ragadozómadár szimpózium és egy nemzetközi solymásztalálkozó is. A MAVOSZ Pest Megyei I.B. titkára nem tudott a solymászat ügyeinek intézésével megbirkózni. Így 1970. szept. 22.-én levélben értesítette Szakosztályunk elnökét: "Értesítjük, hogy a Solymász Szakosztály programját a Vadászati Világkiállítás Irodája az OTVH állásfoglalása alapján nem fogadja el... Mivel a Solymász Szakosztály működésére az illetékes hivatalok részéről semmiféle erkölcsi- és anyagi támogatás nincs, javaslatot teszek a Magyar Vadászok Országos Szövetsége Intéző Bizottsága felé a Solymász Szakosztály megszüntetésére."

A Szakosztály fennmaradása érdekében minden kapcsolatot igénybe vettünk. A Szakosztály kissé dőcögve, de tovább működött. Azonban a Szakosztály ügyeinek alapvető rendezésében nem tudtunk előbbre lépni. Ebben a helyzetben került sor az új vezetőség megválasztására. (71. III. 20. titkár: Bogyai Frigyes, solymázmester: Nagy Sándor, vadászmeister: Ferencz Miklós, gazdasági felelős: Dobner Lajos, az elnök személyéről Dr. Tüdndi Győzőről a tagság egy későbbi laggyűlésén döntött.)

A MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztályának első közös vadászata (Szervezte Bogyai Frigyes, Palotás 1972. kép:Bogyai)

56

Az új vezetőség nagy tenniakarral fogott munkához. Több tárgyalást folytatott a MAVOSZ és az OTVH képviselivel, a vitás kérdések gyors rendezésére. A MAVOSZ már nem tartotta szükségesnek a Szakosztály feloszlását. Az OTVH viszont utólagosan nem akarta elismerni az általa is jóváhagyott Solymász Szakosztály Működési Szabályzatát. Dr. György Jenő által kifejtett vélemény az volt, hogy osszassuk föl a szakosztályt és akkor ők egyes embereknél engedélyezni fogják a solymászatot. Ez a vélemény a Szakosztály számára teljesen elfogadhatatlan volt. Mi is tudtuk, hogy a nem szervezett solymászat felszámolása sokkal egyszerűbb. Az OTVH-val folytatott komoly viták ellenére a Szakosztályi munka jól ment. A központosított madárbeszerzés, Dékány Péter solymázmester által tartott madár ellenőrzések és solymász szemlék, a nem szervezett solymások folyamatos belépése a szakosztályba, egy hatékony jól működő szakosztályt eredményeztek.

Azon tagjaink részére, akik nem rendelkeztek vadász vizsgával - amely akkor már kötelező volt - megszerveztük a vizsgalehetőséget. A havi klubnapjainkon, a vadászok részére tartott ragadozómadár ismereti előadásokon keresztül egyre nagyobb feladatot vállaltunk a ragadozómadár védelem területén is. Kibővült tevékenységünknek megfelelően 1971. júl. 18.-án felvettük a MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztály nevet. Duhay Gábor vezetésével ragadozómadár védelmi programot dolgoztunk ki és elfogadása után azt következetesen meg is valósítottuk.

Az első hivatalos - ma is érvényes - solymászvizsga (Vizsgabizottság tagjai jobbról: Beregszászi György MAVOSZ, Dr. Szendrey Ernő MME, Bogyai Frigyes MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztály, 1972. kép:Bogyai)

57

Időközben a Szakosztály megítélése is megváltozott. A MAVOSZ központjával is jelentősen javult kapcsolatunk, mely eredményes, lelkes munkánknak és nem kis mértékben Dr. Istvánovics Mártonné hatalmas segítségének volt köszönhető. Szűkített minimális programmal részt vettünk a VVK megnyitóján is. Nagy előrelépést jelentett az első hivatalos solymászvizsgára való felkészülés is. A tematikát a Szakosztály vezetése állította össze. A belső és külső előadók a vizsgákra. Végül 1972. május 13.-án a MÉM a MAVOSZ és a Szakosztály képviselőiből álló vizsgabizottság előtt 29 tag tett eredményes vizsgát, melyről hivatalos vizsgabizonyítványt kaptak. Az OTVH a hivatalos felkérés ellenére sem képviselte magát a vizsgabizottságban.

1972 más szempontból is sikeres év volt. A MAVOSZ felkérésére részt vettünk az "Artemis" ünnepélyeken, az "IBUSZ 70" programjában és megrendeztük az első közös vadászatonkat. (Palotás) A klubnapjaink színvonala tovább nőtt. Ezekben a széleskörű szakmai előadásokon kívül film és dia vetítéseket is tartottunk. Kiadtuk első évkönyvünket, melynek igen pozitív nemzetközi visszhangja volt. Külföldi solymász szervezetekkel és az IAF-el is tovább javultak kapcsolataink. Közben a MAVOSZ támogatásával önálló egyesületé válásunk is jól haladt. Úgy látszott a solymászat ügye rendeződött. Ekkor azonban több solymászat ellenes cikk jelent meg Szentendre Géza a Pilisi Parkerdó madárvédője től, melyben kifejtette:

- 1.) Az OTVH nem ismeri el a szervezett solymászatot,
- 2.) a MAVOSZ önkényesen alakította meg a Solymász Szakosztályt...
- 3.) a ragadozómadarak kipusztulásának a fő oka a solymászat.

Mint kiderült, az információkat a Madártani Intézet és az OTVH egyes vezető munkatársaitól kapta, azoktól, akik a MAVOSZ Solymász Szakosztály Működési Szabályzatát aláírták és ismerték a hivatalos záradékkal ellátott szabályzatunkat is.

A cikk és azok hatására írt levelek kaotikus helyzetet teremtettek, több országos szintű vezető megsértődött, joggal. A MAVOSZ a solymászatot vissza akarta adni a MÉM hatáskörébe. A MÉM közvetítésével a MAVOSZ és az OTVH közötti tárgyalások eredményeképpen született meg Rakonczay Zoltánnak, az OTVH elnökének a közleménye a NIMROD-ban, melyben türelmet kér a solymászat végleges rendezéséhez.

Miniszteri, főtitkári, valamint elnöki szintű MÉM, MAVOSZ, OTVH megbeszélések alapján szakosztályunk vezetésének a bevonásával tárgyalások kezdődtek a solymászat jövőjéről. E tárgyalássorozat eredményeként született meg egy közös dokumentum, melyet az OTVH, a Madártani Intézet és a MAVOSZ Solymász Szakosztály meghatalmazott képviselői írtak alá.

Ez lényegében a következőket tartalmazta:

58

- 1.) A MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztálya belép a később megalakítandó MME-be és azon belül önálló szervezetként fog működni.
- 2.) Az aktív solymászok számát 75 főben határoztuk meg.
- 3.) Évi 15-ben állapítottuk meg a vadászmadár utánpótlási keretszámot.
- 4.) A tanulók tanmadarakat tarthatnak.
- 5.) Évi 20.000 Ft támogatást kap a Szakosztályunk.

A D.F.O. 50 éves jubileuma alkalmából rendezett Nemzetközi Solymásztalálkozó keretén belül tartott I.A.F. kongresszus résztvevőinek egy csoportja. (balról: Nancy Bástyal, Rodriguez De La Fuente, Bástyal Lóránt, Dékány Péter, Hans Huszotig..., De La Fuente kezében az első évkönyvünk) 1973 Ochtrup (kép:Bogyai)

Az előkészítő tárgyalások után 1974. jan. 6.-án alakult meg az MME, melynek alapító tagjai között ott voltak a MAVOSZ Ragadozómadárvédő és Solymász Szakosztály tagjai is és mint az MME RAGADOZÓMADÁRVÉDŐ és Solymász Szakosztálya működünk tovább. Vezetésében részt vettek a ragadozómadarak közismert védői is (Janisch Miklós, Szentendre Géza...). Ezzel egy új korszak kezdődött a magyar solymászat életében. A jól sikerült kezdeti lépések után a beilleszkedés nem volt zökkenőmentes. Az MME-n belül a solymászat ellenzői találtak néhány olyan személyt (Orosz M. Péter I.) akik sikeresen osztoztak meg a Szakosztály tagságát és indukáltak ellentétet a Szakosztály és az MME vezetése között. Ennek az ellentétnek a kialakulását az is elősegítette,

59

hogy az MME vezetésének egyes tagjai a ragadozómadár védelmet a saját közvetlen irányításuk alá kívánták venni. Céljaikat el is érték. E nagy törés ellenére az MME megalakulásától napjainkig eltelt 20 év a megtorpanásokkal együtt sikeres időszak mind a solymászat, mind a ragadozómadár védelem területén. Ennek a sikernek az elérésében kiemelkedő szerepe volt Duhay Gábornak, aki oly hosszú időn keresztül vállalta a titkári megbízatást és Bechtold Istvánnak, néhai elnökünknek.

A Jászvásári közös vadászat terítéke (1973 - szervező és kép: Bogyai)

Az elkövetkezendő években - évtizedekben - a folytonosság mellett új feltételek között folytatható a solymászat. A több évtizedes kitartó munkánk eredményeként megteremtődtek a solymászat jogi keretei. Törvényileg szabályozott a madarakkal való vadászat, a ragadozómadarak beszerzésének, tartásának, exportjának és importjának feltételei. Ezek a törvények megfelelnek a polgári demokratikus társadalom elvárásainak, ahol a törvények nem csak köteleességeket, hanem jogokat is biztosítanak minden állampolgár számára. A hatóságok már nem kegyes gyakorlatoknak szubjektív megítélés alapján, hanem a törvényi előírások maradéktalan betartásával hatáskörüknek megfelelően az állampolgárok jogainak

teljeskörű figyelembevételével járnak el. Ez a tendencia E.K.-hoz való közeledésünkkel csak tovább fog erősödni.

Az 1968.-as MAVOSZ Solymász Szakosztály megalakulásától eltelt időszak értékelésére ma is aktuálisak Duhay Gábornak az 1983.-85.-ös évkönyvünkben megjelent sora: "A magyar solymászatnak ez a ... éve korszakalkotó volt, hiszen a spontán solymászni akarástól, az illegálisból nőtte ki magát a jogszabályokkal rendezett elismert egyesületi szintig. Továbbfejlesztéséhez minden külső körülmény adott, így jövője a mi kezünkbe, a solymászokéba van letéve. Élünk vele!"

Első emblémünk az MME-n belül (tervezte: Duhay)

Köszönetnyilvánítás Bogyura János

Elsősorban köszönetet szeretnék mondani mindazoknak, akik évekig segítségemre voltak.

Igy utólag visszaemlékezve a történetekre e rövid írás megemlékezés is lehetne Budapestben lakó solymász barátaimról, vagy általában a városi solymásztól, mert tapasztalatból tudom, többféle solymászat van és mindegyiknek megvan a maga sajátossága.

1970.-es években gyakran tartottam átmenetileg segísre szoruló barátaim vadászmadarait. Volt akinek nem volt tartási lehetősége, akadt aki katonai szolgálattal teljesített. Természetessé vált számunkra a segítségnyújtás, ami rendszerint a madaraink elhelyezését jelentette. Ezidőtájt kertünkbenél kitépve már röptettem héjamat, ami sajnos nem mindenkinek adatott meg. Időközben a sors úgy hozta, hogy költőzködnöm kellett és solymászszerpontból viszonylagos 15 éven keresztül én is megismerem azt a sajnálatos nehézséget, amiről korábban oly gyakran hallottam az éjszakába nyúló viták alkalmával. Lakótelepen lakva most már tapasztalatból tudom, hogy könnyebb segítséget nyújtani, mint kérni.

Mi, budapesti solymászok gyakran kérdeztük egymástól, mondd hol fogod tartani, nevelni, eselleg vedletni vadászmadaradat? Mert tudtuk egymárról, hogy többnyire nincs megfelelő madártartási lehetőségünk. Fontos kérdés volt ez a számunkra. Így utólag visszagondolva a legvadabb választásokat adtuk egymásnak, ami nekünk sajnos természetes volt, keserű házbán lakó solymásztársainknak pedig valószínűleg érthetetlen. Pince, csöfolyosó, garázs, padlás, lapostetejű házlető, erkély, fürdőszoba, beépített szekrény és még sorolhatnám az egyéb kipróbált tartási módzereket, amiknek szükségéből mestereivé váltunk.

Valamennyi rögtönzött tartási forma abban megegyezett, hogy többszörös időt és figyelmet igényelt és nekünk tűrni kellett az ezzel járó idegi megpróbáltatásokat. Ezenkívül ajánlatos volt kedvencünket lehetőség szerint magunkkal vinni bárhová mentünk is, mert leginkább így voltak biztonságban. Ebből adódóan rendszerint a különböző munkahelyekre is magunkkal hordtuk madarainkat, vállalva az ezzel járó további megpróbáltatásokat és kötelezettségeket. Mert az "öklön ülő ragadozó madár kötelez" hallottuk gyakran megboldogult Bechtold István néhai elnöküktől, s az Ő szavait komolyan vettük.

Ekkor a szakosztály tagjai héját, tagjelöltek egerészölyvet és vörös vércsét tarthattak. Nap mint nap rendszeresen sok időt töltöttünk madarainkkal, így lehetőségünk volt jól megismerni viselkedésüket, kitaláltuk mikor, miért és mit fognak cselekedni. Egészséges tolrurában, jó kondícióban repültek, eredményesen vadásztak, nem látszott rajtuk, hogy "városi" madarak. Megtaláltuk a megoldást amire alapvetően hozzájárult

fiatalos, a szó szoros értelmében vett "örüle!" határáig történő szakmai odaadásunk, meg az is, hogy Pesten előtűnik is laktak solymászok.

De hol volt ez már atól a lehetőségigtől, solymásztól, mikor kilépvé az ajtón - vagy röptetés után - kerit ülökéjűlön esetleg furdözésük közben gyönyörködhettem madaraimban, mialatt mandulafákon vad héja dőlözte nevelt dolmányos varjúmat. Volt azért előnye is ennek a sajátos városi madarászatnak. Elsősorban az, hogy megtanultuk értékelni, megbecsülni a solymászathoz alapvetően szükséges természetes élőhelyen kialakított tartási körülményeket.

Közben teltek az évek és a hétkönapok apró gondjai lassan felhalmozódva szinte észrevétlenül felőrölték, megkeserítették a napi röptetés örömét. Túl sokat kellett áldozni a madártartására és hol volt még a solymászat, a röptetés, a vadászat, a táplálék élat tartása, esetleg egy vadászkutya. Ismerőseim közül néhányan ha nehezen is de a családi béke kedvéért átmenetileg, vagy véglegesen abbahagyták a solymászatot, miközben tudtuk, gondolatban továbbra is velünk tartanak.

Voltak akik az egyre jobban tomosuló problémák hatására sem változtattak szenvedélyé erősödő életformájukon. Továbbra is akadt solymász, aki rendszeresen Nógrád-megyében röptette vadászmadarát, munkahelyét is héjájához igazítva, miközben Óbudán lakott egy IX. emeleti panel lakásban.

En még a szerencsésebbek közé tartozom. Bár gyermekkorom óta folyamatosan tartok ragadozó madarat, de csak az elmúlt 15 évben nem volt madártartási lehetőségem. Ez idő alatt ötször költőzködtem, s ahogy változott Budapestem a lakhelyem, szükségszerűen így változott madaram tartási körülménye is. Ezért, - elsősorban vedletési időszakban gyakran szorultam én is barátaim segítségére, akik közül többen lehetőségüket is meghaladó megértésben segítettek.

Nekik ezúton is köszönetemet fejezem ki névszerint a következőknek:

Ambrózy Árpád	Búzás Gábor
Fajka János	Hornáth Tibor
Kovács György	Kazi Róbert
Káló András	Kis Árpád
Lenner Ferenc	Molnár László
Medgyesi György	ifj. Puskás László
Papp István	Stift Imre
Tóth János	

Külön köszönettel tartozom Ambrózy Árpádnak, ifj. Puskás Lászlónak és Stift Imrének, akik saját röptetőterületüket is megosztották velem.

Különösen hálas vagyok Stift Imrének, akireh leggyakrabban fordultam kérséssel. Vadászmadaraimat hosszú évekig tartotta, gondozta megértéssel.

Bevezető (William Robichaud cikkéhez)
Bárcs János

Billivel való barátságunk nem olyan régi keletű, csak néhány évre nyúlik vissz, bár annak jellege annál mélyebb.

Minden évben visszatér Európába, szinte mindegyik nyugati országot bejárta, de a népek megismerése mellett utazásának fő célja Olaszországban élő nővérének a meglátogatása. Egy ilyen látogatás alkalmával döntött úgy, hogy megnézi Magyarországot, és ha már itt jár, a solymásztal és solymászokkal is megismerkedne. Mivel az Észak-Amerikai Solymász Club-nak a tagja, így e klubnak a magyar tagját, Dr. Aradi Jánost kereste meg levelével. En a Jancsin keresztül kerültem Billivel kapcsolatba. A hazai földön, a lehetőségeimhez mérten elkezdtem többféle ragadozómadár revierbe, ahol több egyedet is megfigyelhettem és fotóztattam. Sikeres volt a gyűrűzésre irányuló befogásunk is, és egy szép tavaszi napot a horgászatnak is szenteltünk, lévén ő is pecázásban fertőzött. Több magyar solymászral is megismerkedtem, amelyekről levelezéseink, telefonbeszélgetéseink alkalmával mindig megemlékeznek, érdeklődik felőlük. Barátságunk meghittségi családromra is kiterjesztette, szorosságát pedig az indokolja, hogy közös a mentalitásunk, az érdeklődési körünk és koroztályunk is egyezik.

Átlagos műveltsége - az amerikai fiatalokhoz képest, meglepően magas széleskörű ismeretekkel rendelkezik. Hozzá fűzném, hogy több egyetemet végzett és végez most is, az angol anyanyelvén kívül jól beszél németül, franciául és olaszul, plusz néhány ázsiai nyelven is elboldogul.

Szervedélye és hobbjá az ornitológia, ezen belül is a ragadozómadarak, kedvenc madarai és kutatási területe is egyben a vándor- és a törpesólyom. Mint hivatalos ornitológus a Cedar Grove Teem állandó tagja, titkára. A ragadozómadarak kutatási programja mellett - bár kevés ideje jut rá - szívesen solymászik. Idő hiányában kedvenc madárfajáival nem tud solymászni, így az elfoglalt emberek madaraival - vörösfarkú ölyv, Harris Hawk - foglalkozik. Van egy öreg, tojó vöröscsésze, mely a mindennapos terepútásaira is elkíséri, persze szabadon követésben, a városka parkjában.

Másik érdeklődési köre az idegen népek és kultúrájuk, tájak természeti kincsének megismerése. Erre utalnak rendszeres utazásai. Nagyon szereti a távolkelet vadregényes országait, köztük is Laoszt, ahol hosszabb időt töltött, melyről érdekes könyve jelent meg az USA-ban. Jelenleg is Laoszban tartózkodik tanulmányi úton, az 1994-es befogási ciklus után - amelyről cikke szól - utazott vissza Ázsiába.

Az írásban említett "Cédrus liget" befogó állomás, a világ leggazdagabb ragadozómadár átvonuló helyén fekszik, a Michigan-tó partján. A befogó idényük minden év augusztus végén kezdődik és november elejéig tart. E rövid két és fél hónap alatt több ezer

ragadozómadarat figyelnek meg és fognak be. Csoporljk kutatási munkáját nem csak Amerikában, hanem szerte a világon elismeréssel és érdeklődéssel várják minden évben. Ez azért is érdekes, mert objektívan, kézzel foghatóan bizonyítják, - befogási és regisztrált előfordulási eredményeik alapján - egyes ritkának kikiáltott fajok állományának biztató emelkedését. Ilyen pl. a vándor- és törpesólyom állományának az alakulását is, amelyek növekedése a mi kontinensünkön is szembetűnő.

Billi eredményeiket minden évben megosztja velem, színes kiváló fotóival illusztrálva. Úgy gondolom, hogy ha eredményeikre az egész világ ornitológusai és solymásztal is kíváncsiak, akkor a magyar solymásztársadalom is számot tarthat rá. Ezért felkértem, a következő cikk megírásához évkönyvünk számára, amelyre ő szívesen vállalkozott. Ti is fogadjátok szeretettel figyelemre méltó írását. Pozitív visszajelzések, igényetek alapján minden évben, sorozatosan folytatódna e témában írása, amely évente friss információt adna számunkra.

Kiváló írói stílusát nehéz a magyar szövegben visszaadni. Mégis e nehéz fordítói munkát kedves kollégánom, Dr. Kálmán Eszter elvállalta.

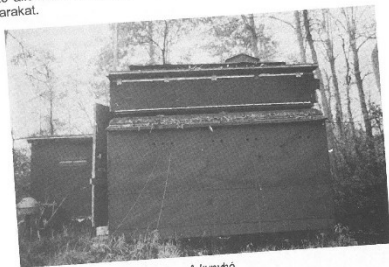
Itt mondok nyilvános köszönetet Eszternek az önzetlen, segítőkész fordítási munkájáért.

Billi, János & János

Ragadozómadár befogás Cedar Grove-ban, az USA-ban
William Robichaud
(titkár, Cedar Grove Ornitológiai Állomás)

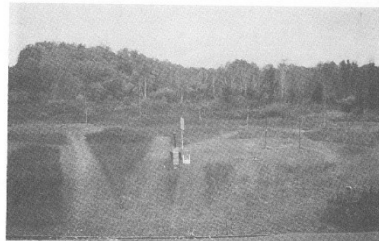
Amint szeptember felváltja augusztust és az első hideg megérkezik Kanadából, Észak-Amerika legészakabbi területeiről a ragadozó madarak és elkezdnek dél felé költözni olyan szélességi fokra, ahol melegebbek és hosszabbak a napok. Az uralkodó szelek sokat közülük Keletre keresztül a az Egyesült Államok észak-középső részén és Kanadán keresztül a Michigan-tó nyugati partjára, mely egyike a világ legnagyobb édesvízi tavainak. Itt a hűvös és sólyomfélek abbahagyják a vándorlást, hogy elkerüljék a nyílt vízre való kirepülést és dél felé siklanak a partvonal mentén gyakran látványos számban. Ennek az Cedar Grove Ornitológiai csodálatos madárvonulásnak a vonalában áll a vízparthoz közel. Ezen a kis állomás (CGOS) Wisconsin államban, a meggyűrűzik és elengedik a vonuló ragadozó madarakat.

A kunyhó

Az itt történő ragadozómadár befogásnak több mint hatvan éves múltja van. Az eredeti csapdázók Milwaukee-ből, a Wisconsin Múzeumból való biológusok és solymászok voltak, akik a harmincas években felépítették Cedar Grove-ot. Feljegyzéseik alapján olykor 75 vándorsólymot (Falco peregrinus) is láttak egy szerencsés napon (vajon fog-e még valaki

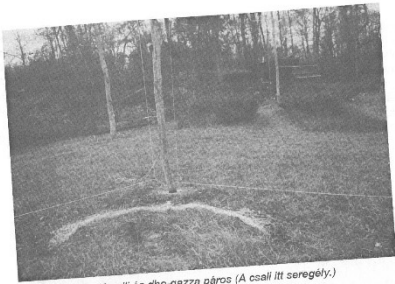
látni ilyen nagy számban vándorsólymot Amerikában?). Ezen első csapdázók munkáját megszakította a II. világháború, a befogó állomás 1950-ig használaton kívül volt, amikor ismét megnyitotta két milwaukee-i tizenéves, Dan Berger és Helmut Mueller. Azóta minden ősszel legalább az egyikük visszatér Cedar Grove-ba ragadozómadarakat fogni és így ez a legrégebb óta folyamatosan működő ragadozómadár befogó és gyűrűző állomás Észak-Amerikában. Amerikában a solymászok és a ragadozómadár gyűrűzők által használt csapdázótechnikák jórészt Berger és Mueller vezették be és fejlesztették tovább.

Panoráma a kunyhóból

1976-ban csatlakoztam ehhez a tevékenységhez és jelenleg hat fő körül van az állomás legénysége, a többségük itt tartózkodik minden ősszel.

Az állomás valójában egy keskeny kunyhó az erdőben, amelynek egyik végéhez leshelyű szolgáló kicsi szoba csatlakozik. A leshely északra tekint egy tisztásra, ahol hat befogó készlet van felállítva. A készletek többsége tartalmaz csapó hálót (kandlitt), valamint kettő darab dho-gazza hálót. Továbbá van egy tíz méter magas függönyháló vonalunk a tisztás déli sarkában, ezzel fogjuk el azokat a madarakat, amelyek elkerülték mind a csapóhálót, mind a dho-gazza hálókat és a mögöttünk lévő erdőbe próbálnak jutni. Négy élő csalétket használunk a befogó készletekben: szirti galambot (Columba livia), kacagó gerlét (Streptopelia risoria), seregélyt (Sturnus vulgaris) és házi verebet (Passer domesticus). Azért használjuk ezeket, mert a lörvény csak olyan madarakat engedélyez, amelyek nem őshonosak Amerikában. Ezen fajok egyike sem őshonos, mindegyik Európából származik.

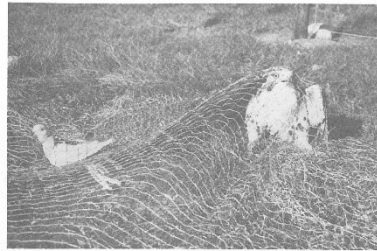

Kandli és dho-gazza páros (A csalátt seregély.)

A csalnak használt madarakat borszilj lábéklyó rögzlti egy vékony fekete zsinórhoz, mely a leshelyről indulva feljut egy rúd tetejére, onnan le a csalmadárhoz, áthalad a csapónálót alatt és a leshelyhez visszaérve a rúd felé húzzuk és a levegőbe lendítjük a csalimadarat, ezzel fölkelve a ragadozó madár figyelmét. Majd amikor a ragadozó madár már támadásba lendült, az ellenkező irányba húzzuk a csalimadarat a csapó háló és a dho-gazza felé. Amennyiben a ragadozó madár ekerül a dho-gazza hálótát és megragadja a csalimadarat, megnyomunk egy gombot, mely elektromos utóm "elsl" a csapó hálót.

A madarak befogását nem korlátozzuk kizárólag a nappali világosság idejére. Késő szeptembertől éjszakára is kinnhagyjuk a függőhálókat és költöz a fűrészes baglyokat (Aegolius acadicus) fogunk vele, egy apró bagoly faj, amely nagy számban repül dél felé minden ősszel. Jó évadban azonban ezernél több is kézre kerül egy állomáson, Minnesotában jellemzője a fűrészes baglyok vándorlásának, hogy a hálóba 2 méter alatt akadnak bele, mivel közvetlenül a föld fölött repülnek. Érdekes jellemzője a fűrészes baglyok vándorlásának, hogy a hálóba 2 méter alatt akadnak bele, mivel közvetlenül a föld fölött repülnek. 1950-ben, amikor Dan és Helmut először fogtak, valamennyi vörös farkú Cedar Grove-ban mindössze 5 madarat fogtak az 1994-es évad közepén (Buteo jamaicensis) volt. A cikk írásakor az 1994-es évad közepén járunk és már közel ezer madarat fogtunk be eredményes évekünkünk végére. A jó fogáshoz a nyugati szél előnyös számunkra, amely a tó mindédig. A jó fogáshoz a nyugati szél előnyös számunkra, amely a tó partja fele nyomja a madarakat. Szélszegény napon csak egy-két madarat fogunk, de ha a szél nyugat fele fordul, akkor másnap százánál többet is be

tudunk fogni. A legjobb napunkon, 1988. szeptember 23-án 178 madarat fogtunk. Mindent összevetve a legjobb évadunk 1991-ben volt, amikor csaknem 1400 madarat fogtunk.

A csapóháló rabja már a balkáni gerlere vörösfarkú ölyv

A nappali ragadozó madarak közül sokkal több Sharp-shinned Hawk-ot (Accipiter striatus, vékonylábú karvaly vagy csikos karvaly) fogunk, mint bármilyen más faj. A vörös farkú ölyv (Buteo jamaicensis) és a törpesólyom (Falco columbarius) a következő leggyakrabban előforduló fajok. Csak a legutóbbi időben kezdünk el sok törpesólymot befogni. Számos faj - törpesólymok, vándorsólymok, Cooper héják (Accipiter cooperii), vörös vállú ölyvek (Buteo lineatus), kékes rétihéja (Circus cyaneus) és halászas (Pandion haliaetus) - riasztóan csökkent a számlálásainkban a hatvanas és hetvenes évek során, feltehetően a DDT-vel és más mezőgazdasági rovarirtószerekkel való mérgeződés következtében csökkent az állományuk. A hetvenes években az egy szezonban megszámolt legtöbb törpesólyom száma 71 volt. 1990-ben egy nap érdekes módon 107-et számláltunk meg! Abban az évben összesen 765 törpesólymot regisztráltunk. Az új állomás negyvenéves történelében 1991 az első esztendő, amikor több mint száz vándorsólymot láttunk egy szezonban (összehasonlításképpen 1976-ban csak nyolcat láttunk). Talán lassan javul a világ.

Minden évben néhány galambász héját (Accipiter gentilis) is befognak. A felnőtt amerikai madár rendkívül szép, sötétpiros a szeme, ezüst melles finoman feketén csillogott és sötét szürke háta késsel árnyalt. Novemberben mint szürke szellemek repülnek ki az erdőből a hívogató galambjaink felé. Némelyik őszön nagy áradatban jönnek a galambász

héják Kanadából dél felé. 1982-ben voltunk a legnagyobb invázió szemtanúi. 1982-t megelőzően csak egyszer fogtunk több mint 50 galambász héját egy szezonban (1972-ben, egy másik inváziós évben). Egy novemberi napon, 1982-ben 75-öt fogtunk el. Ez feleke nap volt a galambjaink számára, a tetemeik halomban álltak a kunyhóinkban a nap végére. Ezt a szezont 378 galambász héja befogásával végeztük (távolabb eszákron Minnesotában a barátaink közel ezret fogtak ezen a nevezetes invázió véget ért.

Hurkoskalitka fogta a vörösfarkú ölyvet

Október elején a szezon derekán így teik egy tipikus befogó napunk: napkelte előtt kelünk, kivesszük az éjszaka esetlegesen hálóba akadt fűrészes baglyokat, majd kávét főzünk. Míg a kávé készül a legénység erősebb tagjai kontaktusával erősítik meg a szemüket, míg mások kiteszik a hívó madarakat a záinegre. A leskunyhóban a kávécsésze fölött melengetjük a hajnali fagytól elgémberedett ujjainkat és kitekintünk a kémielő nyíláson, nem lünek-e föl az első vándormadár a világsodó égbolton. Minhelyt a nap folszárt pár csepp harmatot, néhány dél felé induló karvaly és esetleg egy héja jelenik meg a reggeli szélben. Ebben az órában a karvalyok alacsonyan repülnek és még nem táplálkoztak, így erőszakosan támadják a csalimadarainkat. A seregély különösen alkalmas csalétek a vékonylábú számára. Amikor megfogunk egy madarat, kivesszük a csapó - vagy dho-gazza hálóból és mindkét végén nyitott fémhengerbe tesszük a későbbi gyűrűzésig és a méretek felvételéig.

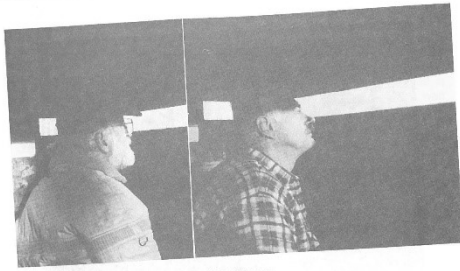

Dho-gazzában a vékonylábú karvaly (öreg, tojó)

Délelőtt, amikor már kezd felmelegedni az idő, mind több karvaly jelenik meg és most már gyakrabban keveredik héja is közéjük. Kora délután, mikor erősen melegszik a hőmérséklet a vörös farkú ölyvek az ölyvekre jellemzően a termiket kihatásnáva magasba emelkednek és körözni kezdenek. Az idős madarakat nehéz megfogni, de a fiatalok vakmerőek és a galambos csapó hálókka sokat fogunk meg közülük.

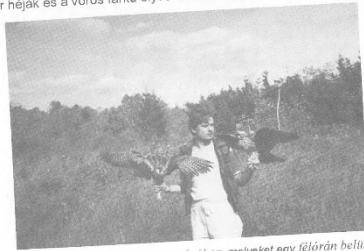

Fiatal és öreg tollruhában, vékonylábú karvalyok

Hajnali íceson

Gyors szendvicset eszünk és lehajlunk egy pohár sört csapdázás közben és most már a meleg délután előcsalja a sólymokat, a vörösvércsüket, az első törpesólymokat és ha jó szerencsénk van, néhány vándorsólymot is. Hangosan szoktuk szólni azokat a ragadozó madarakat, amelyek a befogó eszközeinkbe vágnak, de mi elvéljük az elfogásukat, de örömmel kiállunk fel akkor is, ha különleges madarat fogunk. Késő délután, amikor a nap már hanyatlani kezd, a meleg szertefoszlik és a vékonylábú karvalyok, Cooper héják és a vörös farkú ólyvek abban hagyják a vándorlást.

Billi két fiatal, tajó tundra vándor társaságában, melyeket egy félórán belül fogott

Egy fehér, mutáns és egy normál színezetű vörösfarkú

Gyakori vendég a vörösfarkú ólyv

Fiatal fehérfejű rétisas

Búcsúpillantás; törpesólyom

Portré; vékonylábú karval

Néhányunk befejezi a befogott madarak adatainak felvételét, majd gyűrűzés után szabadon bocsátjuk őket. Addig a többiek az eget kémlelik törpesólyom után kutatva, mert a késő délután az ő vadászati ideje. Igazán tudom, miért látunk túl magasan repülni ahhoz, hogy láthatóak legyenek, ezt igazolták a rádiótelemetriás mérések. Majd késő délután hozzáfogva a vadászathoz lejjebb ereszkednek. Döntünk a naplemente láthatárral, tudva, hogy valami jönni fog, de nem tudni, mikor. A következő másodpercben vagy fél óra múlva? Amikor egy törpesólyom feltűnik, időnk a galambot vagy seregélyt a levegőbe húzni, mielőtt elrepül felettünk. De ők ebben az órában vadásznak és a csalimadár első szárnycsapására a törpesólyom megfordul, leereszkedik a látóhatárral egy szintbe és jobban felgyorsul, mint ahogy jött. A fű magasságában repülve, olykor csak pár másodperc telik el a megpillantásától a dho-gazza hálójában való becsapódásáig. Bizonyos szempontból a törpesólymok látványosabban repülnek mint a vándorsólymok. Minden egyes megfogott törpesólyom az égből pottyant kisebb fajta csodának tűnik.

November végén a vándorlás befejeződik, a feljegyzéseinket végső formába öntjük, lakomával búcsúztatjuk a szezon, behordjuk csapdáinkat és hálóinkat a kunyhóba és bezárjuk a következő szezonig. Azzal a

tudattal távozzunk, hogy jövő augusztusban visszatérünk, amikor a fiatal vörös farkúak első repülése jelzi az újabb vonulási időszak kezdetét, mely különbözni fog minden korábbi szezontól.

Meghívom magyar kollégáimat, látogassák meg az állomásunkat, ha az őszi hónapokban bármikor éppen az Egyesült Államokban tartózkodnak - barátom Bérces János segítségével lesz a kapcsolatfelvételen.

Szemtől szembe az öreg, him Cooper héjával

Köszönetnyilvánítás Sági Oszkár

Az 1993-as Nemzetközi Solymásztalálkozó búcsú estjén (X.9.-én) Hans-Ulrich Voell úr bejelentette, hogy egy szirti east ajándékoz nekem. Madarammal XI.9.-én érkeztem haza. Ezúton is kívánok köszönetet mondani ezért a csodálatos madárért Voell úrnak. Köszönetemet kívánom kifejezni a sok segítségért, a gyors ügyintézésért elkövetőknek Dr. Aradi Jánosnak, Solymászmesterünknek Szabó Lászlónak, valamint mindazoknak, akiknek részük volt benne, hogy ilyen gyorsan megkaptam a behozatali engedélyt.

Az első rókáim

76

Egy kis népraajz (A Sasról és felszereléséről) Sági Oszkár

A sas: (burget)

Barátságos, kedves madár. Sapkázva, nyugodtan ül a háromlábú "Sasszéken". Megsimogatom, finoman csipked. Sapka nélkül is ilyen nyugodt, amíg nem lát zsákmánynak valót. Ejszaka egy kis gerben (jurt, vagy sátor) alszik, nappal kitesszük a sátor mellé. Sapkázni könnyű, jól lúri.

Érdekes dolgot figyelhettem meg. A madár evező és kormánylokkal közül 2-2. tollhossznyi zsinog bújik elő, melyek a toll első harmadában a csévére vannak erősítve. Ha nem akarja a solymász, hogy madara messzire repüljön, a zsinogokkal néhány tollat összeköt. (lőmítánál a röppzsinórt helyettesíti?)

Életéskor a solymász gyakran köpdösi a húst. Kézre híváskor ezt imitálja, hanggal jelzi a köpdösést. Talán innen származik a leírás, miszerint pó-pó hanggal hívják a sást. A pó-pó a köpdösés imitálása.

Béklyó: (ajakbao)

12 cm hosszú, 5 cm széles téglalap, erős bőrből, a belső oldalához rongy vagy nemez lapka varrva. Végeire egy-egy karika szegecselve, vagy alul, felül bőrszíjakkal körbefűzve, ebből képezzé a karikák. A csúdre felhelyezett béklyó karikát (fület) egymáson átbújtatjuk, és az így keletkezett fülbe befűzzük a béklyó szíját.

Béklyó szíj: ez egy fonott, 30-35 cm hosszú bőrszíj, a végére rászegcselve rézlemezből egy hurok és ezen áthúzza a poráz. Vagy a béklyó végén a fonat kitágítva és ezen a lyukon megy át a poráz.

Poráz: kb. 1.5 m-es bőrszíj.

Forgókarika: arrafelé a solymász forgókarikát nem használ.

"Sasszék": (togor)

Egy hármás elágazású kb. csuklóvastag fa teleje levágva, fejre állítva - így a 3 láb. A hajdanvolt fatörzs csontjára rászögeelve egy karvastag fa, 40-50 cm hosszú. Az egész csak olyan magas, hogy a madár kormánylokkal éppen nem érik el a földet. A poráz vége a ger (jurt) falához, vagy valami nehéz tárgyhöz kötve.

77

Sapka: (tomaga)

Egy bőrből vart, dísztelen, behúzószíjj nélküli. A fogója hosszú. akkora lyukkal, hogy az ember ujjá beleferjen, ugyanis, mikor vadászatkor leveszi a madárról a sapkát, a solymász az ujjára fűzi.

Korbács: (kamcszo)

40 cm hosszú, rajla 60 cm-es fonott szíj, amellyel a lovat hajtja. A nyélre egyik oldalán hosszirányban kb. 25 cm-es bőr van szegecselve, melynek a végéhez van kötve a szíjfonat. Tehát nem a korbács végére. A nyél bőrszalagokkal csapokodja a csizmáját. A korbács hegye csupasz, kissé elvékonyodik. Ha szükséges ezt dugja a róka szájába. És még sastartóféként is használható. A vékonyabbik végét marokba fogva, a másik végét a derékhoz kell betámasztani.

Sastartófa: (baldak)

Világos végű, az ostornál hosszabb. A nyereghez erősítve használják.

Kesztyű: (bújalej)

Jobb kezés, két ujjas. Könyékig ér és nemezzel van bélelve. Ez a bélés könnyen kivethető és amikor a sas magasból nem akart lejönni, ezt a bélést csalogatóként használják.

A nemezátor neve: ger, jurtának az oroszok nevezték el.

A hús: (csakro)

Tarlisznya: (dzsem borbá)
Igazából egy kis szatyor, mint nálunk a kétfülvű bevásárlószatyor gyerek méretben. Kívül vászon, belül nemez. A két fület felfűzi a nadrágszíjára, s ebbe kerül a hús.

78

A solymászat őshazájában Sági Oszkár

Csavargó vérem és a solymászat szeretete nem hagyott nyugodni, ezért megragadtam az alkalmas pillanatot és a volánt. Irány Ázsia, Mongólia.

A hazánknál mintegy 17-szer nagyobb országban legalább tízféle nép él. (1976-ban 1.454.000 fő). Kara György útikönyve szerint csak a Kazakok és a Bajlotok vadásznak sassal. Ők az ország legnyugatibb felében élnek, így erefelé vettem az utamat (az Altái-hegységbe, Berkulsid-keresni). A fővárostól 1425 km-re lévő Hovd városát szemeltem ki kiinduló pontnak. Itt most nem célom, hogy az élményekben bővelkedő utamat leírjam úgyhogy átérke a solymászatra.

Megismerkedtem egy velem egyidős kazah solymással, Halamija Nuhratov-val. Nagyon kedvesen fogadtak. Mikor a sást felvettem kézre, házigazdám rájött, hogy nem először ül madár az öklömön. Így meg is "beszéltek" hogy másnap kimegyünk vadászni.

1992.10.26. Róka vadászat szirti sassal

Vége ez a nap is elérkezett. Teljesült ez a vágyam is. Jó 20 évvel ezelőtt hallottam, olvastam róla hogy Ázsiában, a solymászat őshazájában sasokkal vadásznak még farkasokra is. Ilyenen résztvenni még álomnak is tűnt nagy merészség volt. Végül is csak akarni kellett! Úgy isten igazából! Nem szabad visszareitenni a nehézségektől és a veszélyektől. Na, és az akaraton kívüli tenni kell valamit. Pl.: 100 dollárral a zsebemben, egy öreg autó volánja mögött átszelnél Szibériát. Hozzá kell még fűznöm, hogy akkoriban nem a legbékésebb állapotok uralkodtak a területen. Az orosz maffia erősen kézbe vette a hatalmat. Egy este egy kisvárosban 2 GAZ kocsit állított le. Civil, egyenruhás vegyesen. Mondták, hogy ők a rendőrség, fegyverük is volt. Végül is "kivitték" a városzéllé repülőtérré. Az épületben a lépcsőház igencsak vérforras volt....

Házigazdánknak 2 szirti sasa (itteni nevén Burget) volt. Az öregebbik sást egy barátjának adta kölcson. Ennek a tojónak idén 3 róka zsákmánya volt. A nyelvi nehézségek miatt nem tudom miket zsákmányolt még, de mutatott egy uhu szárnyat is. Késő délelőtt indultunk el. Mivel Halamijának csak egy lova volt, nekem meg egy sem, így "IZS" motorkerékpárra pattantunk és kidöcögünk a környező személtelphöz. Én ültem hátul, jobb kezemen a sassal. Csak béklyó volt rajta, a fején vadász (behúzószíj nélküli) sapka. Halamija útközben énekelt, mint ahogy ott lovaglás közben is szokás.

A telep a következőképpen nézett ki. Viszonylag sík (apró kövekkel teleszórta, homokos) felületről nagyrészt meredeken kiemelkedő sziklakkal borított dombok, kb. 50-100 méter magasak. A sziklák között üregek, itt bújnak meg a róka. A dombok közli völgyekben volt a szemét. A

79

és az sem volt szokatlan - és nem is kellett hiányérzetet - hogy nem álltak rajtuk fák. A szélről csak annyit, hogy hol erősen, hol mégerősebben fúj, általános erőssége 50-70 km/h között volt!

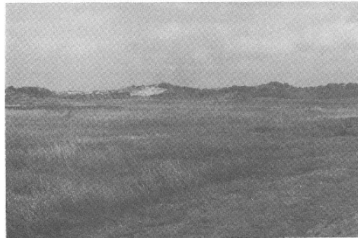

Dűnék!

Azért találkoztunk egy-egy apró facsoporttal, melynek egyedei a 6 métert nem haladták meg. Valószínű, hogy az erős szél, a sós-párás levegő és a tápanyagban szegény homokos talaj miatt voltak ilyen csököttek, mert homokból aztán volt bőven. Csak az volt! A sótól szinte fehér, legtöbbször süppedős, de a kiöntésekben és apályzónában betonkemény volt a talaj. Itt tarka kagylókkal és egyéb kincselvel kaprázatott el minket a tenger. A növényzet sem volt egyhangúnak kaprázatott. Általánososságban mindenhol a vékonylevelű, lérdígerő tengerifű mondható. Általánososságban mindenhol a vékonylevelű, lérdígerő tengerifű mondható. Általánososságban mindenhol a vékonylevelű, lérdígerő tengerifű mondható. Általánososságban mindenhol a vékonylevelű, lérdígerő tengerifű mondható.

Az éghajlat és az időjárás menetrendszerűségeit mutatott. Az évszakhoz képest meleg, 10-15 °C volt. Még este is párák, állandóan széles idő volt. Hajnalban és reggel mindig derült égbolt köszöntött ránk, majd 10-14 óra között jöttek-mentek a felhők, bár közben a nap ki-ki sütött.

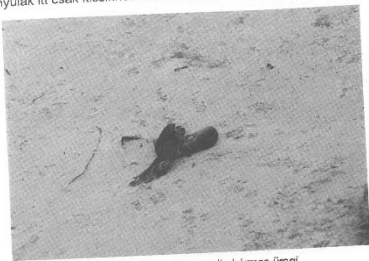
Déliután mindig beborult és 15-16 óra körül már az eső is szemetelt, persze nem folyamatosan, mert az esős szél a felhőkkel úgy játszott, mint teniszező a labdájával. Éjjel körül megint kitisztult az ég és a tiszta égbolton a csillagok alatt zabolátlanul száguldozott a töretlen erejű szél.

Dűnék által határolt "Tapos"

Az űregyinyűl dőmpinget több tényező is magyarázza. Először az élőhely ideális, homokos dombjai, és az, hogy a laza talajba könnyen áshatók a kolorekók. Táplálékuk, a párák éghajlatnak köszönhetően, dúsán vegetál, konkurenciát még a legelőtér sem jelentett, olyan gyors regenerációs reprodukció. A növényzet trágyázását maguk a kiniglik végzik. Szinte liszta nyúlgyógy az egész sziget, a gófosok nagy bánatára. Természetes ellenségeik csak a szárnyas ragadozók és az ember. Bár a ragadozómadarak zsákmányolása a minimális, mert a héja csak szórányosan fordul elő a szigeten, az ölyvek és a rétihéjafélék pedig csak a puskás vadászok által megpiszkolt nyulakat tudják elejteni és a kisnyulak közül is csak azokat, melyek éberségükkel megfélekednek. Ragadozó emlős nincs a szigeten. Görénnyel vadászni tilos! Ez csak a vadgazda privilégiuma, aki élőnyúlbefogáshoz és puskás vadászathoz használja a görénnyel - ha jól megfizetik. A különböző betegségek, mint pl. a mikomatózis, nem fordul elő. Ennek két oka lehet. Az egyik az, hogy a szigetre az előemlősök közül csak a kutyát, a lovat és a szarvasmarhát engedik be. Ezek élősködői nem mennek át a nyulakra, bár elég bolhások voltak. Az erős, párák, sós széllel szemben egy szunyog sem tud a szárazföld felől 20-25 km-t átrepülni, így sem bolha, sem pedig szunyog nem tudja közvetíteni a betegségeket. A kiniglik nagy egyedszáma mellett érdemes megemlíteni nagyságukat és kispórtoltságukat. Az átlagos

testsúly 2 kg körül volt, a nagyok a 3 kg-ot is megütötték, melyből mindannyiunk fogott néhány egyedat. A nálunk normális nagyságú 1-1,5 kg-os nyulak itt csak kicsiknek számítottak (Micki Maus).

Egy homokos medence alta hármas üregi

Mindegyik nyúl egy sportos futóbajnok volt, ezt bizonyítja, hogy zsigerejük alkalmával egy deka zsírt sem találtunk rajtuk. Hihetetlen gyorsak voltak, rutinosan lérték ki a madarak vágásai elől és vágódtak az ezernyi kotorék egyikébe. Itt a kiniglik néhány évzted alatt megtanulták, az egy solymászat és valószínű már a génjeikben is átöröklött az információ, az egy solymászat és valószínű már a génjeikben is átöröklött az információ, az egy solymászat és valószínű már a génjeikben is átöröklött az információ.

Az év minden solymásznapiján solymásznak a szigeten, puskás vadászatot csak szerdán és szombaton engedélyeznek. A két vadászati forma nem zavarja egymást, hiszen óriási területek vannak az ezernyi nyúl. Az ember zakolatásnak köszönhetően nagy ritusra lettek szert, amely a rájuk való vadászatnak a savát és borsát adták. Egy szezonban az összesen elejtett üregik száma meghaladja az 5000-et, amely az átlományon nem létszik meg.

Vadásznapjaink a következő forgatókönyv szerint zajlottak le. Reggel 7 órától reggel, mely svédasztal jellegű és hihetetlenül bőséges volt, majd a szállodából a vadászterületre kiülőztünk, ahol a vadászlató házigazdánk lakott. Az 5 istállójának a padlasterében voltak a madarak elhelyezve egy hosszú, egybefüggő magasállványon, mely kb. 30 m hosszú és 2 m-enként műfüvel, posztóval vagy bőrrel fedett lekötőhelyből állt. Itt felvettük madarainkat, röviden megbeszéltük, hogy ki merre szeretne vadászni, hogy ne zavarjuk egymás szórakozását, majd

szétszéledtünk. Dél körül leraktuk a madarakat és egy hangulatos sörözben találkoztunk, haraptunk valamit és persze söröztünk is. Német barátaink ezt a déli kis szeszitát mindig szükségesnek tartották. Ezután madarainkat ismét kézre véve délután 5 óráig vadásztunk, majd az elejtett, kizsigereit nyulakat a hűtőházba, a jóllakott madarainkat pedig az állványon szállodánkhoz, fűrés, vacsora, "egyebek" volt a sorrend. A magyar vadkezelési szokással szemben itt, az elejtett nyulakat legkésőbb a chilesi inuk alatt átbutított másik lábukkal kézzel hurkokkal - a hűtőházba. Ez a gyakorlatban úgy festett, hogy a "kopasztó" héja alatt kizsigereitük a vadat, melynek máját madarainkkal frissen megelejtük. Így a vad is hamarabb kihűlt, a madár is táplálóbb jutalmat kapott mintha üres iramot elejtünk volna vele, valamint a tarisznya is könnyebb volt hogy megszabaduljunk a belek súlyától, mely 3-4 nyúl esetén más számottevő plusz súly lett volna, főleg a dűnékre való feljutás közben. A beleket a helyszínen hagytuk, melyre rövidesen számos varjú vagy sirályféle érkezett, marcsátlanul elfutva azokat pillanatok alatt, hangos veszekedések közepette.

Belről: Horst, Gusti, Albert, Anja

A mi kis solymásztalálkozóink összetétele a következő volt; Albert egy 8 éves tojó, vörös farkú ölyvvel, Horst egy 6 éves tojóhéjával, két barátjuk Hans és Franz egy-egy egyszer vedlett Harris Hawk tojóval, mi magyarok egy négy, egy három és egy két éves tojóhéjával vettünk részt. A Harrisok gyönyörű madarak voltak, leszámítva hangjukukat, amely leginkább egy ölyv kijője és egy dolmányosvarjú károgásához keverékehez hasonlított.

Az FKK előtti dűnék

Nem mondtam, hogy este nem voltak fáradtak, bár mindegyikünk elpihent a dűnéken való futkározástól. Volt egy nap, amikor Gusztó a nap végén 12 db zsegerrel nyúlal érkezett a gyülekezőhelyre, itt a rugós méreleg 25 kg-ot mutatott. Elismerésre méltó teljesítmény, nem csak Horst héjától - ki szintén fáradt volt - hanem az 50 kg-nál nem sokkal nehezebb, nádszál termelű Gusztótól is. Ideális solymászfeleség, nem?

Mi magyarok az első napon jól elhajlottuk madarainkat. Megemlítem, hogy öreg barátunk - Péter bácsi - fogatta, nagy elismerések közepette az első nyulat! Tóth Jani meg, aki először vadászott madarával üregnyúlra, a délelőtti sikertelenség után, délután mindjárt 5 db kingilivel zárta az első vadásznapot. Persze szépen ráfektettük és jól "felavattuk", már ahogy az illik és lehet egy másfél méteres deszkával! Ez is egy derűs mozzanata volt elményeinknek. Mivel nyilvánvalóvá vált, hogy az én vizsám a dűnék közötti társasvadászat alkalmával nem olyan hatékony, hogy a gerébb így mi is szétváltunk. Az oka az volt, hogy a nyulak a magas, nagytestű növényzet, a kiszögélések és a dombok miatt a nyulak a magas, nagytestű vizsámot hamar kibétkézték és elmenekültek. Ez annak is köszönhető, hogy a dombokon mindig is aktívabb nyúl. A sikon viszont én is klasszikusan kotórék miatt itt van a legjobban nyúl. A sikon viszont én is klasszikusan vadászhatom, csak a vilánypásztorokra és a szögesdrótokra kellett ügyelnem, na meg a fácánokra. Ha a kutya állt, kitaposom a nyulat ráeresztve a héját. Ez így egyszerűen hangzik, de nem mindig sikerült a pedzés, bizonyítva a kingilivel ravaszágát. Többször előfordult, hogy a kutyám üregkötőre állt be mereven. Kezdetben nem tulajdonítottam kutyám nekik jelentőséget, csak amikor egy alkalommal nem akart többször

hívásomra sem megmozdulni. Odamentem és próbáltam a Danit meggyőzni, hogy hiába állja a lyukat, itt nincsen egy fia nyúl sem. Közben a bejáratnál egy méterre szavam nyomtalaként dobantottam. Mindjárt a másik kijáraton - az eredetileg 3 m-re - kipattant egy kingili. Fordulásból, reflexszerűen váglam hozzá a héját, mely rögtön borította és szilárdan tartotta. Ezután már direkt kerestem a sikon és a lapos kiszögélésekben ezeket a felszíni kotórékokat - azért voltak itt felszíni kotórékok, mert egy fél méterre már talárvíz volt - és ha a kutyám is beállt, dobantottam. Ha ugrott a nyúl - nem mindig ugrott - általában sikeres kimenetelű volt a pedzés. Sajnos nagyon kevés kotórékot találtam ezeken a sikon legelőkön. Az előzőkhez fűzném még, hogy idehaza többen kérdezték: "ha annyi nyúl volt, miért csak ennyit fogtattok?". Ezt azért kérdezték, mert nem ismerték az ottani terepet és az időjárást, ezért a hazai kingilizésből indultak ki. Itthon ugye görénnyel ugrasztjuk ki a nyulacsakát, amelyek a görénytől megrettenve menekülnek, nem figyelnek a nyakukba hajlott héjakra. Ha a hazai viszonyok között - erős szélben - valaki megpróbál hajlásban, kint a legelősző üregre vadászni, be fogja látni, hogy nem is olyan egyszerű azt megfogadni, ha már messziről észrevéve minket felkészül a menekülésre.

Legnagyobb üregim pályafutásának immár vége

Visszatérve a szigeti vadászóhoz Tóth Jani is kiagyalt magának egy jó vadászati stílust, amelyet kutya nélkül is kiválóan üzhett. Ez is bizonyítja a nyúl és élesszeműségét, meglátta a kínálkozó lehetőséget, azaz a nyulat. Ez úgy történt, hogy a laposokon, medencékben a magasra tartott héjjal odátűnt, lassan, le sem véve tekintetét a figyelő madárról. Amikor a héja már erősen fókuszál egy pontra, abba az irányba indult el óvatosan

cserkelve. Így mindig sikerült azelőtt észrevennie a nyulat, mielőtt az megurot volna. Kedvező pozícióit teremtett - a lábától kelő zsákmányra - megurot volna. Persze Péter bácsit sem hagytuk magára, hol én engedtem át az álló kutyám adta lehetőséget, hol Jani a "látoit" nyulát, de az öreg is igen szépen kereste és taposta ki magának ezzel a módszerrel a kingiliket. Nem sokan lesznek közöttünk, akik közülük a hetedik ix felé még egész nap bírják a süppedős homokon a fői és le trappolást, ráadásul még a madár után futni is kell.

Egyik érdekesség és veszélye volt vadászainknak, hogy a sok kotórék miatt számtalan alkalommal a pedzés egy lyuk szájánál végződött, ha sikerült. Ekkor a madár alá nyúlva kiemeltük a héját a kotórékba is együtt. Nem így alakult, ha nem sikerült a fogás. A héják a kotórékba is együtt követték a futó prédaikat. Péter bácsi a héját egy alkalommal alig tudta kibányászni az aiağıtóból, melynek fala igen omlósnak bizonyult, ráadásul a homok egyharmada sóból állt. A napvilágra került madár többször egymás után hányt ki a sós homokot. Azután megrázta magát, mint ha vízcspepek repültek volna ki a tollal alól, úgy csillogtak a szerte-szét repülő homokszemcsék. Mindegyikünk madara "kotórékozott", de szerencsére nem nyeltek homokot. Albert a történetek hallatán elmondta, hogy az idén már egy héja elpusztult a sok homok lenyelésétől egy ilyen pedzés alkalmával.

Búcsútenék; 180 db üregi nyúl
Balról: Hans, Péter bácsi, Bérces, Tóth, Horst, Albert, Franz

Az utolsó napon már mi is otthonosan és rutinosan mozogtunk a terepen. Az időjárás is esőre fordult, hogy könnyebb legyen a búcsúzás. E felejthetetlen vadászaton az 5 nap alatt a mi kis hatos csoportunk 180 db üregnyulal foglalt a következő megosztásban: Horst (héja) 52 db, Franz

(Harris) 38 db, Hans (Harris) 32 db, Tóth Jani (héja) 20 db, Bérces (héja) 20 db + 1 vizilók, Péter bácsi (héja) 13 db, Albert (Vörösfarkú) 12 db. (Megjegyzem, a szerdai napon érkezett 5 puskás vadász. Délelőtti 10 órától délután 5-ig szólt a puska, szinte folyamatosan, mégis csak 25 db nyulat és egy vadkacsát hoztak be).

Utolsó este az esőtől elzavva, fáradtan, a meleg konyhában kissé elpihelve búcsúztunk a házigazda vadgazdától. Átölelte, átfűtött minket külföldi barátunk kedvessége, meghitt barátsága, na és az elmaradhatatlan néhány pohár forró grog. Természetesen emlékeinkben, álmainkban és a fényképeket nézegetve újra meg újra visszatérünk ide és solymásznak.

Másnap hajnalban, a bíborban felkelő napot már a kompon köszöntöttük, visszafelé tartva a szárazfő felé. Némán álltunk a korlát mellett, nézve a távolodó szigetet, viszont mindegyikünk tekintet beszédes volt. Látunk-e még Nordérney?

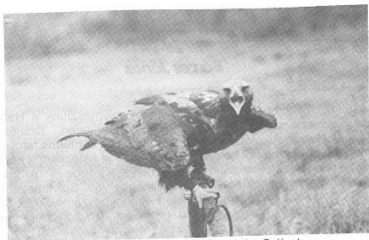
Ezzel még nem zárult le barátaink szívélyessége. Az elmúlt évben a Nemzetközi Solymásztalálkozókon Albert Behrens Tóth Jánosnak és nekem felkínált ajándékba 1-1 Harris Hawkot a tavaszi szaporulatából. Mivel a bajorok szerény emberek, a búcsúvacson Albert nem verte nagyobbra ajándékozási szándékát, bár tenyészési sikerében biztos volt. Kora nyár elején realizálódott a két madár és kiutazásunk időpontjában már rendben voltak mindkét ország ki- és beengedési nyilatkozatai.

Legvégére jutott az a kellemes kötelezettségem, amelynek nagy örömmel leszek eleget, hogy hármunk nevében megköszönjem Albert Behrensnek és Horst Schönbernek baráti meghívásukat erre a csodálatos Nordenei-solymászatra.

Külön köszönettel és hálaival tartozunk - Tóth Jánosnak - a két ajándékba kapott Harris Hawk-ért, melyet barátsága jeléül, a magyar solymászat elismeréseként és további fejlődése érdekében ajándékozott nekünk.

Wir danken für dich, Albert!

Hol vagy Oszkászár? (kép: Skerlec Balázs)

Az időjárás elég mostohán bánt velünk. Mindjárt az első nap olyan esőt zúdított ránk, hogy az elázott madarainkkal délebb már be kellett fejeznünk a vadászatot. E nap terítéke egyetlen fácán volt, melynek elejéje Záborszky Ede solymásztársunk héja volt. A következő két nap eső nélkül, de erős széllel és váltakozó napsütéssel telt, így a kíváló röptű fácánoknak ez az erős szél is segített. A második napon a lársaság kollektívan és összehangoltan próbált rókát hajítani a szirti sas számára. Sikertől is kiugratnunk egy rókát, melyre a sas többször is rávágott, de végül a pedzés nem sikerült. Vadásztaláink színesíteni szerelték volna a terítékünket és a pedzéseinket, ezért kihelyeztek a területre 30 db üregi nyulat, melyből 27 db-ot fogattunk vissza. Bár ennek a vadászata mind sportszerűségében, mind élményben elmaradt a megszokott üregizéseinktől.

Az utolsó nap a fácánkibocsajító területek adta ezernyi fácán lehetősége zavart meg sok héját és solymászt. A kaotikusnak tűnő helyzetben több idő telt a madarak keresésével, mint az effektív vadászattal. Többen nem tudtak parancsolni vadászrendvédeknek, ebből adódóan több héja kizökkent és elfáradt a rengeteg üldözésben. Két héja is elvesztett, melyet az összetartó solymások kutatócsoportjai hamarosan megtaláltak. Sajnos csak az egyiket lehetett visszafogni, a másik bebegyelve és megriadva Gyöngyös felé vette az irányt...

Sorakozó (kép: Skerlec Balázs)

A solymos csoportnál szintén a harmadik nap jelentette az egyik madár átmeneti eltűnését, bár az adó segítségével rövidesen ismét kézen űlt. A solymok három nap alatt csak egy fácánt tudtak elejteni, valószínű hogy ez is a rossz időjárásnak tudható be. A három nap terítékén 1 mezei nyúl és 30 fácán feküdt búcsúztató rendben. (Ehhez jött még a 27 üregi nyúl, bár madarainknak ez inkább műpedzés jellegű volt, mint zsákmány). A solymos csoport legeredményesebb solymása Kis Árpád solymásztársunk volt vándorsolymával, mely az egyetlen fácánt ejtette el.

Fallóner Heil! (kép: Kiss Ernő)

Vadászat előtti merengések (kép: Skerlec Balázs)

A héjas csoport eredménylistája a következő volt:

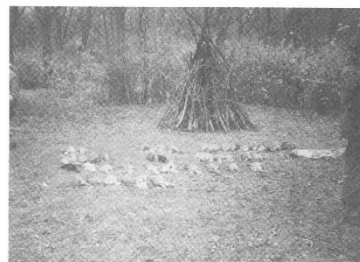
1. Horst Gözt (öreg tojóhéja)	1 mezei nyúl	3 fácán
2. Bérces János (öreg tojóhéja)		4 fácán
3. Czákó Csaba (fiatal hím héja)		3 fácán

Péter bácsi (kép: Skerlec Balázs)

A vadászatok a nem éppen kedvező időjárás és a szerény zsákmányolás mellett is jó hangulatban, érdeklődő barátaink társaságában zajlottak. Két pozitívumot említenék még, az egyik, hogy szembeütnő és dicséretes, hogy aktív solymászaiknál az öreg héják aránya háromszorosa volt a fiatalokénak. A másik pedig az, hogy a vadászatokban naponta 50-70 fő vett részt kultúrátlan, érdeklődve, gyönyörködve és segítve vadászatunkat.

Végül köszönetet mondok a vadászat és járulékal szervezésében nyújtott segítségért Rab László és Dózsa Áttila tagtársunknak, valamint Némedi Ottó tagjeiöltünknek.

Búcsúkép (kép: Skerlec Balázs)

Solymászat Jugoszláviában Szabó László

Múlt év őszén solymászataink néhány alkalommal megkeresett bennünket Buza Tibor, Jugoszláviában élő solymász. Érdeklődött szakosztályunk munkája, lehetőségei felől. Náluk még nincs szervezett solymászat de tervezik létrehozását.

Bairól: Szabó L.; Buza T.; Kocsis M.; Tóth J.; Záborszky E., Czako Cs.

Meghívására 1995. januárjában négy fős kis solymász csapat látogatott Zentára.

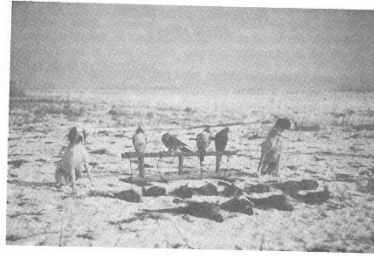
A vadászterület vadbőségéről, vadászati lehetőségeiről előzetesen beszélgettünk, ennek ellenére mindannyian meglepődünk, amikor ezt valóságban is meglátjuk. Hasonló természetes vadállományú vadászterület nálunk sajnos már nincs.

Gróf Széchenyi Zsigmond: Ünnepek című könyvében olvasom hasonlóról, amikor tólmegyeri vadászatairól ír.

A sík mezőgazdasági terület solymászatra kiválóan alkalmas. A magángazdaságok változó növénykultúrája jó élőhelyet biztosít az apróvadnak. Őtjártunkkor a mezőgazdasági területek fedettsége minimális volt. A fászámok elsősorban az elhagyott, felgyomosodott tanyákon, tanyahelyeken, valamint még néhány lábon álló kukorica csíkban találhat búvóhelyet.

A nyulak sajnos nagyon messziről ugrottak, a héjával vadászok nem kis bánatára. Az előtűnk "hengergő nyúlsonyeg" inkább a sasoknak adott volna kiváló vadászlehetőséget.

108

Csendélet

Az időjárás kegyeibe fogadta a magyar solymászokat, mert mind a négy vadásznapon csodálatosan tiszta idő volt, gyengén páhogó széllel. A mínusz 5-8 °C nem zavarta a madarak munkáját.

Az összehangolt csapatmunka jó eredménnyel zárult. Összesen 21 fácán került területre a két héja és a négy sólyom zsákmányként.

109

Solymász praktikák Bérces János

Aki ragadozómadarakkal nap mint nap foglalkozik, néha szomorúan kell tapasztalnia, hogy vadászmadarának, vagy egyéb ragadozómadarának különböző szaru - karom, csőr, csüdpikkely - sérülései vannak. Ezen sérülések regenerálásához, gyógyításához szeretnék néhány tanácsot adni.

A madár **csüdpikkelyeinek sérülése** általában mindig mechanikai eredetű, noha ismertek olyan alkák, melyek a pikkelyek alá befűtve magukat károsítják nem csak a szarut, hanem az élő szöveteket is. Ragadozómadaraknál még hasonlóról nem hallottam, csak diszmadaraknál, baromfi-féléknél.

Megelőzés: rendszeres vízfürdőzés - nem homok! -, tartás higiénia betartása. Ha ne adj isten mégis megjelenének az alkák, akkor az állatgyógyászatban használatos bármely vegyszer (rovarirtó) jó, melyet a madarak külső parazitáira ír fel az állatorvos.

A **mechanikai sérülések** kétféleképpen lehetnek: az első a tartási hiányosságokon alapuló megkeményedett, esetleg túl szűk béklyók, a béklyó és a zsúd közé kerülő idegen anyag (pl. gyűrű), mely a pikkelyeket ledörzsöli, ill. a csüdot is komolyan felcsúrt. A második a vadászat során történő sérülés, karmolás, harapás, bokorba való bevágás következményeként fellépő sérülés, stb. Ha béklyónk okozta a pikkelyek leválását, úgy béklyócsere-t javasolok, **megelőzésre** pedig "mindig puhan tartott béklyóbort".

Ha a levált pikkelyek alatt már az új szaruképződésményt látjuk, úgy a lábat felesleges kezelni, ha puha bőre cseréljük le a béklyókat (mindig mindkettőt cseréljük le). Ha csak megkoptak a pikkelyek felülete, akkor egy jól bekrémezett béklyó is elég. Különben a béklyók puhításakor a csüdot és az ujjakat is bekrémizzük. Többféle bőrpuhító olajat, zsírt és kenőcsöt próbáltam ki. Ezek közül azokat a krémeket használok ma is, melyeknek glicerin tartalma magas, ill. könnyen hozzáférhető, pl. Atrix, M2-es kézvédőkrém. (Az olajfélések hamar avasodnak a bőrben).

Ha **komolyan sérült a csüd** - a felhám is sérült, sebes, feldagadt láb - akkor lektetés mentes rópdeben kell a madarat elhelyezni, és gyulladáscsökkentő és regeneráló kenőccsel kell bekenni, pl. Teián, Chlorocid. Amikor a gyulladás, seb már megszűnt, akkor bármelyik hámképző kenőccsel - mely szerencsés esetben Körömvirág kivonatot is tartalmaz - kenjük, pl. NEOGRANORAMON-nal, amíg a pikkelyek ki nem alakulnak. Amikor az új pikkelyek sárgulni kezdenek, ismét megbéklyózzuk madarunkat.

110

A **csőr és a karmok sérülése** is igen változatos lehet. A két leggyakoribb eset, amikor a szaruképződemények túlnőnek, majd berepednek, letörnek, ill. zsákmányolás során a karmok leszakadnak.

A túlnövés ellen a csontokban gazdag takarmányozás és a jó üldöke kialakítása lehet a megelőzés.

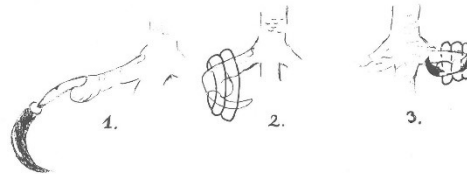
Ha a csőr vagy a karom (általában egyszerre mindkettő) túlnőtt, esetleg már be is repedt, úgy az eredeti nagyságra kell kurtítaniuk. Héja, karvaly, ölyv, vércse esetében egy szikével szoktam a kívánt nagyságra megfaragni a túlnőtt szaruképződésményt.

A lesapkázott madarat egy ruhába csavarva tartja segítőtársunk, amíg a csőrökavát helyére igazlujuk a szikével, majd feleségünk körömrészelőjével végleges formájára reszeljük, sorjazzuk. A szikével való faragásnál mindig kicsiket vágjunk, és mindig kövesse a vágást a paralel oldali faragása is, hogy a szimétritál megtartsuk, és ne "fogpiszkáló" legyen a dologból. Inkább egy gondolatlat hosszabbra hagyjuk a szarukavát, nehogy a csontba belevágjunk, mely rögtön vérezni fog, lassan hegesedik, és a madarat is zavarja az evésben.

A karmok kurtítását én az öklömön állo, lesapkázott madáron szoktam végezni, ehhez nem szükséges a madarat lefogni. Itt is vigyázni kell a körömágyra, inkább picit hosszabb karmokat hagyjunk. Reszelni itt nem szoktam, ezt az üldökre ill. a talajra bízom.

A nagy sólymok csőrökavája olyan kemény, hogy a szikés faragás nehézkes és hosszadalmas lenne. Így egy körömcspeszszel és egy kis csípőfogóval - ami elég éles - aszoklítottam ki a sólymofogós csőrökavát. A karmokat az előbbiektől szerint kurtítottam.

Karomérülése másik esete, amikor zsákmányolás alkalmával leszakad, letörik. Ha a karomcsont komolyabban nem sérül, úgy megfelelő kezeléssel ismét tökéletes karmok nőnek. Ha a karomcsont súlyosabban sérül, törik - leharapja a zsákmányállat - úgy a későbbiekben már csak kisebb, deformált karom fog nőni. A leszakadt karom regenerálását saját kezelésem alapján szemléltetem.

111

területet - hogy fölé és a könyök alá éppen csak elérjen a csörgő szja, mely szintén széles.
A macska veszélyes vad, kerüjük a rá való vadászatot, amennyire lehetséges, ha mégsem sikerülne a fenti kezelést mindenkinek bátran ajánlom, nekem már bevált.

116

Fiatal vándorsólyom szembetegsége Dr. Aradi János

Egy szép fiatal hím vándorsólymot kaptam Dr. Fördös Zsolt sólymászársunktól, melyet Ő tenyésztett. A madár egészséges volt, gyönyörű ép tollazattal. Egyik szombat reggel észrevettem, hogy a bal szeme be van dagadva. A madár egyből jól evett és nem tűnt betegnek. Vasárnapra a helyzet tovább romlott. Ekkor a Debreceni Orvostudományi Egyetem Szemklinikájáról kértem olyan antibiotikumos szemcseppeket hatására madaram szeme rohamosan javult és három nap alatt tökéletesen meggyógyult. Eddig még sohasem tapasztaltam, hogy ragadozó-madarak szeméi valamilyen bakteriális fertőzés támadná meg.
Megjegyzem, hogy a szemcsepp egy Debrecenben felfedezett antibiotikumot, prymicint tartalmazott, melynek újabb védett neve **DEBREMICIN**.

117

"Sikertelen repítés" Dr. Aradi János

Talán két éve történt az alábbi, voltaképpen nem különleges, mégis számomra emlékezetes eset.

December eleje volt, csendes vasárnapi nap. Napok óta esett az eső de ma reggelre elállt. A lócsák teteje befagyott, meglehetősen hideg nap volt, 10 órára a köd is felszállt. Nemrég "felvett" sólymommal készültem egy távolabbi szikes pusztára. Semmi különleges tervem nem volt, mindössze egy jó intenzív bűvűzást akartam csinálni. Hétközben mindig a lakásomhoz közeli területen repeltem a sólymot, és egyelőre örültem hogy ma egy szép baráti körben, de a madarak valami titkos, sólymászni nagyon jó baráti körben, de a madarak valami titkos, felkészítését mindig egyedül szerettem csinálni. Nem mintha valami titkos, különleges módszert alkalmaznék. Egyszerűen élvezem azt, hogy jobban a madárra koncentrálnak. Meggyőződésem, hogy a sólymász és madara között egy különleges, szinte misztikus kapcsolat alakul ki, amihez kellene ezek a nyugodt, intim együttlétek, és a sólymász különleges egyénisége.

Lényeg az, hogy fél óra autózás után kint voltam kedvenc területemen. Maga a látvány is csodálatos volt. Biztam benne, hogy ma először a szesziban sikerül legalább harminc vágást csinálni a madárral. (Előfoglalásom miatt csak kb. két hete kezdtem foglalkozni a madárral).

Elengedtem Viktoriát. Először elhúzott kb. 300 méterre, majd túlrepülve rajtam, beállt felém és vagy három szép vágást csinált. Ezután, mint ha ott sem lennék északi irányba fordult, és egy szikes területen landolt, vagy 500 m-re tőlem. El voltam keseredve. Nem ezt vártam a mai naptól. Na nem baj, gondoltam. Van időm bőven, behívom a madarat és egy óra múlva ismét próbálkozom. A madár azonban nem reagált.

Leültem egy kútágas tóvére és messzelátóval figyeltem mit csinál. Egy darabig álltógált az ill-ott jéggel fedett tócsogó mellett, majd besétálva a vízbe, legalább 10 percig intenzíven fürdött. Ha nem tudom, hogy a madár perccel ezelőtt a kezemen ült, azt gondolhattam volna, hogy egy vad sólymot látok. A fürdés végétől kiugrált egy kis halomra és a délutáni napfényben gondos tollázkodásba, szárítkozásba kezdett. Az egész látvány csodálatos volt. A szép környezet, az időjárás és a középpontban egy nagyszerű sólyom. Madaram ezekben az órákban vad madár volt. Nem reagált hívásomra, azt tette amit ősi ösztöne diktált. Nem is bántam már. Ültem a csendes, napfényes, téli kora délutánon és messzelátóval figyeltem ezt a "vad sólymot". A sólymász nagyszerűsége is elgondolkodtatott. Az evolúció eme csodáját figyelhettem zavartalanul, a maga természetes szépségében.

Később lassan elindultam a madár felé és a tőle kb. 30 m-re levő kis emelkedőre heveredtem le. A sólyom nem reagált közeledésemre. A

118

tollázkodást befejezve, láthatóan egykedvűen üldögélt a gyeper, élvezve a kora délutáni napfényt.

További, fél óra telt el. Madaram rövid nekifutásokkal, ugrándozásokkal elindult felém, ekkor a gyeperre dobtam a hússal felszerelt tollbábút. Viktória falatozni kezdett. Eközben fejraktam a madarat, és a fogókarikát és a pórát, majd a tarisznyámhoz kötöttem a madarat, és közvetlenül a falatozó sólyom mellé heveredtem. A madár továbbra sem respektált. Evert, gondos apró falatokra szedve a tollbábút levő fűret. Az evést befejezve csőrét gondosan megtörölte a tarisznyán. Hanyat fektüdtem a téli pusztán a madár mellett, csendesen bámulva a tovatűnő rőzszaszín lábát, és egykedvű emésztésbe kezdett. Róiam továbbra sem vett tudomást.

További, mintegy fél óra telt el így. Jól fel voltam öltözve, de éreztem, hogy lassan kezd álnedvesedni a ruhám. Még néhány percig heverészttem, élvezve a csendet, a nyugalmat, és a sólyom nemes társaságát, a közeledő alkonyat fényeit. Később, már kellően álnedvesedve, kesztyűmre vettem a madarat, felsapkáztam és elindultam a kocsi felé.

Hát ezen a délutánon bizony nem sokat fejlődött madaram röpkészsége, viszont kellemesen löllöttük időnket, és én zavartalanul figyeltem egy "vad sólyom" ösztönös, természetes viselkedését, órákon keresztül a csendes, napfényes pusztán.

Elgondolkodtató az, hogy a madár előtt állandóan ott volt a fürdővíz az előző héten, nem beszélve arról, hogy többször el is szőtt az elmúlt napokban, mégis a fürdésnek ezt a módját választotta.
Hazafelé menet a mai "sikertelen" gyakorlatozást így összegeztem magamban: a sólymász nagyszerű dolg.

119

**A könyvet a MME. Solymász Szakosztálya saját költségén
adta ki
Megjelent 200 példányban**

**Közérdekű információk
MME. Solymász szakosztály vezetősége**

Elnök:

Dr. Aradi János - nemzetközi levelezés
Cím: 4225 Józsa, Homokhát u. 29.
(lakástelefon: 52 386-085)

Elnökhelyettes:

Ambrózi Árpád - tenyésztési jelentések, információk
Cím: 2100 Gödöllő, Jakabi vadászház
(lakástelefon: 28 320-489)

Titkár:

Bércs János - szervezeti és operatív kérdések
Cím: 1165 Budapest, Hunyadvár u. 20.
(lakástelefon: 1846-849)

Titkárhelyettes:

Tóth János - jelentkezések regisztrálása
Cím: 8184 Fűzfő-gyártelep, Nike körút 15.
(lakástelefon: 80 351-619)

Solymásmester:

Szabó László - ragadozómadár nyilvántartás, madarakkal kapcsolatos
bejelentések
Cím: 2117 Isaszeg, Sápi u. 7.

Gazdasági felelős:

Galambo József - pénzügyek
Cím: 2016 Leányfalu, Móricz Zs. u. 130.
(lakástelefon: 26 323-263)

Etikai Bizottság elnöke:

Hornváth Zoltán - fegyelmi ügyek
Cím: 2310 Szigetszentmiklós, Csépi u. 73.

124

**A Magyar Madártani és Természetvédő Egyesület (MME.)
Solymász Szakosztály**

- központi címe: 1121 Budapest, Költő u. 21. Telefon: 1562-133

- OTP egyszámlasszáma: 767-5804-5

- Körbélyegzője: Középen héjaportré, alatta a kezelőjének a sorszáma, körülötte
Magyar Madártani Egyesület Solymász Szakosztálya olvasható.

- Fokozottan védett ragadozómadarak kézrekerülése esetén jelenteni lehet: -
solymásmester - Bagyura János az MME. Ragadozómadárvédelmi szakosztály
titkáránál.
Cím: 1121 Budapest Költő u. 21. Telefon: 1758-327

- Ragadozómadár bejelentés (nem vadászmadár), és engedélyeztetése.
(Kérvény - adatokkal - 500Ft.-os okmánybélyeg.)
KTM-OTVH. Furi András vadvédelmi felügyelő (pestmegyei)
1025 Budapest Szépvölgyi u. 162.

- Sérült, beteg ragadozómadár, vadászskulya és egyéb (pl. görény, takarmány
állat) állat szakszerű, mindenre kiterjedő vizsgálata - laborvizsgálatoktól a
röntgenig - gyógyítása.
Dr. Pesti József
Mályásföldi Állatklinika
1165 Budapest László u. 46.
Telefon: 184-0488

Rendelési idő:
H-P: 8-22 h-ig
Sz-V: 8-20 h-ig.

125

Solymászati eszközök, felszerelések, egyébek.

- Tóth János (II.) - csörgők, névtábla, kések-török készítése.
Cím: 1173 Budapest, Pesti u. 138.
- Erlinger Géza - csörgők, forgókarikák, török, derékszjicsattok, bőrpórázok készítése.
Cím: 1181 Budapest, Kolozsvár u. 36.
- Stíft Imre - forgókarikák készítése.
Cím: 1188 Budapest, Táncsics M. u. 12/a.
- Panajotidis Pavloosz - madársapkák, kesztyűk, tartisznyák készítése.
Cím: 1112 Budapest, Igmándi u. 2.
- Horváth Zoltán - madársapkák, kesztyűk, tartisznyák, tollbábuk készítése.
Cím: 2310 Szigetszentmiklós Csép u. 73.
- Kiss Róbert - Solymász és lószerszámok készítése.
Cím: 4071 Horobágy Mátá postaláda 196.
- Bérces János - madársapkák, kesztyűk, tollbábuk készítése, tartisznyák készítése megrendelésre.
Cím: 1165 Budapest, Hunyadvár u. 20.
- Tóth János (I.) - zöld poliészter fürdetőtájak készítése.
Cím: 8184 Fűzfő-gyártelep, Nike körút 15.
- Pernes János - természet -, ragadozómadár fotó készítés, esetenkénti jelvény készítés.
Cím: 1125 Budapest, Kútvolgyi út. 69.
- Udvarnoki Péter és András - solymászati és egyéb természeti témájú festmények és grafikák készítése, egyéni igények alapján.
Cím: 1224 Budapest Barackos u. 58/b.
- Séllei Zoltán - solymászati - egyéb - grafikák készítése.
Cím: 1204 Budapest Tóthfalusi sétány 4.
- Búzási Gábor - solymászati - egyéb - grafikák készítése.
Cím: 1165 Budapest, Farkasfa u. 49.
- Krekács Zoltán - csörgők, madársapkák készítése. készítése.
Cím: 1091 Budapest Ifjúmunkás u. 26.

126

Solymászkönyv 1994-1995

szerkesztő: Bérces János

olvasó szerkesztő és lektor: Homonnay Zsombor

1995